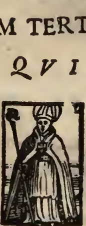
I
b : 33.
~~24~~
I. b. 33

SANCTVS BERNARDVS DE CONSIDERATIONE.

SANCTI BERNARDI ABBATIS CLARÆVALLIS DE CONSIDERATIONE AD EVGENIVM PAPAM TERTIVM.

LIBRI QVINQVE.

ALESANDRINA

MEDIOLANI, MDCLXVII.

Ex Typographia Franciſci Vigoni.
Superiorum permiſſu.

Ex Legato Josephi Carzani J.V.D.

ADM. R. IN CHRISTO PATRI,

P. IOANNI ANTONIO A SANCTA MARIA,

Apud Eremitas Auguſt. Excalceat. per Liguriam, & Inſubriam PRIORI PROVINCIALI.

VIX codicis, qui tibi eſt præ manibus; Pater Admodum Reuerende, editionem adornaueram, ne dum perduxeram ad Colophonem, cum per noctem voluenti, ſedulòque con-

conſideranti, cui nam poſtea Bernardi Libri de Conſideratione è mea Calcographia prodituri aptius inſcriberentur, tu vnus ſtatim *inter omnes* occurriſti, quippè tum apud domeſticos, cum apud exteros *micas velut inter ignes Luna minores*. Neutiquam ergo cuiquam mirum videatur ab Mediolanenſe Typographo Claræuallenſem Abbatem Liguſtico dicari Prælato, quandoquidem ſinguli optimè norunt Inſubres, quotquot in Hiſtoria ſunt vel mediocriter verſati, Bernardum in Ianuenſes animo valdè propenſum. Vndè ratus ipſe, deuoto, ne dicã beneuolo affectu eum tandem per te exceptum iri, eiuſmodi ſanè ſanum iniui conſilium. Totus eſt Bernardus Conſiderationibus intentus, qua propter virum ſibi querebat, qui intra remotiora, & auſteriora clauſtra deliteſcens non tantum ſollicitè quæ

tra-

traderet affixo mentis oculo cõſi-
derabundus rimaretur, verum &
exequtioni mandaret. Paterni-
tas tua, quæ ſuperioribus æquè,
ac inferioribus ſtudet, & tam quæ
circa nos, quam quæ intra nos
ſunt, aſſiduò diſcutit, ac volu-
tat, illius doctrinam optimè de-
ducit ad Praxim. Abbas idcircò
ad talem Prouinciæ Præfectum
accurrit. Monachorum Ciſter-
cienſium lumen clariſſimum ad
Eremitarum Auguſtinenſium
Excalceatorum Prælatum digniſ-
ſimum tendit. Parcendum hic
pluribus, ne vbi Bernardus incre-
pat, ſtylus extollat. Pateret qui-
dem mihi in præſentiarum tua-
rum campus latiſſimus laudum,
aſt ne tuam modeſtiam, religio-
ſamque humilitatem, Bernardi
Theoriæ apprimè conſonam, vi-
dear tentare, conticeſcere ſatius
duco. Illud tamen vnum nolo
tacitus præterire, habere te ſcili-

cet

cet ex me in iſtis D.Bernardi Conſiderationibus, quo poſſis venerãdos Patres ad Prouincialia Comitia Mediolanum tecum conuenientes, aliquo honeſto, ſacroque munuſculo, tuæ pietati pari, auctos dimittere. Neque Mediolanenſes, reor, donum eiuſmodi refugient, quibus Bernardi tam mores, quam eruditiones ſemper fuere in delicijs. Hoc veluti redoſtimento meam in te, ac cæteros Aſcetas Gremiales tuos, quibus præes vt Caput, teſtatam volebam ſeruitutem. Vale.

Pat. tuæ Adm. Reu.

Mancipatus

Franciſcus Vigonus.

S.BER-

S. BERNARDI
ABBATIS
CLARÆVALLIS
In libros de Conſideratione, ad Eugenium Papam III.
PROLOGVS.

SVBIT animum dictare aliquid, quod te, Papa beatiſſime Eugeni, vel ædificet, vel delectet, vel conſoletur. Sed neſcio quomodo vult, & non vult exire læta quidem, ſed lenta oratio;

tio; dum certatim illi contraria imperare contendunt maieſtas, atq; amor. Nempe vrget ille, inhibet illa, Sed interuenit dignatio tua, qua hoc ipſum non præcipis, ſed petis: cum præcipere magis te deceat. Maieſtate igitur tam dignanter cedente, quidni cedat pudor? Quid enim ſi cathedram aſcendiſti?
Pſ 17. *Nec ſi ambules ſuper pen-*
103. *nas ventorum; ſubduceris affectui. Amor dominum neſcit, agnoſcit filium, & in infulis per ſe ſatis ſubiectus eſt; obſequitur ſpontè, gratis obtemperat, liberè reueretur. Non ſic aliqui, non ſic: ſed aut timore ad iſta impelluntur,*

aut cupiditate. Hi ſunt Pſ. 27.
qui in facie benedicunt, mala autem in cordibus eorum; blandiuntur coram, in neceſſitate deficiunt. At charitas nunquam excidit. 1. Cor. 13.
Ego, vt verum fatear, matris ſum liberatus officio, ſed non deprædatus affectu. Olim mihi inuiſceratus es; non tam facile erueris. Aſcende in cælos, deſcende in abyſſos: non recedes à me; ſequar te quocunque ieris. Amaui pauperem, amabo pauperum, & diuitum patrem. Non enim, ſi benè te noui, quia pater pauperum factus; ideo non pauper ſpiritu es. In te hanc mutationem factam eſſe

confido, non de te: nec priori ſtatui tuo ſucceſſiſſe promotionem, ſed acceſſiſſe. Monebo proinde te, non vt magiſter, ſed vt mater; planè vt amans. Amens magis videar, ſed ei, qui non amat, ei, qui vim non ſentit amoris.

DE CONSIDERATIONE

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

VNDE iam ergo incipiam? Libet ab occupationibus tuis, quia in his maxime condoleo tibi. Condoleo dixerim, ſi tamen doles & tu. Alioquin, doleo magis dixiſſe debueram: quia non eſt condolere, vbi nemo qui doleat. Itaque ſi doles, condoleo. Si non; doleo tamen, & maximè ſciens, longius à ſalute abſiſtere membrum, quod obſtupuit: & ægrum ſeſe non ſentientem periculoſius laborare. Abſit autem, vt de te id ſuſpicer. Noui quibus delicijs dulcis quietis tuæ non longe antehac fruebare: non potes his diſſue-

Pontificis Ro. occupationibus condolet.

uiſſe tam citò, ita ſubitò non dolere nuper ſubtractas. Plaga recens dolore non caret. Neque enim hoc iam occalluit vulnus; nec in tam breui verſum in inſenſibile eſt. Quamquam ſi non diſſimules, non deeſt tibi iugis materia iuſti doloris, à quotidianis damnis, & iacturis. Inuitus, niſallor, auelleris a tuæ Rachelis amplexibus: & quotiens id pati contigerit, totiens dolor tuus renouetur neceſſe eſt. At quādo non contingit? Quotiens vis, & in caſſum? quotiens moues, nec promoues? quotiens conaris, & non datur vltrà? eniteris, & non obtines? parturis, & non paris? tentas, & abriperis? & vbi incipis, ibi deficis? & dum adhuc
4. *Re.* 19. ordiris, ſuccidunt te? Venerunt filij vſque ad partum, ait Propheta, & vires non habet

bet parturiens. Noſti hoc? nemo te melius. Attritæ frontis es; & inſtar vitulæ Ephraim, doctus diligere triturã: ſi quod pace tua loquar, ſic ſe habent res tuæ. Abſit: hæc eſt pars illius, qui datus eſt in reprobum ſenſum. Ab his ſane cupio tibi pacem, non cùm his. Nihil tibi plus metuo pace iſta. Miraris, ſi vnquam poſſit accidere? Etiam dico tibi, poteſt; ſi res (vt aſſolet) per conſuetudinem in incuriam venerit. *Oſee 10.*

CAPVT. II.

NOli nimis credere affectui tuo, qui nunc eſt. Nihil tam fixum animo, quod neglectu, & tempore non obſoleſcat. Vulneri vetuſto, & neglecto callus obducitur; & eo inſanabile, quo inſenſibile fit. Denique dolor continuus, & acer-

bus, diuturnus eſſe non patitur. Nam ſi non aliunde extunditur, neceſſe eſt vt cedat vel ſibi. Enimuerò citò aut de remedio conſolationem recipiet, aut de aſſiduitate ſtuporem. Quid non inuertat conſuetudo? quid non aſſiduitate duretur? quid non vſui cedat? quantis quod præ amaritudine prius exhorrebant, vſu ipſo malè in dulce conuerſum eſt? Audi iuſtum, quid lamentetur

Iob.6. ſuper huiuſcemodi: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt. Primum, tibi importabile videbitur aliquid: proceſſu temporis ſi aſſueſcas, iudicabis non adeo graue; paulo poſt & leue ſenties; paulo poſt nec ſenties, paulo poſt etiam delectabit. Ita paulatim in cordis duritiam itur: & ex illa in auerſionem. Sic etiam grauis,

& continuus dolor, citum, vt dixi, habiturus eſt exitum: aut ſanitatem profectò, aut inſenſibilitatem. Hinc prorſus; hinc timui tibi ſemper, & timeo: ne dilato remedio, dolorem non ſuſtinens, periculo te irreuocabiliter deſperatus immergas. Vereor, inquam, ne in medijs occupationibus, quoniam multæ ſunt, dum diffidis, finem, frontem dures: & ita ſenſim te ipſum quodammodo ſenſu priues iuſti, vtilisque doloris. Multo prudentius te illis ſubtrahas vel ad tempus, quàm patiare trahi ab ipſis, & paulatim certe duci quò tu non vis. Quæris, quò? Ad cor durum. Nec pergas quærere, quid illud ſit: ſi non expauiſti, tuum hoc eſt. Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Quid me interro-

Contra obduratos corde.

gas? interroga Pharaonem. Nemo duri cordis, ſalutem vnquàm adeptus eſt: niſi quem forte miſerans Deus abſtulit

Eze. 36.

ab eo (iuxta Prophetam) cor lapideum, & dedit illi cor carneum. Quid igitur cor durum?

Cor durum cuiuſmodi.

Ipſum eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur: nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum eſt ad beneficia, ad conſilia infidum, ad iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, in humanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentium negligens, futura nõ prouidens. Ipſum eſt, cui præteritorum, præter ſolas iniurias, nihil omnino nõ præterit; præſentium nihil non perit, futurorum nulla niſi forte ad vlciſcendum proſpectio, ſeu præ-

paratio

paratio eſt Et vt in breui, cũcta horribilis mali mala complectar: ipſum eſt quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. En quò trahere te habent occupationes hæ maledictæ; ſi tamen pergis vt cœpiſti, dare ita totum te illis nil tui tibi relinquens.

CAPVT III.

PErdis tẽpus: & ſi licet nunc alterum me tibi exhibere Iethro; tu quoque in his ſtulto labore conſumeris: quæ non ſunt niſi afflictio ſpiritus, euiſceratio mentis, euacuatio gratiæ. Nam fructus omnium horum, quid niſi aranearum telæ? Quæſo te, quale eſt illud, de mane vſque ad veſperam litigare; aut litigantes audire? Et vtinam ſufficeret diei malitia ſua: non ſunt liberæ noctes.

Vix relinquitur neceſſitati naturæ, quod corpuſculi pauſationi ſufficiat; & rurſum ad iurgia ſurgitur. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Vſq; adeo non eſt reſpirare in bonis, non eſt alternam capeſſere requiem, non vel rara interſeri otia. Non ambigo te quoque iſta deplorare: at fruſtrà iſtud, ſi non & emendare ſtudueris. Interim tamen ſic ſemper facias hortor; nec te vnquam ad iſta duraueris quolibet vſu, vel aſſiduitate. Percuſſi eos, & non doluerunt, ait Dominus. Nihil tibi, & illis. Iuſti potius tibi aptare curato, & affectionem, & vocem, qui ait: Quæ eſt enim fortitudo mea, vt ſuſtineam: aut quis finis meus, vt patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt. Magna vir-

Hiere. 5
Iob. 6.

tus patientiæ, ſed non hanc ti- Patientia, vt ad omnia non optanda.
bi ad iſta optauerim. Interdum
impatientem eſſe probabilius.
Tunè approbes illorum patientiam, quibus Paulus dicebat: Libenter ſuffertis inſi- 2. *Cor.* 11.
pientes, cũ ſitis ipſi ſapientes?
Niſi fallor, ironia erat, & non laus: ſed ſuggillatio quorundã manſuetudinis, qui quaſi datis manibus pſeudoapoſtolis (à quibus & ſeducti erãt) ad quæque ipſorum peregrina, & praua dogmata trahi ſe patientiſſime ferrent. Vnde & ſubdens:
Suſtinetis enim, inquit, ſi quis *Ibidẽ.*
vos in ſeruitutem redigit. Non bona patientia, cùm poſſis eſſe liber, ſeruum te permittere fieri. Nolo diſſimules ſeruitutem, in quam certè in dies dũ neſcis, redigeris. Hebetati cordis indicium eſt, propriam non ſentire continuam vexationẽ.
Vexatio dat intellectum audi- *Eſa.* 28.
tui,

Vexatio dat intellectũ, ſi nimia non fuerit. tui, ait quidam: verum eſt, ſed ſi nimia non fuerit: nam ſi ſit, non planè intellectum dat, ſed contemptum. Denique impius, cum in profundum malorum venerit, contemnit, Prou. 10. Expergiſcere ergo: & peſſimæ ſeruitutis iugum, iamiamque imminens, imò tam non modicè premens; non tantum caue, ſed horre. An nõ ideo ſeruus; quia non vni ſeruis, ſed omnibus? Nulla turpior ſeruitus grauiórue, quàm ſeruitus Iudæorum: quam quocunque ierint, poſt ſe trahunt, & vbique dominos offendunt ſuos. Tu quoque dic quæſo, vbi vnquam ſis liber, vbi tutus, vbi tuus? Vbique ſtrepitus, vbique tumultus, vbique iugum tuæ ſeruitutis te premit. Nec mihi opponas nunc Apoſtoli vocem, qua ait: Cum eſſem liber ex omnibus, 1. Cor. 9. omnium ſeruum me feci. Lon-

ge

gẽ eſt iſtud a te. Nunquid hac ille ſeruitute hominibus inſeruiebat, in acquiſitione turpis quæſtus? Nunquid ad eum de toto orbe confluebant ambitioſi, auari, ſimoniaci, ſacrilegi, concubinarij, inceſtuoſi; & quæque iſtiuſmodi monſtra hominum, vt ipſius apoſtolicâ auctoritate vel obtinerent honores eccleſiaſticos, vel retinerent? Ergo ſeruum te fecit homo, cui viuere Chriſtus erat, & mori lucrum: vt plures lucrifaceret Chriſto, nõ vt lucra augeret auaritiæ. Non eſt igitur quod de ſolertiſſima Pauli induſtria, & charitate tam libera, quam liberali, ſeruili conuerſationi tuæ patrocinium ſumas. Quàm tuo dignius apoſtolatu, quàm ſalubrius tuæ conſcientiæ; quàm fructuoſius eccleſiæ Dei, audias potius ipſum alibi dicentem:

tem: Pretio empti eſtis, nolite effici ſerui hominum. Quid ſeruilius, indigniuſque præſertim ſummo Pontifici; quàm, non dicò omni die; ſed pene omni hora, inſudare talibus rebus, & pro talibus? Deniq; quando oramus? quando docemus populos? quando ædificamus eccleſiam? quando meditamur in lege? Et quidem quotidiè perſtrepunt in palatio leges: ſed Iuſtiniani, non Domini. Iuſtenè etiam iſtud? Tu videris. Nā certe Lex Domini immaculata, conuertens animas. Hæ autem non tam leges, quam lites ſunt, & cauillationes, ſubuertentes iudicium. Tu ergo paſtor, & epiſcopus animarum, qua mente, obſecro, ſuſtines coràm te ſemper ſilere illam, garrire iſtas? Fallor, ſi non mouet tibi ſcrupulū peruerſitas hæc. Puto quòd

1. Cor. 7.

Seruitus quæ indigna Pontifice.

Officiū Pontificum.

Pſ. 18.

& in-

& interdum clamare compellat ad Dominum, cum Propheta: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed nō vt lex tua. I ergo,& te liberum aude profiteri, ſub tam graui mole inconuenientię huius,& cui faș non ſit ceruicem ſubducere. Nam ſi potes, & non vis: multo magis ſeruus es huius ipſius tam peruerſæ voluntatis tuæ. An non ſeruus, cui dominatur iniquitas? Et maximè. Niſi tu forte indignius iudices, hominem tibi, quam vitium dominari. Quid intereſt, volens ſeruias, an inuitus? Nam etſi coacta ſeruitus miſerabilior; ſed affectata miſerior eſt.

Pſal. 118.

CAPVT IV.

ET quid me vis facere, inquis? Vt tibi ab his occupationibus parcas. Impoſſibi-

le

le fortaſſe reſpondebis; facilius cathedræ valedicere poſſe. Rectè hoc, ſi rumpere, & non magis interrũpere iſta hortarer. Audi ergo quid redarguã, quid ſuadeam. Si quod viuis, & quod ſapis, totum das actioni, conſiderationi nihil, laudo te? in hoc non laudo. Puto quod & nemo, qui à Salomone audierit: Qui minoratur actu, percipiet ſapientiam. Certe nec ipſi actioni expedit, conſideratione non præueniri. Si item totus vis eſſe omnium, inſtar illius, qui omnibus omnia factus eſt; laudo humanitatem, ſed ſi plena ſit. Quomodo autem plena, te excluſo? Et tu homo es. Ergo vt integra ſit, & plena humanitas: colligat & te intra ſe ſinus qui omnes recipit. Alioquin quid tibi prodeſt, iuxta verbum Domini, ſi vniuerſos lucreris, te vnum per-

Eccl. 18. *1. Cor. 9.* *Marc. 16.*

perdens? Quamobrem cũ omnes te habeant, eſto etiam tu ex habentibus vnus. Quid ſolus fraudaris munere tui? Vſquequo vadens ſpiritus, & nõ rediens? Vſquequo non recipis te, & ipſe inter alios vice tua? Sapientibus & inſipientibus debitor es; & ſoli negas te tibi? Stultus,& ſapiens, ſeruus & liber, diues, & pauper, vir,& femina, ſenex,& iuuenis, clericus, & laicus, iuſtus,& impius: omnes pariter participant te, & omnes de fonte publico bibunt,de pectore tuo;& tu ſeorſum ſitiens ſtabis? Si maledictus qui partem ſuam facit deteriorem: quid ille, qui ſe penitus reddit expertem? Sane deriuentur aquæ tuæ in plateas: homines, & iumenta, & pecora bibant ex eis:quin & camelis pueri Abrahæ potum tribuas:ſed inter cæteros, bibe

Pſ. 77. *Prou. 5.* *Geneſ. 24.*

& tu

& tu de fonte putei tui. Alienus, inquit, non bibat ex eo. Numquid tu alienus? Cui non alienus, ſi tibi es? Denique qui ſibi nequam eſt, cui bonus? Memento proinde, non dico ſemper, non dico ſæpè, ſed vel interdum reddere teipſum tibi. Vtere tu quoque te inter multos, aut certe poſt multos. Quid indulgentius? Hoc enim dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum iudicium. Puto etiam ipſo Apoſtolo indulgentiorem me, in hac parte. Ergo plus quàm oportet, inquis? Non inficior. Quid ſi ita oportet? Nam tu (vt confido) noſtra non eris meticuloſa infirmatione contentus, ſed abundabis magis. Sane ſic decet, te ſcilicet abundantiorem, quàm me audaciorem eſſe. Ego quoque mihi tutius iudico, apud maieſtatem timiditate;

Eccl. 24.

Apud maieſtatem, tutius timiditate quàm temeritate periclitari.

te; quàm temeritate periclitari. Et fortaſſis non ſecus mori ſapientem opportuit, vt ſit quod ſcriptum eſt. Da occaſionem ſapienti, & ſapientior erit. *Prou. 9.*

CAPVT V.

AVdi tamen Apoſtolum, quid de huiuſmodi ſentiat. Sic nō eſt inter vos ſapiēs, ait ille, qui iudicet inter fratrē, & fratrem? Et infert: Ad ignominiam vobis dico; contemptibiliores qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum. Itaque ſecundum Apoſtolum, indignè tibi vſurpas tu apoſtolicus officium vile, gradum contemptibilium. Vnde & dicebat Apoſtolus, epiſcopum inſtruens: Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. Ego autem parco tibi. *1. Cor. 6.* *Ibidē.* *2. Tim. 1.*

bi. Non enim fortia loquor, ſed poſſibilia. Putaſne hæc tempora ſuſtinerent, ſi hominibus litigantibus pro terrena hæreditate, & flagitantibus abs te iudicium, voce Domini tui reſponderes: O homines, quis me conſtituit iudicem ſuper vos? In quale mox iudicium tu venires? Quid dicit homo ruſticanus, & imperitus; ignorans primatum tuum, inhonorans ſummam, & præexcelſam ſedem, derogans Apoſtolicæ dignitati? Et tamen non monſtrabunt, puto, qui hoc dicent; vbi aliquando quiſpiam Apoſtolorum iudex ſederit hominum; aut diuiſor terminorum; aut diſtributor terrarum. Steti ſſe denique lego apoſtolos iudicandos: ſediſſe iudicantes non lego. Erit illud; non fuit. Itane imminutor eſt dignitatis ſeruus, ſi non vult

Luc. 12.

Apoſtoli à rebus terrenis alieni.

Act. 5.

vult eſſe maior domino ſuo: aut diſcipulus, ſi non vult eſſe maior eo, qui ſe miſit: aut filius, ſi non tranſgreditur terminos, quos poſuerunt patres ſui? Quis me conſtituit iudicem, ait ille magiſter, & dominus: & erit iniuria ſeruo, diſcipuloque, niſi iudicet vniuerſos? Mihi tamen non videtur bonus æſtimator rerum, qui indignum putat apoſtolis, ſeu apoſtolicis viris, non iudicare de talibus, quibus datum eſt iudicium in maiora. Quidni contemnant iudicare de terrenis poſſeſſiunculis hominum; qui in cæleſtibus & angelos iudicabunt? Ergo in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra: quoniam propter illa, & non propter has, accepiſtis claues regni cælorum, præuaricatores vtique excluſuri, non poſſeſſores. Vt ſciatis,

Luc. 12.

Matt. 16.

Matt. 6.

tis, ait, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata,&c. Quænam tibi maior videtur dignitas, & poteſtas: dimittendi peccata, an prædia diuidendi? Sed non eſt comparatio. Habent hæc infima, & terrena iudices ſuos, reges,& principes terræ. Quid fines alienos inuaditis? Quid falcem veſtram in alienam meſſem extenditis? Non quia indigni vos:ſed quia indignum vobis,talibus inſiſtere; quippe potioribus occupatis. Denique vbi neceſſitas exigit, audi quid cenſeat, nõ ego, ſed Apoſtolus: Si enim in vobis iudicabitur hic mundus, indigni eſtis qui de minimis iudicetis?

Prou.

1. *Cor.* 6.

Incidẽter vt excurrendum ſit in negotia ſecularia, & non incumbẽdum.

Sed aliud eſt, incidenter excurrere in iſta, cauſa quidem vrgente: aliud, vltro incumbere iſtis,tamquam magnis,dignisque tali, & talium intentio-

tione rebus. Itaque hæc, & innumera talia dicerem, ſi fortia dicerem, ſi recta, ſi ſincera.

CAPVT VI.

NVnc autem quoniam dies mali ſunt, ſufficit interim admonitum eſſe, non totum te, nec ſemper dare actioni: ſed conſiderationi, aliquid tui, & cordis, & temporis ſequeſtrare. Hoc autem dico, neceſſitatem intuens, non æquitatem: quanquam non ſit præter æquum credere neceſſitati. Nam ſi liceret quod deceret, abſolutè per omnia, & in omnibus præferendam, & vel ſolam, vel maxime colendam eam, quæ ad omnia valet, id eſt, pietatem; prorſus irrefragabilis ratio monſtrat. Quid ſit pietas, quæris? Vacare conſidera-

Epheſ. 5.

1. Tim. 4.

Pietas quid.

tioni. Dicas forſitan, in hoc diſſentire me ab illo, qui pietatem definiuit, cultum Dei. Non eſt ita. Si benè conſideras; illius ſenſum meis expreſſi verbis, etſi tamen ex parte. Quid tam pertinens ad cultum Dei, quàm quod ipſe hortatur
Pſal. 45. in pſalmo: Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus? Quod ſane in partibus conſiderationis præcipuum eſt. Quid denique tam ad omnia valens, quàm quæ ipſius quoque actionis partes, benigna quadam præſumptione ſuas facit, præagendo quodammodo, & præordinando quę agenda ſunt? Neceſſariò ſane; ne forte, quæ & præuiſa, & præmeditata poterant eſſe proficuo, præcipitata magis periculo fiant. Quod tibimet, ſi recordaris, in ipſis actionibus cauſarum, & in magnis quibuſ-

buſque negotijs, magnarumve conſilijs rerum frequenter tibi accidiſſe non ambigo. Et primum quidem, ipſum fontem ſuum, id eſt, mentem, de qua oritur, purificat conſideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit exceſſus, componit mores, vitam honeſtat, & ordinat. Poſtremò diuinarum pariter, & humanarum, rerum ſcientiam confert. Hæc eſt, quæ confuſa diſterminat, hiantia cogit, ſparſa colligit, ſecreta rimatur, vera veſtigat; veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc eſt quæ agenda præordinat, acta recogitat: vt nihil in mente reſideat, aut incorreptum, aut correptione egens. Hæc eſt quæ in proſperis aduerſa præſentit, in aduerſis quaſi non ſentit: quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ eſt. Effectus conſiderationis.

Ibi etiam aduertere tibi eſt ſuauiſſimum quendam concentum; complexumque virtutum; atque alteram pendere ex altera, ſicut hoc loco vides, fortitudinis matrem eſſe prudentiam: nec fortitudinem, ſed temeritatem eſſe, quemlibet auſum, quem non parturiuit prudentia. Hæc item eſt, quæ inter voluptates, & neceſſitates media, quaſi quædam arbitra ſedens, vtrinque certis limitibus diſterminat fines, iſtis aſsignans, & præbens quod ſatis eſt; illis quod nimis eſt, demens: & ſic ex alterutro tertiam formans virtutem, quam dicunt temperantiam. Nempe intemperantem ipſa conſideratio cenſet tam eum, qui pertinaciter neceſſarijs demit, quàm qui indulget ſuperfluis. Non eſt ergo temperantia in ſolis reſe-

candis ſuperfluis, eſt & in admittendis neceſſarijs. Huius ſententiæ Apoſtolus non fautor tantum, ſed auctor eſſe videtur, qui curam carnis noſtræ docet non perfici in deſiderio. Dicens ſiquidem curam carnis non perfici, ſuperflua cohibet: addens, in deſiderio, neceſſaria non excludit. Vnde mihi videtur non omnino abſurdè definire temperantiam, qui hanc nec præcidere neceſſitatem, nec excedere dicat, iuxta illud Philoſophi: Ne quid nimis. Iam de iuſtitia, quæ vna ex quatuor eſt, nonne conſtat conſideratione mentem præueniri, vt ſe formet in ea? Se enim neceſſe eſt prius cogitet, vt ex ſe normam ducat iuſtitiæ: nec factura vtique alteri, quod ſibi fieri nolit; nec quod ſibi velit fieri, negatura. In his nempe duobus,

Rom. 13. *Galat. 6* *Ibidē.* *Tob. 4.*

liquet integrum eſſe iuſtitiæ ſtatum. Sed nec ipſa ſolitaria eſt.

CAPVT VII.

INtuere etenim nunc mecum etiam huius pulchram connexionem, & cohærentiam iuſtitiæ cum temperantia; & item ambarum cum duabus ſuperioribus, id eſt, prudentia, & fortitudine. Nam cum iuſtitiæ dicatur portio, quod ſibi non vult fieri quis, alij non facere: porro perfectio, quod ait Dominus: Quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis, neutrum horum erit, niſi ipſa voluntas, de qua tota ducitur forma, ſi ordinata fuerit; vt nec velit aliquid ſuperfluum; nec neceſſarium quid ſuperſtitioſè nolit, quod quidem temperantiæ eſt.

Tob. 4. Matth. 7.

eſt. Denique & ipſi iuſtitiæ vt iuſta ſit, temperantia modum imponit. Noli nimium eſſe iuſtus, ait Sapiens: oſtendens per hoc minime, approbandam iuſtitiam, quæ temperantiæ moderamine non frænetur. Quid quòd & ipſa ſapientia hoc temperantiæ frænum non reſpuit, dicente Paulo, ſecundum ſapientiam ſibi à Deo datam: Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem? Sed & e conuerſo, quòd temperantiæ neceſſaria iuſtitia ſit, oſtendit Dominus arguens in Euangelio illorum temperantiam, qui abſtinebant, vt viderentur hominibus ieiunantes. Erat in cibo temperantia, ſed non iuſtitia in animo: quia non Deo placere, ſed hominibus intendebant. Quomodo rurſum vel illa, vel iſta ſine fortitudi-

Eccleſ. 7.

Rom. 12.

Matt. 6.

ne? cum conſtet fortitudinis eſſe non mediocris, cohibere velle,& nolle ſuum inter anguſtias, parum, & nimis: vt ſit contenta voluntas, modo illo medio, nudo, puro, ſolo, conſtante ſibi, æquali vndique ſui, vtpote ex omni parte pariter circunciſo, quem ſolum conſtat eſſe virtutis. Dicito mihi quæſo, ſi potes; cuinam potiſſimum trium harum virtutum meditullium hoc dandum cenſeas, quod ita cunctis conterminum eſt, vt videatur eſſe proprium ſingularum? An ipſum virtus eſt,& nihil aliud? Sed ſic virtus non eſſet multiplex, ſed eſſent omnes vna. An potius quia ſine eo virtus non eſt; omnium quodammodo intima vis vna eſt, & medulla virtutum? in qua ſic vniuntur, vt perinde vna videantur omnes, præſertim

quòd

quòd non illud participando communicant, ſed totum à ſingulis, atque integrum poſsidetur. Verbi cauſa. Quid tam iuſtitiæ, quàm modus? Alioquin ſi quid extra modum relinquit; non plane cuique tribuit quod ſuum eſt: quod tamen ſuum ipſius eſt facere. Quid tam rurſum temperantiæ; quæ non aliunde profectò temperantia eſt, niſi quòd nil immoderatum admittit? Sed puto fatebere etiam non minus eſſe fortitudinis, cum vel maximè ipſa ſit, quæ ab irruentibus vitijs, & quaſi hinc inde ſuffocare conantibus, purum illud potenter eruit, & vindicat in quodam ſtabile fundamentum boni, ſedemque virtutis. Ergo modum tenere, iuſtitia eſt, temperantia eſt, fortitudo eſt. Sed vide ne in hoc differant, vt

iuſtitiæ quidem in affectu res ſit, a fortitudine autem efficacia eius: porrò poſſeſsio eius, atque vſus, apud temperantiam eſt. Reſtat iam vt doceamus, ab hac communione prudentiam non excludi. Nonne ipſa eſt, quæ modum diu animi neglectu poſthabitum, & vitiorum inuidia quaſi in abditis recluſum, & coopertum, quadam vetuſtatis caligine, prior reperit & aduertit? Propterea dico tibi, a paucis aduertitur; quia paucorum prudentia eſt. Itaque iuſtitia quærit, prudentia inuenit, vindicat fortitudo, temperantia poſſidet. Non mihi hoc loco propoſitum eſt de virtutibus diſputare: ſed hæc dixerim, hortans ad vacandum conſiderationi, cuius beneficio hæc, & his ſimilia aduertuntur. Cui tam pio, tamque vtili otio, nul-

Pio cõſiderationis otio nullam operam dare, vitam eſt perdere.

nullam in vita operam dare, nonne vitam eſt perdere?

CAPVT VIII.

QVid tamen? Si te philoſophiæ huic totum repente deuoueris; prædeceſſores tui non ita conſueuerunt: eris moleſtus quāpluribus, quaſi qui a patrum veſtigijs deuiaueris. Nempe id videberis agere in ſuggillationem eorum. Sed & notabere vulgari prouerbio: Qui hoc facit, quod nullus, mirantur omnes: veluti qui cupias admirationi fore. Nec potes eorum omnia ſimul, & ſubitò vel errata corrigere, vel exceſſus redigere in modum. Erit cum acceperis tempus, vt ſecundum ſapientiam tibi a Deo datam, paulatim, & opportune id ſtudeas. Interim ſane malo *Prou.*

alterius vtere in bonum, quod potes. Quanquam ſi de bonis, & non de nouis ſumamus exempla: non defuere Romani Pontifices, qui ſibi otia inter maxima negotia inuenirent. Obſidio vrbi; & barbaricus enſis ciuium ceruicibus imminebat: nunquid tamen iſtud terruit Beatum Papam Gregorium, quo minus ſapientiam ſcriberet in otio? Eo nempe tempore (quod ex eius præfatione liquet) obſcuriſſimam, & extremam partem Ezechielis tam diligenter, quàm eleganter expoſuit.

Ab exẽplis Romanorũ Pontificum.

S.Gregorij exemplum.

CAPVT IX.

SED eſto: Alius inoleuit mos, dies alij ſunt, & alij hominum mores, & tempora periculoſa non inſtant iam, ſed extant. Fraus, & circumuen-

Mutat mores & tempora.

tio,

tio, & violentia, inualuere ſuper terrã calumniatores, multi, defenſor rarus. Vbique potentiores opprimunt pauperiores. Non poſſumus deeſſe oppreſſis; non negare iudicium iniuriam patientibus. Niſi agitentur cauſæ, audiantur partes; inter partes iudicari quid poteſt? Agitentur cauſæ, ſed ſicut oportet. Nam is modus, qui frequentatur, execrabilis plane; & qui non dico Eccleſiam, ſed nec forum deceret. Miror namque quemadmodum religioſæ aures tuæ audire ſuſtinent huiuſmodi diſputationes aduocatorum, & pugnas verborum: quæ magis ad ſubuerſionem, quàm ad inuentionem proficiunt veritatis. Corrige prauum morem; & præcide linguas vaniloquas, & labia doloſa claude. Hi ſunt, qui docuerunt linguas

Aduocatorum fraudes

ſuas

ſuas loqui mendacium; diſerti aduerſus iuſtitiam,eruditi pro falſitate. Sapientes ſunt, vt faciant malum; eloquentes, vt impugnent verum. Hi ſunt, qui inſtruunt a quibus fuerant inſtruendi; aſtruunt non comperta, ſed ſua. ſtruunt de proprio calumnias innocentiæ; deſtruunt ſimplicitatem veritatis; obſtruunt iudicij vias. Nihil ita abſque labore manifeſtam facit veritatem, vt breuis, & pura narratio. Ergo illas quas ad te neceſſe erit intrare cauſas (neque enim omnes neceſſe erit) diligenter velim, ſed breuiter, decidere aſſueſcas; fruſtratoriaſque, & venatorias præcidere dilationes. Cauſa viduæ intret ad te; cauſa pauperis; & eius qui non habet quod det. Alijs alias multas poteris committere terminandas: quamplu-

Hier.4.

Cauſſæ vt breuiter decidendæ, & dilationes amputandæ.

res

res, nec dignas audientia, iudicare. Quid enim opus eſt admittere illos, quorum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium? 1. Tim. 5.

CAPVT X.

TAnta eſt impudentia nonnullorum; vt cùm manifeſtè ambitionis prurigine ſcateat, tota facies cauſæ eorum non erubeſcant audientiam flagitare, publicantes ſemetipſos ad multorum conſcientias: in quo vel ſuo ſolius ſatis poterant confundi iudicio. Non fuit qui retunderet attritas frontes, & ideo plures facti ſunt, & induruerunt magis. Sed & neſcio quomodo vitioſis conſcientias vitioſorum non refugit: & vbi omnes ſordent, vnius minimè fœtor ſentitur. Quis enim vnquam,

verbi

verbi cauſa, auarus auarum, immundus immundum, luxurioſus luxurioſum erubuit? Plena eſt ambitioſis Eccleſia: non eſt iam quod exhorreat in ſtudijs, & molitionibus ambitionis, non plus quam ſpelunca latronum, in ſpolijs viatorum. Si Chriſti diſcipulus es; igneſcat zelus tuus, exurgat auctoritas aduerſus impudentiam hanc, & generalem peſtem. Intuere magiſtrum ſic facientem, & audi dicentem: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Non parat aures vt audiat; ſed flagellum, quo feriat. Verba nec facit, nec recipit: nec enim ſedet iudicans, ſed inſequitur puniens. Cauſam tamen non tacet, quod videlicet domum orationis, negotiationis feciſſent. Ergo & tu fac ſimiliter. Erubeſcant vultum tuum iſtiuſmodi negotiatores, ſi

Contra ambitioſos.

Io. 12.

Matth. 21.

Contra negotiatores.

fieri

fieri poteſt: ſi non, timeant. Et tu flagellum tenes. Timeant nũmularij, nec fidant in nũmis, ſed diffidant: abſcondant æs ſuum à te, ſcientes effundere, quam accipere paratiorem. Hoc ſtudioſè, & conſtanter agendo, multos lucrifacies turpium ſectatores lucrorum, honeſtioribus officijs vendicando: multos, ne vel audeant huiuſmodi attentare, ſeruabis. Adijce illud, quod non parum proficiet, & ad ferias, quas tibi ſuadeo. Ita nempe non pauca tibi momenta temporum redimes ad vacandum conſiderationi; quædam, vt dixi, negotia nec audiendo, quædam alijs committendo: quæ tua digna putaueris audientia, fideli quodam, & accommodo ipſi cauſæ compendio, terminando. De qua conſideratione his addere aliqua

Effundē-dū ;potius pecunia, quàm accipiē-da.

cogito; ſed ſub alterius ſane principio libri. Atque hic ſit finis iſtius: ne duplo te oneret minus ſuauis oratio, ſi & longa fuerit.

S.BER-

S. BERNARDI ABBATIS CLARÆVALLIS

LIBER II.

De Conſideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

MEmor promiſſi mei, quo eccè iam aliquãdiu teneor apud te, vir optime Papa Eugeni: volo ab ipſo abſoluere me vel ſerò. Puderet dilationis, ſi mihi conſcius forem incuriæ, vel cõtemptus. Non ita eſt; ſed incidimus (vt ipſe noſti) in tempus graue, quod & ipſi pene viuendi vſui videbatur indicere cellatio-nem,

nem, nedum ſtudijs: cum ſcilicet Dominus prouocatus peccatis noſtris, ante tempus quodammodo viſus ſit iudicaſſe orbem terræ, in æquitate quidem, ſed miſericordiæ ſuæ oblitus. Nonne dicunt in gen-
Pſal. 113. tibus: Vbi eſt Deus eorum? Nec mirum. Eccleſiæ filij, & qui Chriſtiano cenſentur nomine, proſtrati ſunt in deſerto; aut interfecti gladio, aut
Pſal. 106. conſumpti fame. Effuſa eſt contentio ſuper principes, & Dominus errare fecit eos in
Pſ. 13. inuio, & non in via: Contritio, & infelicitas in vijs eorum. Pauor, & mœror, & confuſio in penetralibus regum ipſorum.
Iſa. 52. & Ro. 10. Quam confuſi pedes annunciantium pacem; annunciantium Bona! Diximus pax, & non eſt pax: promiſimus bona, & eccè turbatio. Quaſi verò temeritate in opere iſto, aut

lenitate vſi ſimus. Cucurrimus planè in eo, non quaſi in incertum; ſed iubente te, imò per te Deo. Quare ergo ieiunauimus, & non aſpexit? humiliauimus animas noſtras, & neſciuit? Nam in his omnibus non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. Quam patienter interim adhuc audit voces ſacrilegas, & Aegyptios blaſphemantes; quia callidè eduxit eos, vt occideret in deſerto! Et quidem iudicia Dei vera, quis neſciat? At iudicium hoc abyſſus multa; & tanta, vt videar mihi non immeritò pronunciare beatum, qui non fuerit ſcandalizatus in eo. Et quomodo tamen humana temeritas audet reprehendere, quod minimè comprehendere valet? Recordemur, ſupernorum iudiciorum quæ à ſeculo ſunt; ſi

Deus vt iubet per Rō. Pontif.

Exod. 32.

Pſal. 118.

Pſ. 18.

Pſ 35.

forte ſit conſolatio. Nam quidam ita dixit: Memor fui
Pſal. 118. iudiciorum tuorum à ſeculo, Domine, & conſolatus ſum. Rem dico ignotam nemini, & nunc nemini notam. Nempe ſic ſe habent mortalium corda: quod ſcimus cum neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus.
Exo. 3. Moyſes educturus populum de terra Aegypti meliorem illis pollicitus eſt terram. Nam quando ipſum aliter ſequeretur populus, ſolam ſapiens terrã? Eduxit: eductos tamen in terram, quam promiſerat, non introduxit. Nec eſt quod ducis temeritati, imputari queat triſtis, & inopinatus euentus. Omnia faciebat Domino imperante, & opus confirmante, ſequentibus ſignis. Sed populus ille, inquis, duræ ceruicis fuit, ſemper contentioſè agens contra Dominum,

& Moyſen ſeruum eius. Bene illi increduli, & rebelles. hi autem quid? Ipſos interroga. Quid me dicere opus eſt, quod fatentur ipſi? Dico autem ego vnum. Quid poterant proficere, qui ſemper reuertebantur cum ambularent? Quando, & iſti per totam viam non redierunt corde in Aegyptum? Quod ſi illi ceciderunt, & perierunt propter iniquitatem ſuam: miramur iſtos eadem facientes, eadem paſſos? Sed nunquid illorum caſus aduerſus promiſſa Dei? Non. Ergo nec iſtorum. Neque enim aliquando promiſſiones Dei, iuſtitiæ Dei præiudicant. Et audi aliud: Peccauit Beniamin, accinguntur reliquæ tribus ad vltionem, nec ſine nutu Dei: Deſignauit deniq; ipſe ducem præliaturis. Itaque præliantur freti & manu validiori, & *Pſ. 78.* *Iudic. 20.*

cauſa potiori, & quod his maius eſt, fauore dinino. At
Pſ. 65. quam terribilis Deus in conſilijs, ſuper filios hominum! Terga dedere ſceleratis vltores ſceleris, & paucioribus plures. Sed recurrunt ad Dominum, & Dominus ad eos: Aſcendite ad eos, inquit. Aſcendunt denuò, denuòque fuſi, & confuſi ſunt. Ita Deo primum quidem fauente, ſecundò & iubente, iuſti iuſtum certamen ineunt; & ſuccumbunt. Sed quo inferiores certamine, eo fide ſuperiores inuenti ſunt. Quid putas de me facerent iſti; ſi meo hortatu iterato aſcenderent, iterato ſuccumberent? Quando me audirent monentem tertiò repetere iter, repetere opus, in quo ſemel, & iam ſecundò fruſtrati forent? Et tamen Iſraelitæ vnã, & alteram non reputantes fruſtrationem,

tertio parent, & ſuperant. Sed dicunt forſitan iſti: Vnde ſcimus quod à Domino ſermo egreſſus ſit? Quæ ſigna tu facis, vt credamus tibi? Non eſt quod ad iſta ipſe reſpondeam: parcendum verecundiæ meæ. Reſponde tu pro me, & pro te ipſo; ſecundum ea, quæ audiſti, & vidiſti; aut certe ſecundum quod tibi inſpirauerit Deus.

CAPVT II.

SEd forte miraris me proſequi iſta, qui aliud propoſueram. Facio non oblitus propoſiti; ſed quod à propoſito non iudicem aliena. Nempe de conſideratione (vt memini) ſermo mihi ad tuam dignationem! Et ſane magna res iſta; & egens conſideratione non minima. Quod ſi res

magnas à magnis conſiderari oportet, cui æque vt tibi, id ſtudij competit; qui parem ſuper terram non habes? Sed tu ſecundum ſapientiam, & poteſtatem datam tibi deſuper, facies de hoc. Non eſt meæ humilitatis dictare tibi ſic, vel ſic fieri quicquam. Sufficit intimaſſe oportere aliquid fieri, vnde & Eccleſia conſoletur, & obſtruatur os loquentium iniqua. Hæc pauca vice apologiæ dicta ſint, vt ipſa qualiacunq; habeat conſcientia tua ex me, vnde me habeat excuſatum, & te pariter: etſi non apud eos, qui facta ex euentibus æſtimant, certe apud te ipſum. Perfecta, & abſoluta cuique excuſatio, teſtimonium conſcientiæ ſuæ. Mihi pro minimo eſt, vt ab illis iudicer, qui dicunt bonũ malum, & malum bonum; ponentes lucem tene-

Papam non habet parem ſuper terram.

Eſa. 5.

nebras, & tenebras lucem. Et ſi neceſſe ſit vnum fieri ex duobus; malo in nos murmur hominum, quam in Deum eſſe. Bonum mihi, ſi dignetur me vti pro clypeo. Libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata ſpicula blaſphemorum, vt non ad ipſum preueniant. Non recuſo inglorius fieri, vt non irruatur in gloriam Dei. Quis mihi det gloriari in voce illa: Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam? Gloria mihi eſt conſortem fieri Christi, cuius illa vox eſt: Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me. Nunc iam recurrat ſtylus ad ſuam materiam, & in ea, quæ propoſueramus, ſuo tramite gradiatur oratio.

Pſ. 68.

Pſ. 68. & Ro. 15.

CAPVT III.

Conſideratio. ET primo quidem ipſam conſideratioñe quid dicã, conſidera. Nõn enim idem per omnia quod contemplationem intelligi volo: quod hæc ad rerum certitudinem, illa ad inquiſitionem magis ſic habeat. Quid ſit contemplatio. Iuxta quem ſenſum poteſt contemplatio quidem definiri, verus, certuſque intuitus animi de quacunque re, ſiue apprehenſio veri non dubia. Quid conſideratio. Conſideratio autem, intenſa ad inueſtigandum cogitatio: vel intẽſio animi veſtigantis verũ, quanquam ſoleant ambæ pro inuicem indifferenter vſurpari. Cõſideratio in quatuor conſiſtit. Iam quod ad conſiderationis attinet fructum, quatuor vt occurrant tibi conſideranda, reor: te, quæ ſub te, quæ circa te, & quæ ſupra te ſunt.

A te

A te tua conſideratio inchoet: ne fruſtra extendaris in alia, te neglecto. Quid tibi prodeſt, ſi vniuerſum mundum lucreris, te vnum perdens? Et ſi ſapiens ſis; deeſt tibi ad ſapientiam, ſi tibi non fueris. Quantũ vero? Vt quidem ego ſenſerim, totũ. Noueris licet omnia myſteria; noueris lata terræ, alta cæli, profunda maris: ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine fundamento: ruinam, non ſtructuram faciens. Quidquid extruxeris extra te; erit inſtar congeſti pulueris, ventis obnoxium. Non ergo ſapiens, qui ſibi non eſt. Sapiens, ſibi ſapiens erit, & bibet de fonte putei ſui primus ipſe. A te proinde incipiat tua conſideratio; non ſolum autem, ſed & in te finiatur. Quocunque euagetur, ad te reuocaueris eam cum ſalutis fructu. Tu

primus tibi, tu vltimus. Sume exemplum de ſummo omnium patre, verbum ſuum, & emittente, & renittente. Verbum tuum, conſideratio tua. Quæ ſi procedit, non recedat. Sic progrediatur, vt non egrediatur. Sic exeat, vt non deſerat. In acquiſitione ſalutis, nemo tibi germanior vnico matris tuæ. Contra ſalutem propriam cogites nihil. Minus dixi contra: præter dixiſſe debueram. Quicquid ſe conſiderationi offerat, quod non quoquo modo ad tuam ipſius ſalutem pertineat, reſpuendũ. Et hæc tui conſideratio, in tria quædam diuiditur; ſi conſideres quid, quis, & qualis ſis. Quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus. Quid, verbi gratia, homo. Quis, papa; vel ſummus pontifex. Qualis; benignus, manſuetus,

vel

vel quidquid tale. Quanquam illud primum, philoſophicum ſit magis, quam apoſtolicum veſtigare. attamen eſt in deffinitione hominis, quem dicunt animal rationale mortale: quod diligentius intueri ſi libet, licet. Non eſt quod tuæ in eo aut profeſſioni obuiet, aut dignitati: eſt verò quod ſaluti adferre queat. Nam conſideranti duo hæc ſimul, rationale, mortaleque: is tibi exinde occurrit fructus, vt & mortale, quod in te eſt, rationale humiliet: & rurſum rationale, mortale confortet, quod neutrum neglectui erit homini circumſpectio. Si qua adhuc conſideranda præſens requirit locus, tractabuntur infra, & forte vtilius ex partium collatione.

CAPVT IV.

Conſideratio quis.

NVnc quis ſis, & de quo ſis factus, aduertendum. Quamquam quod dixi de quo, id mihi prætereundum putem, tuæ potius relinquendũ agnitioni. Illud dico indignum tibi citra perfectum agere, de tanta aſſumpto perfectione. Quidni erubeſcas minimus inueniri in magnis; qui te recordaris magnum in minimis extitiſſe? Non es oblitus tuę primę profeſſionis: non excidit menti, quæ ſubducta eſt manui; ſed nę affectui quidem. Ipſam ad ſingula tua imperia, iudicia, inſtituta, habere præ oculis non erit inutile. Hæc te conſideratio facit honoris contemptorem, in honore etiam ipſo. Atque id magnum. Non recedat à pectore: clypeus eſt tibi,

vel à ſagitta illa: Homo cum *Pſ.* 48.
in honore eſſet, non intellexit.
Loquere ergo tibi: Abiectus
eram in domo Dei mei. Quale
eſt hoc; de paupere, & abiecto,
leuari ſuper gentes, & regna?
Quis ego, aut quæ domus
patris mei, vt ſedeam excelſis
ſublimior? Sane qui dixit mi-
hi: Amice, aſcende ſuperius: *Luc.*
amicum fore fidit. Si minus 14.
inueniar: non expedit quidem.
Qui eleuauit, & deijcere
poteſt: Sera querela: quoniam
eleuans alliſiſti me. Non eſt *Pſal.*
quod blandiatur celſitudo, vbi 101.
ſollicitudo maior. Illa diſcri-
men intendit: hæc amicum
probat. Huic accingamur, ſi
nolumus tandem cum rubore
nouiſſimum locum tenere.
Factum ſuperiorem diſſimula- Ad quid factus ſit ſuperior.
re nequimus, ſed enim ad quid,
omnimodis attenendum. Non
enim ad dominandum opinor.

Nam & Propheta cum ſimiliter leuaretur, audiuit: Vt euellas, & deſtruas; & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. Quid horum faſtum ſonat? Ruſticani magis ſudoris ſchemate quodam, labor ſpiritalis expreſſus eſt.

Hier. 1.

CAPVT V.

ET nos igitur vt multum ſentiamus de nobis, vel nobis impoſitum ſenſerimus miniſterium, non dominium datum. Non ſum ego maior propheta; & ſi forte par poteſtate, ſed meritorum non eſt comparatio. Hæc loquere tibi, & doce teipſum, qui alios doces. Puta te, velut vnum aliquem de prophetis. An non ſatis ad te? Et nimium. Sed gratia Dei es, id quod es. Quid? Eſto quod propheta,

nun-

nunquid plus quam propheta? Si ſapis; eris contentus menſura, quã tibi menſus eſt Deus. Nam quod amplius eſt, à malo eſt. Diſce exemplo prophetico, præſidere non tam ad imperitandum, quam ad factitandum quod tempus requirit. Diſce ſarculo tibi opus eſſe, non ſceptro; vt opus facias prophetę. Et quidem ille non regnaturus aſcendit, ſed extirpaturus. Putaſne & tu inuenias aliquid elaborandum in agro Domini tui? Et plurimum. Non plane totum quiuere emundare prophetæ: aliquid filijs ſuis apoſtolis quod agerent, reliquerunt; aliquid ipſi parentes tui tibi. Sed nec tu ad omnes ſufficies. Aliquid profectò tuo relicturus es ſucceſſori; & ille alijs, & alij alijs vſque in finem. Circa vndecimam denique horam,

Matt. 5.

Luc. 10.

operarij otij arguuntur, & mittuntur in vineam. Anteceſſores tui Apoſtoli audierunt; quia meſſis quidem multa, operarij autem pauci. Paternā tibi vendicato hæreditatem. Nam ſi filius; & hæres. Vt probes te hæredem, euigila ad curam: & non otio torpeas; ne & tibi dicatur: Quid hîc ſtas tota die otioſus? Multo minus inueniri oportet aut delicijs reſolutum, aut reſupinum pompis: Nihil horum tibi tabulæ teſtatoris adſignant. Sed quid? Si illarum tenore contentus ſis; curam potius hæreditabis, & operam, quam gloriam, & diuitias. Blanditur cathedra? Specula eſt. Inde denique ſuperintendis, ſonans tibi epiſcopi nomine non dominium, ſed officium. Quid ni loceris in eminenti, vnde omnia proſpectes, qui ſpecu-

Matt. 9. 20.

Gal. 4.

Matt. 20.

lator ſuper omnia conſtitueris? Enimuerò proſpectus iſte procinctum parit, non otium. Quando libet gloriari, vbi otiari non licet? Nec locus eſt otio; vbi ſedula vrget ſollicitudo omnium eccleſiarum. Nam quid tibi aliud dimiſit ſanctus Apoſtolus? Quod habeo, inquit, hoc tibi do. Quid illud? Vnum ſcio, non eſt aurum, neque argentum; cum ipſe dicat: Argentum, & aurũ non eſt mihi. Si habere contingat; vtere non pro libitu, ſed pro tempore. Sic eris vtens illis, quaſi non vtens. Ipſa quidem, quod ad animi bonum ſpectat, nec bona ſunt nec mala: vſus tamen horum bonus; abuſio mala, ſollicitudo peior, quæſtus turpior. Eſto, vt alia quacunque ratione, hæc tibi vendices; ſed non apoſtolico iure. Nec enim
tibi

Act. 3.

Auri, & argenti vſus bonus, abuſio mala, ſolicitudo peior, quæſtus turpior.

tibi ille dare, quod non habuit, potuit. Quod habuit, hoc dedit, ſollicitudinem, vt dixi,
1. Pet. 5. ſuper eccleſias. Nunquid dominationem? Audi ipſum: Non dominantes, ait, in clero, ſed forma facti gregis. Et ne dictum ſola humilitate putes, non etiam veritate; vox Domini eſt in Euangelio: Reges gentium dominantur eorum; & qui poteſtatẽ habent ſuper eos, benefici vocantur. Et
Luc. 22. infert: Vos autem non ſic. Planum eſt: apoſtolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi vſurpare aude, aut dominans apoſtolatum; aut apoſtolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si vtrunque ſimul habere voles, perdes vtrunque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus ſic: Ipſi regnauerunt, & non

non ex me: principes extiterunt, & ego non cognoui eos. Iam ſi regnare ſine Deo iuuat; habes gloriam, ſed non apud Deum. At ſi interdictum tenemus, audiamus edictum: Qui maior eſt veſtrum, ait, fiat ſicut iunior: & qui præceſſor eſt, ſicut qui miniſtrat. Forma apoſtolica hæc eſt: dominatio interdicitur: indicitur miniſtratio. Quæ & commendatur ipſius exemplo legislatoris; qui ſecutus adiungit: Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Quis ſe iam titulo hoc inglorium putet; quo ſe prior dominus gloriæ præſigniuit? Merito Paulus gloriatur in eo dicens: Miniſtri Chriſti ſunt, & ego: Et addit: Vt minus ſapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modũ,

Oſea 8. *Luc. 22.* *Luc. 22.* *Ibid.* *2. Cor. 11.*

in mortibus frequenter. O præclarum miniſterium. Quo non id glorioſius principatu? Si gloriari oportet; forma tibi ſanctorum præfinitur, apoſtolorum proponitur gloria: Paruane tibi illa videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria ſanctorum? Clamat
Pſal. 138. Propheta: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus: nimis confortatus eſt principatus eorum. Clamat
Gal. 6. Apoſtolus: Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Hoc glorieris opto ſemper optimo genere gloriæ: quod apoſtoli, quod prophetæ delegere ſibi, reliquere tibi. Agnoſce hæreditatem tuam in Chriſti cruce, in laboribus plurimis. Felix
1 Cor. 15. qui dicere potuit: plus omnibus laboraui. Gloria eſt, ſed nihil in ea inane, nil molle, nil reſu-

reſupinum. Si labor terret, 1. *Cor.*
merces inuitet. Vnuſquiſque 3.
enim ſecundũ ſuum laborem,
mercedem accipiet. Etſi ille
plus omnibus laborauit, non
tamen totum elaborauit; &
adhuc locus eſt.

CAPVT VI.

EXi in agrum domini tui: & conſidera diligenter, quantis hodieque de veteri maledicto ſiluescat ſpinis, ac tribulis. Exi, inquam, in mundum: Ager eſt enim mundus, iſque creditus tibi. Exi in illum, non tanquam dominus: ſed tanquam villicus, videre, & procurare vnde exigendus es rationem. Exi dixerim, quibuſdam tuæ paſſibus intentæ ſollicitudinis, & ſollicitæ intẽtionis. Neque enim ipſi qui iuſſi ſunt ire in orbem vniuer-

Ager eſt mundus.

Marc. 16.

uerſum, orbem circuierunt præſentia corporis, ſed mentis prouidentia. Et tu leua oculos quoſdam conſiderationi tuæ: & vide regiones, ſi non ſunt magis ſiccæ ad ignem, quam albæ ad meſſem. Quàm multę; quas putaueras fruges; diligenter inſpectæ, vepres potius apparebunt? Imò nec vepres quidem: annoſæ, & veternoſæ arbores ſunt; ſed non profecto fructiferæ, niſi forte glandium aut ſiliquarum, quas porci manducant. Quouſque occupant terram? Nonne ſi exis, & cernis iſta, pudebit otioſam iacere ſecurim? pudebit ſine cauſa falcem apoſtolicam accepiſſe? In hunc quondam agrũ Iſaac patriarcha exierat, cum primo Rebecca occurrit ei: & vt Scriptura habet, exierat ad meditandum. Ille ad meditandum: tu ad extirpandum

Geneſ. 24.

dum egrediaris neceſſe eſt: Tibi iam præceſſiſſe meditatio debet: tempus faciendi præ manibus: Si nunc hæſitare incipias, id quidem ſerò. Ante, iuxta conſilium Saluatoris, ſediſſe debueras, ante æſtimaſſe opus, metiri vires, ponderaſſe ſapientiam, merita comparaſſe, ſumptus computaſſe virtutum. Age ergo; puta tempus putationis adeſſe, ſi tamen meditationis præiuit. Si cor mouiſti, mouenda iam lingua, mouenda eſt & manus. Accingere gladio tuo, gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Glorifica & manum, & brachium dextrum, in faciendo vindictam in nationibus, increpationes & in populis, in alligando reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hæc facis: honorificas miniſterium tuum,

Luca 14. *Cant. 2.* *Pſal. 44.* *Epheſ. 6.* *Pſal. 149.*

&

& miniſterium te. Non medio-cris iſte principatus. Exturbare eſt hoc malas beſtias à terminis tuis, quò greges tui ſecuri in paſcua educantur. Domabis lupos: ſed ouibus non dominaberis. Paſcendas vtique, non perimendas ſuſcepiſti.

CAPVT VII.

SI benè conſideraſti quis ſis: hæc te oportere facere nō
Iaco.4. ignoras. Porrò ſcienti & non facienti, peccatum eſt tibi. Non es oblitus, vbi legeris:
Luc. 12. Seruus ſciens voluntatem domini ſui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis. Sic prophetæ, ſic apoſtoli factitabant. Fortes fuere in bello, non molles in ſericis. Si filius
Heb. 11. es apoſtolorum, & prophetarū; & tu fac ſimiliter. Vendica tibi nobile genus ſimilibus moribus

bus : quod non aliunde nobile, quam morum ingenuitate, & fidei fortitudine fuit. Per hanc vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones. Hoc chirographum paternæ tuæ hæreditatis, quod tibi euoluimus; vbi inſpicias portionem ſubſtantiæ, quæ te contingit. Induere fortitudinē, & hæreditaſti. Poſſide fidem, poſſide pietatem, poſſide ſapientiam: ſed ſapientia ſanctorum, ipſa eſt timor domini; & habes quod tuum eſt. Habes ſine defraudatione integrum paternum fundum. Pretioſiſſimus fundus virtus eſt. Bonus fundus, humilitas: in qua omne ædificium ſpirituale cōſtructum conſiſtit, & creſcit in templum ſanctum in domino. Per hanc nonnulli poſſedere etiam portas inimicorū. Quæ enim virtutum æque

Heb. 11.

Epheſ. 2.

po-

poteſt dæmonum omnem debellare ſuperbiam;tyrannidem hominum? Cæterum cum omni indifferenter perſonæ hæc ſit quædam turris fortitudinis à facie inimici; neſcio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & in clarioribus clarior comprobatur, Nulla ſplendidior gemma, in omni præcipuè ornatu Summi Pontificis. Quo enim celſior cæteris: eo humilitate apparet illuſtrior & ſeipſo.

Humilitatis cōmendatio.

CAPVT VIII.

ARguar forſitan quod non ſatis primis partibus explicitis, in ſecundas neſcio quomodo ſtylus excurrerit; deſcribere inchoans qualem te oporteat eſſe, cum necdum quis ſis, plenius expreſſiſſet. Credo erubeſcens in ſummo po-

poſitum apice videri hominem nudum, feſtinauit induere inſignibus ſuis. Abſque his, eo nempe deformior, quo illuſtrior pares. Nunquid poteſt abſcondi ciuitatis ſupra montē poſitæ deſolatio? aut latere fumus lucernæ extinctæ ſuper candelabrum? Simia in tecto: rex fatuus in ſolio ſedens. Et nunc audi canticum meum, & quidem minus ſuaue, ſed ſalutare. Monſtruoſa res, gradus ſummus, & animus infimus; ſedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otioſa: ſermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens auctoritas, & nutans ſtabilitas. Admoui ſpeculum; fœdus ſe in eo vultus agnoſcat: tu tuum gaude diſſimilem inueniri. Inſpice tamen & tu: ne forte, & ſi ſit vnde merito placeas tibi: etiam in

Matt. 5.

Prou.

quo debeas diſplicere, non deſit. Volo glorieris teſtimonio conſcientiæ: ſed non minus vt eodem ipſo humilieris. Rara vox: Nihil mihi conſcius ſum.
1. Cor. 4. Cautior in bonis ambulas, ſi & mala non lateant. Quamobrem vt dixi, noueris te, vt inter anguſtias, quæ non deſunt, fruaris cõſcientię bono: magis autem vt ſcias quid deſit tibi.
Quid de ſit tibi conſiderandum. Nam cui non deſit? Omnia illi deſunt, qui nil ſibi deeſſe putat. Quid ſi ſummus pontifex ſis? Nunquid, quia ſummus Pontifex, ideo ſummus? Infimum noueris eſſe, ſi ſummum putas. Quis ſummus? Cui addi non poſſit. Grauiter erras, ſi te illum exiſtimes. Abſit. Non tu de illis es, qui dignitates virtutes putant. Tibi ante experta virtus, quàm dignitas fuit. Auguſtis relinquito illam ſententiam, alijſque, qui diuinis

coli honoribus nō timuerunt: verbi gratia, Nabuchodonoſor, Alexandro, Antiocho, Herodi. Tu verò conſidera, non conſummatione ſummum te dici; ſed comparatione. Nec me putes comparationem dicere meritorum, ſed miniſteriorum. Sic te exiſtimet homo, vt miniſtrum Chriſti: & quod abſque præiudicio ſanctitatis cuiuſpiam dixerim, ſummum planè inter miniſtros. Alias, niti te ad ſummum velim, non putare ſummum; aut velle putari, antequam ſis. Nam quomodo proficis, ſi iam ſufficis tibi? Non ſit proinde tibi aut pigrum veſtigare quod deſit, aut fateri quod deſit verecundum. Loquere & tu voce anteceſſoris tui: Non quod iam acceperim, aut iam perfectus ſim. Et rurſum: Ego me non arbitror comprehen-

Ab exēplis.

Summus quomodo dicatur.

Philip. 3.

Ibid.

diſſe. Hæc ſcientia ſanctorum: hæc longe ab *illa*, quæ inflat. Hanc qui apponit, apponit & dolorem: ſed dolorem hunc nemo ſapiens vnquam ſubterfugit. Eſt quippe medicinalis dolor, per quem ſtupor ille lethalis animi duri, & impœnitentis excluditur. Et ideò
Pſ. 37. ſapiens, qui dicere potuit: Et dolor meus in conſpectu meo eſt ſemper.

CAPVT IX.

NVnc iam repetendæ reliquiæ, ſi quæ ſunt, loci illius, à quo paulo ànte diuertimus. Age indagemus adhuc diligentius quis ſis: quam geras videlicet pro tempore perſonam in eccleſia Dei. Quis es? Sacerdos magnus: Summus Pontifex. Tu princeps epiſcoporum, tu hæres Apo-
ſto-

ſtolorum: tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum paſtores: ſed tu tanto glorioſius, quanto & differentius vtrunque præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi adſignatos greges, ſinguli ſingulos: Tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, ſed & paſtorum; tu vnus omnium paſtor. Vnde id probem quæris? Ex verbo Domini. Cui enim non dico epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum; ſic abſolutè, & indiſcretè; totæ commiſſæ ſunt oues? Si me amas, Petre, paſce oues meas. Quas? Illius, vel *Io. 21.*

Matt. 16. *Io. 21.*

illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oues
Ibid. meas, inquit. Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed adſignaſſe omnes? Nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil. Et ſorte præſentes cæteri cõdiſcipuli erant, cum committens vni, vnitatem omnibus commendaret in vno grege, & vno
Cant.6 paſtore, ſecundum illud: Vna eſt columba mea, formoſa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent: ſed diuiſionem, recedentes ab vnitate. Inde eſt, quod alij ſinguli ſingulas ſortiti ſunt plebes,
Gal. 2. ſcientes ſacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna eccleſiæ; vna contentus eſt Hieroſolyma, Petro vniuerſitatem cedens. Pulchrè verò ibi poſitus eſt ſuſcitare ſemen defuncti fratris, vbi occi-

ciſus eſt ille. Nam ille dictus *Gal. 1.*
eſt frater Domini. Porrò ce- *Prærogatiuæ*
dente Domini fratre, quis ſe *Petri nemo ſe*
alter ingerat Petri prærogatiuæ? *ingeri.*
Ergo iuxta canones tuos
alij in partem ſollicitudinis: tu
in plenitudinem poteſtatis vocatus es. Aliorum poteſtas *Poteſtas Papæ.*
certis arctatur limitibus: tua
extenditur & in illos qui poteſtatem ſuper alios acceperunt. Nonne ſi cauſa extiterit:
tu epiſcopo cælum claudere, tu
ipſum ab epiſcopatu deponere
etiam, & ſatanę tradere potes?
Stat ergo inconcuſſum priuilegium tuum tibi, tam in datis
clauibus, quam in ouibus commendatis. Accipe aliud, quod
nihilominus minus prærogatiuam confirmat tibi. Diſcipuli nauigabant, & Dominus *Io. 21.*
apparebat in littore: quodque
iucundius erat, in corpore rediuiuo. Sciens Petrus, quia

Ibid. Dominus eſt, in mare ſe miſit: & ſic venit ad ipſum, alijs nauigio peruenientibus. Quid illud? Nempè ſignum ſingularis pontificij Petri, per quod non nauem vnam, vt cæteri quiſque ſuam, ſed ſæculum ipſum ſuſceperit gubernandum. Mare enim ſæculum eſt. naues Eccleſiæ. Inde eſt quod altera vice inſtar Domini gradiens ſuper aquas, vnicum ſe Chriſti vicarium deſignauit: qui non vni populo, ſed cunctis præeſſe deberet. Siquidem aquæ multæ populi multi. Ita cum quiſque cæterorum habeat ſuam, tibi vna commiſſa eſt grandiſſima nauis, facta ex omnibus, ipſa vniuerſalis Eccleſia, toto orbe diffuſa.

Mare dicitus ſeculnm; & naues Eccleſiæ.

Aquæ, populi dicūtnr.

CA-

CAPVT X.

EN quis eſt? Sed noli obliuiſci etiam quid. Nam & ego non ſum oblitus id me promiſiſſe repetiturum in opportunitate. Quam opportunè cum eo quis es,& quod ante eras, conſideras. Quid dico eras? & nunc es. Quid deſinas intueri, quod non deſiſti eſſe? Vna ſanè conſideratio eſt, quid fueris, & quid ſis. Nam quis ſis factus; altera. Non oportet vt iſta extundat illam, in ſcrutinio tui. Es enim,vt dixi,adhuc quod eras: & non minus hoc es, quam quod factus es poſt; forte & magis. Denique illud natus es;mutuatus hoc, non in hoc mutatus; non reiectum illud, ſed iſtud adiectum. Tractemus vtrunque ſimul. Nam vt

præfatum me memini, collatæ ex inuicem ambæ res vtiliores fient. Dixi ſupra, conſideranti quid ſis; naturam occurrere, qua es homo: nam homo natus es. Porrò percunctanti quis; perſonæ reſpondebitur nomen, quod eſt Epiſcopus: quod quidem factus: non natus es. Quid tibi horum videtur ad purum eſſe tui, & ad te principalius pertinere? quod factus, an quod natus? Nonne quod natus? Hoc ergo conſulo conſideres maximè, quod maximè es: hominem videlicet, quod & natus es. Nec modò quid natus, ſed etiam qualis natus, oportet attendas: ſi non vis tuæ conſiderationis fructu, & vtilitate fraudari. Tolle proinde nunc hæreditaria hæc perizomata ab initio maledicta. Dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam,

uiam, non plagam curantium, Dele fucum fugacis honoris huius, & malè coloratæ nitorem gloriæ; vt nudè nudum conſideres: quia nudus egreſſus es de vtero matris tuæ. Nunquid inſulatus? nunquid micans gemmis, aut floridùs ſericis, aut coronatus pennis, aut ſuffarcinatus metallis? Si cuncta hæc veluti nubes quaſdam matutinales velociter trãſeuntes, & citò pertranſituras, diſſipes, & exſufles à facie conſiderationis tuæ: occurret tibi homo nudus, & pauper, & miſer, & miſerabilis. homo dolens quòd homo ſit; erubeſcens quòd nudus ſit; plorans quòd natus ſit; murmurans quòd ſit. Homo natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu; breui viuens tempore, ideoque cum metu; repletus multis miſe-

Fucus honoris delẽdus,

Iob.1.

Iob.5.

Iob.14.

ſerijs, & propterea cum fletu. Et verè multis: quia corporis, & animæ ſimul. Quid enim calamitate vacat, naſcenti in peccato, fragili corpore, & mente ſterili? Verè ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur, traduce ſordis, mortis addictione. Salubris copula, vt cogitans te ſummum Pontificem, attendas pariter viliſſimum cinerem non fuiſſe, ſed eſſe. Imitetur cogitatio naturam; imitetur & quod dignius eſt, auctorem naturæ, ſumma, imaque conſocians. Nonne natura in perſona hominis, vili limo vitæ ſpiraculum colligauit? Nonne auctor naturæ in ſui perſona verbum limumque contemperauit? Ita tibi ſume formam, tam de noſtræ concretione originis; quàm de ſacramento redemp-

Salubris cogitatio.

tio-

tionis: vt altus ſedens, non alta ſapiens ſis; ſed humilia de te ſentiens ſis, humilibuſque conſentiens.

CAPVT XI.

PRoinde ſi conſideras quantus es, cogita etiam qualis, & maximè. Hæc te ſane conſideratio tenet in te: nec à te auolare ſinit, nec ambulare in magnis, neque in mirabilibus ſuper te. (In te conſiſtito). Non infra deijci, non attolli ſupra, non euadere in longius, non extendi in latius. Tene medium, ſi non vis perdere modum. Locus medius tutus eſt. Medium ſedes modi, & modus virtus. Omnem extra modum habitationem, ſapiens exilium reputat. Propterea non eſt illi habitare in longo, quod vltra modum ſit:

Pſal. 130.

Medij ratio.

ſed nec in lato quidem, quod extra ſit: porrò nec in alto, nec imo, quod alterum ſupra, alterum infra ſit. Denique & longitudo exterminium habere ſolet, & dilatatio ſciſſuram, & altitudo ruinam, & profundum abſorptionem. Dico hæc planius, ne me putes ea loqui, quæ

Eph. 3. Apoſtolus comprehendere hortatur cum omnibus ſanctis, longitudinem, latitudinem, ſublimitatem, & profundum: quod alterius erit & diſputationis, & temporis. Nunc autem lóngum dico, cum ſibi homo longiorem promittit vitam. Latum, cum in ſuperfluas animus diſtenditur curas. Altum, cum de ſe plus præſumit. Profundum, cum ſe plus deijcit. Qui igitur longa ſibi metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminij, tranſiens vitæ terminos

Quid hic longum, latum, altum, & profundum.

productiori ſolicitudine? Inde eſt quòd homines in præſenti, à ſeſe exules per obliuionem; in alia per inanem ſollicitudinem migrant ſæcula, non profutura; imò nec futura. Similiter animus diſtentus in multa, multis laceretur curis neceſſe eſt. Nempe immoderata extenſio extenuationem, & extenuatio nimia ſciſſionem facit. Iam verò alta præſumptio, quid niſi ruinoſa præcipitatio eſt? Legiſti namque: Ante ruinam exaltatur cor. *Pro.16.* Quid e regione nimiæ puſillanimitatis deiectio; niſi deſperata quædam abſorptio eſt? In hanc fortis non deijcietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modeſtus moderabitur curas, temperabit a ſuperfluis, non deerit neceſſarijs. Porrò iuſtus altiora ſe non præſumet: ſed lo- *Iob.10.*

que-

quetur cum iuſto : Si iuſtus fuero, non leuabo caput. Tu ergo in hac conſideratione tui cautè ambules, & tota æquitate verſeris: vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iuſto parcas. Porrò plus vero tribuis, non modo arrogando tibi quod habes bonum : ſed & quod habes, tibi adſcribendo. Vigilanter diſcerne qualis ex te, & qualis ſis dono Dei; & non ſit in ſpiritu tuo dolus. Erit autem vbi partiens fideliter, tua tibi, & quæ ſunt Dei, Deo ſine fraude reſignes. Ex te mala, bona autem a Domino eſſe, perſuaſum tibi non ambigo.

Ex nobis mala, bona autem à Domino.

CAPVT XII.

SAne inter conſiderandum qualis ſis, etiam qualis fueris, ad memoriam reuocan-

candum. Conferenda poſteriora prioribus: profeceriſne in virtute, in ſapientia, in intellectu, in ſuauitate morum: an ab his forte (quod abſit) defeceris. Patientior ſis, an impatientior ſolito; iracundior, leniorue; inſolentior, an humilior; affabilior, an auſterior; exorabilior, an difficilior; puſillior animo, an magnanimior; ſerius magis, an pluſculum diſſolutus, timoratior, an forte fidentior quam oportet. Quam latus tibi patet campus in hoc genere conſiderandi. Memoro ego pauca, veluti quædam ſeminaria proferens: non tamen ipſe ſerens, ſed dans ſemen ſerenti. Oportet innoteſcat tibi zelus tuus, clementia tua, diſcretio quoque moderatrix earumdem virtutum: qualis videlicet in donandis iniurijs; qualis ſis in Zelus Clemētia. Diſcretio.

vl-

vlciſcendis; quam in vtroque prouidus, modi, loci, temporis, obſeruator. Proſus conſiderandа tria hæc, in vſu virtutum harum: ne non ſint virtutes, ſi præter hæc reperiantur. Nempè eiuſmodi, non natura virtutes, ſed vſus facit. Nam ex ſe indifferentes eſſe noſcuntur. Tuum eſt aut abutendo, & confundendo, facere vitia: aut benè, ordinatèque vtendo, virtutes. Solent diſcretionis oculo caligante, alterutrum ſibi præripere loca, terminos occupare. Porrò caliginis duæ ſunt cauſæ: ira, & mollior affectus. Is iudicij cenſurã eneruat, illa præcipitat. Quomodo enim ab altero non periclitetur, aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? Turbatus præ ira oculus nil clementer intuetur: ſuffuſus fluxa quadam, & muliebri mollitie animus,

De triplici earundem virtutũ conſideratione.

Caliginis duæ cauſæ.

re-

rectum non videt. Non eris innocens, ſi aut punias eum, cui forte parcendum eſſet: aut parcas ei, qui fuerat puniendus. In tribulationibus quoque qualem te inuenieris, nolo diſſimules. Si conſtantem in tuis, condolentem in alienis; gaude. Recti cordis hoc. E regione, peruerſiſſimi: ſi cum in proprijs deprehendaris fortaſſe impatiens, minimè tamen in alienis cõpatiens ſentiaris. Quid in proſperis? nihilne eſt quod conſiderationem ſollicitet? Eſt vtique, ſi diligenter attendas, quam rarus ſemper extiterit, qui non vel modicè in proſperitate animum relaxauerit à ſua cuſtodia, & diſciplina. Quando hoc incautis nõ fuit ad diſciplinam, quod ignis ad ceram; quod ſolis radius ad niuem, vel glaciem? Sapiens Dauid, ſapientior Salomon fuit

In aduerſis vt ſe habere debeat.

In proſperis qualem ſe gerere oporteat.

fuit: ſed blandientibus nimis ſecundis rebus; alter ex parte, alter ex toto deſipuit. Magnus qui incidens in aduerſa non excidit vel parum à ſapientia. Nec miror, cui præſens fælicitas ſi arriſit, non irriſit. Quamquam facilius inueneris, qui ſapientiam ſibi retinuerunt, contraria ſibi fortuna: quam qui propitia, non perdiderunt. Præferendus ille, & magnus eſt, cui inter proſpera ſaltem riſus indecentior, aut immoderatior cura veſtis, vel corporis, non irrepſit.

CAPVT XIII.

Eccl. 38.
Otij damna.

ET ſi rectè Sapiens hortatur ſapientiam ſcribi in otio: cauendũ & in otio, otium eſt. Fugienda proinde otioſitas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter ſæculares nugæ,

nugæ

nugæ ſunt: in ore ſacerdotis, blaſphemiæ. Interdum tamen ſi incidant, ferendæ fortaſſis, referendæ nunquam. Magis interueniendum caute, & prudenter nugacitati. Prorumpendum ſane in ſerium quid, quod non modò vtiliter, ſed libenter audiant; & ſuperſedeant otioſis. Conſecraſti os tuum Euangelio: talibus iam aperire illicitum, aſſueſcere ſacrilegum eſt. Labia ſacerdotis, ait, cuſtodiunt ſcientiam, & legẽ requirunt de ore eius, non nugas profectò, vel fabulas. Verbũ ſcurrile, quod faceti, vrbaniue nomine colorant, non ſufficit peregrinari ab ore: procul & ab aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moueris: fœdius moues. Porrò detrahere, aut detrahentem audire: quid horum damnabilius ſit, non facile dixerim. De auaritia

Nugæ in ore ſacerdot. blaſphemiæ.

Mal. 2.

De Auaritia.

non

non eſt quod tuum fatigem intuitum, cum pecuniam tanquam paleam dicaris habere. Non prorſus, non eſt quod pro illa timeatur à iudicijs tuis. Sed eſt quod non minus ſæpè, nec noxiè minus inſidiari iudicantibus ſolet: de quo maximè quid in tua lateat conſcientia, latere te nolim. Quid illud ſit, quæris? Acceptio perſonarũ. Non parui te reum peccati exiſtimes, ſi facies peccatorum ſumis: & non potius cauſas iudicas meritorum. Eſt item vitium, cuius ſi te immunem ſentis, inter omnes, quos noui ex his, qui cathedras aſcenderunt, ſedebis me iudice ſolitarius: quia veraciter, ſingulariterque leuaſti te ſupra te, iuxta Prophetam. Facilitas credulitatis hæc eſt: cuius callidiſſimæ vulpeculæ, magnorũ neminem comperi ſatis cauiſſe

De acceptione perſonarum.

Thren. 3.

De facilitate credulitatis.

ver-

verſutias. Inde eis ipſis pro nihilo iræ multæ; inde innocentium frequens addictio, inde præiudicia in abſentes. Gratulor autẽ tibi (nec enim aſſentationis apud te notam incurrere vereor) gratulor, inquam, præſidere te vſque adhuc abſque horum omnium querela multa: an, & ſine culpa, tu videris. Nunc ad ea quæ ſub te ſunt, conſideratio intendenda. At alterius principij hoc: ſiquidem tuis occupationibus ſermo breuior competentior eſt.

S. BERNARDI ABBATIS CLARAEVALLIS

LIBER III.

De Conſideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

Finis ſuperioris libri, huic principium ponit. Itaque iuxta promiſſum illius; conſideranda quæ ſub te ſunt. Quænam ſint iſta; non eſt quod à me quærendum putes, ſacerdotum optime Eugeni: rectius fortaſſe quæ non ſint, quæras. Orbe exeundum ei, qui fortè volet explorare, quæ non ad tuam pertinent curam. Parentes

De poteſtate Papæ.

tes tui deſtinati ſunt, non aliquas regiones, ſed totum debellaturi orbem. Ite in orbẽ vniuerſum, dictum eſt illis. Ipſi verò vendentes tunicas, emere gladios, ignitum eloquium, & ſpiritum vehementem, arma potentia Deo. Quo non peruenerunt victores inclyti, filij excuſſorum? Quo non ſagittæ potentium acutæ, cum carbonibus deſolatorijs? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum; & in fines orbis terræ verba eorum. Penetrabant, & incendebant verba illa incenſa igni, quem Dominus miſit in terram. Occumbebant ſtrenuiſſimi bellatores, ſed non ſuccumbebant: triumphabant & mortui. Nimis confortatus eſt principatus eorum: conſtituti ſunt principes ſuper omnem terrã. Eis tu ſucceſſiſti in hæredita-

Marc. 16. *Pſal. 119.* *Pſ. 18.* *Rom. 10.* *Luc. 12* *Pſal. 138.* *Pſ 44.*

tem. Ita tu hæres, & orbis hæreditas. At quatenus hæc te portio contingit, aut contigerit illos, id ſobria conſideratione penſandum. Non enim per omnem reor modum, ſed ſanè quodantenus (vt mihi videtur) diſpenſatio tibi ſuper illum credita eſt; non data poſſeſſio. Si pergis vſurpare etiam hanc, contradicit tibi qui dicit:
Pſ. 49. Meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. Non tu ille, de quo Propheta ait: Et erit omnis terra poſſeſſio eius.
Pſal. 103. Chriſtus hic eſt, qui poſſeſſionem ſibi vindicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono patris. Cui enim
Pſ. 2. alteri dictum eſt: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ? Poſſeſſionem, & dominium cede huic: tu curam illius habe.

Pars

Pars tua hæc: vltra ne exten-
das manum. Quid inquis?
Non negas præeſſe, & domi-
nari vetas? Planè ſic. Quaſi
non benè præſit, qui præeſt in
ſollicitudine. Nunquid non
& villa villico; & paruus do-
minus ſubiectus eſt pædago-
go? Nec tamen ille villæ, nec
is ſui domini dominus eſt. Ita
& tu: præſis vt prouideas, vt
conſulas, vt procures, vt ſer-
ues. Præſis, vt proſis. præſis
vt fidelis ſeruus & prudens,
quem conſtituit dominus ſu-
per familiam ſuam. Ad quid?
Vt des eſcam illis in tempore:
hoc eſt, vt diſpenſes, non vt
imperes. Hoc fac, & domi-
nari ne affectes hominum ho-
mo: vt non dominetur tui
omnis iniuſtitia. At ſatis, ſu-
perque id intimatum ſupra;
cum quis ſis, diſputaretur.
Addo tamen & hoc: nam nul-

Præeſſe quomodo oportear.

Matt. 24.

Pſal. 118.

Libido dominandi magis timenda quam quiuis gladius. lum tibi venenum, nullum gladium plus tibi formido, quàm libidinem dominandi. Certè vt multum tibi tribuas, ſi multum deceptus non es; nil te exiſtimes plus accepiſſe à magnis apoſtolis.

CAPVT II.

Rom. 1. RECordare nũc vocis illius: Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum. Et ſi non indebitam tibi ipſam cenſes: hoc quoque ſimul memento; debitoris moleſtum nomen, ſeruienti potius, quàm dominanti congruere. Seruus in Luc. 16. euangelio audit: Quantum debes domino meo? Ergo ſi te agnoſcis ſapientibus, & inſipientibus non dominatorem, ſed debitorem: curandum ſummoperè tibi, & tota vigilantia conſiderandum,

quo-

quomodo & qui non ſapiunt, ſapiant: & qui ſapiunt non deſipiant: & qui deſipuerũt reſipiſcant. At nullum genus inſipientiæ in fidelitate (vt ſic loquar) inſipientius eſt. Ergo & infidelibus debitor es, Iudæis, Græcis, & Gentibus. Intereſt proinde tua, dare operam, quam poſſis, vt increduli conuertantur ad fidem; & conuerſi non auertantur; auerſi reuertantur. Porrò peruerſi ordinentur ad rectitudinem, ſubuerſi ad veritatem reuocentur; ſubuerſores inuictis rationibus conuincantur: vt vel emendentur ipſi, ſi fieri poteſt: vel ſi non, perdant auctoritatẽ, facultatemque alios ſubuertendi. Non omninò & ab hoc inſipientium genere peſſimo tibi diſſimulandum. Dico autem hæreticos, ſchiſmaticoſque: nam hi ſunt ſub-

Rom. 1.

uerſi, & ſubuerſores; canes ad ſciſſionem; vulpes ad fraudem: Erunt, inquam, huiuſmodi maximè tuo ſtudio aut corrigendi; ne pereant: aut ne perimant coercendi. Eſto; de Iudæis excuſat te tempus: habent terminum ſuum, qui præueniri non poterit. Plenitudinem gentium præire oportet. Sed de ipſis gentibus, quid reſpondes? Imo quid tua conſideratio reſpondet tibi percunctanti ſic: Quid viſum eſt patribus ponere metam Euangelio; verbum ſuſpendere fidei, donec infidelitas durat? Qua ratione putamus, ſubſiſtit velociter currens ſermo? Quis primus inhibuit hunc ſalutarem curſum? Et illis cauſa forte, quam neſcimus, aut neceſſitas potuit obſtitiſſe. Nobis quæ diſſimulandi eſt ratio? Qua fidu-

Hæretici aut corrigendi ne, pereāt aut coercendi ne perimant.

Rom. 11.

Pſal. 147.

cia, qua conſcientia Chriſtum, non vel offerimus eis, qui non habent? An veritatem Dei in iniuſtitia detinemus? *Rom. 1.* Et quidem quandoque perueniat gentium plenitudo neceſſe eſt. Expectamus, vt in eas incidat fides? Cui credere caſu contigit? Quomodo credent ſine prædicante? Petrus ad Cornelium; Philippus ad Eunuchum miſſi ſunt. Et ſi exemplum recentius quærimus: Auguſtinus à beato Gregorio deſtinatus eſt formam fidei tradere Anglis. *Rom. 11.* *Rom. 10.* *Act. 8. 10.* Et de his tu ita tecum. Ego addo, & de pertinacia Græcorum, qui nobiſcum ſunt, & nobiſcum non ſunt, iuncti fide, pace diuiſi. quanquam & in fide ipſa claudicauerint a ſemitis rectis. Et item de hæreſi, quæ clam penè vbique ſerpit: apud aliquos ſæuit palam. Græcorum pertinacia.

Nã paruulos Eccleſiæ paſſim, & publice deglutire feſtinat. Quæris vbi ſit hoc? Veſtri, qui terram Auſtri tam ſæpe viſitant, ecce hi ſciunt, & poſſunt dicere tibi. Eunt, & redunt per medium illorum, aut tranſeunt ſecus: ſed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audiuimus. Et forſitan audiuiſſemus, niſi præ auro Hiſpaniæ, ſalus populi viluiſſet: Tuum eſt & plagæ huic remedium prouidere.

CAPVT III.

SEd eſt inſipientia, quæ ipſam quoq; iam propemodum ſtultam fecit ſapientiam fidei. Quomodo & eccleſiam catholicam pene totam hoc virus infecit? Namdum & in ipſa quiq;quę noſtra sũt quęrimus; fit, vt inuicem inuidentes, in-

uicem

uicem prouocantes promoueamur, & exerceamur ad odia, animemur ad iniurias, armemur ad lites, cauillemus ad dolos, feramur ad detractiones, prorumpamus ad maledicta, opprimamur à fortioribus, opprimamus infirmiores. Quàm dignè & laudabiliter occupatur meditatio cordis tui, aduerſus tam peſtilens inſipientiæ genus, quod corpus ipſum Chriſti (quæ eſt multitudo credentium) occupaſſe conſideras. O ambitio ambientium crux: quomodo omnes torquens, omnibus places! Nil acerbius cruciat, nil moleſtius inquietat: nil tamen apud miſeros mortales celebrius negotijs eius. An non limina apoſtolorum plus iam ambitio, quàm deuotio terit? An non vocibus eius, veſtrum tota die reſultat pala-

Ambitio, quã magnũ ſit malum.

 tium?

tium? An non quæſtibus eius, tota legum, canonumque diſciplina inſudat? An non ſpolijs eius, omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas? Quid ita tua ipſius ſpiritualia ſtudia non ſaltem intercidit, ſed abſcidit? Quotiens ſancta, ac fœcunda tua abortiri fecit otia, inquietum, & inquietans malum?

CAPVT IV.

ALiud eſt, quòd ab oppreſſis appellatur ad te: aliud autem quòd ambitio in Eccleſia per te regnare molitur. Nec deeſſe illis, nec huic aliquatenus adſentire oportet. Quàm verò inique fouetur illa, ſpernuntur illi! Vtriuſque tamen debitor es; illis, vt erigas; iſtis, vt reprimas.
De appellationibus. Et quoniam incidit de appella-

lationibus, proſequi aliquatenus non erit abs re. Magno in his & pro opus eſt intuitu: ne quod magna fuit neceſſitate prouiſum, malè vtendo reddatur inutile. Mihi videtur, & in multam eas poſſe deuenire perniciem; ſi non ſummo moderamine actitentur. Appellatur de toto mundo ad te, id quidem in teſtimonium ſingularis primatus tui. Attamen ſi ſapis, non primatu gaudebis, ſed fructu. Apoſtolis dictum eſt: In hoc nolite gaudere, quòd ſpiritus ſubijciuntur vobis. Appellatur ad te, vt dixi: & vtinam tam fructuosè, quàm neceſſariè. Vtinam cum oppreſſus clamat, ſentiat oppreſſor: & non ſuperbiat impius, vnde incenditur pauper. Quid tam decorum, vt ad inuocationem tui nominis oppreſſi effugiant,

Appellatur de toto mũdo ad Rom. Pont.

Luc. 10.

giant, verſuti non refugiant? Quid e regione tam peruerſum, tam recti alienum; vt lætetur qui malum fecit; & qui tulit inaniter fatigetur? Inhumaniſſimè non moueris erga hominem, cui illatæ iniuriæ cumulauere dolorem, & labor itineris, & damna expenſarum: ſed nihilo minus ignauiſſimè in illum non moueris, qui huic tot calamitatum, partim auctor, partim extitit cauſa. Euigila homo Dei, cum hæc contingunt: moueatur miſeratio, moueatur & indignatio tua. Alteram læſo, alteram lædenti debes. Conſoletur ille damnorum reſarcitu ſuorum: ſatisfactione iniuriarum, ſiue calumniarum. Cum iſto ita agatur, vt pœniteat feciſſe, quod non timuit facere; & non de pœnis innocentis rideat. Arbitror idem de-

debere pati illum, qui ſine cauſa forte appellauit. Formulam hanc iuſtitiæ præfigit tibi & diuinæ incommutabilis ratio æquitatis: &, niſi fallor, ipſa appellationum lex, vt illicitè vſurpata appellatio nec proſit appellanti, nec appellato obſit. Vt quid enim fruſtra fatigatus ſit homo? Quàm plenum iuſtitiæ, vt ſeſe potius læſerit, qui lædere voluit proximum. Appellaſſe iniquè, iniquum eſt: iniquè appellantem impunè tranſire, iniquarum appellationum fomes. Iniqua autem omnis appellatio, ad quam iuſtitiæ inopia non coegit. Appellare, non vt graues; ſed ſi graueris, licet. Appellandum à ſententia. Ante ſententiam, improbè omninò, niſi ob manifeſtum grauamen, præſumitur appellatio. Qui igitur non graua- *Appellandum a sētentia, non ante ſententiam.*

tus appellat: liquet, quia aut grauare intendit, aut tempus redimere. Non eſt autem ſuffugium appellatio, ſed refugium. Quantos nouimus appellaſſe pulſatos, quo interim liceret, quod nunquam licet? Nonnullis etiam quoad vixerunt, licuiſſe appellationis ſuffragio nefaria ſcimus: verbi gratia, inceſtum, adulterium. Quale eſt hoc, turpitudini patrocinari; quod vel maximè formidari à turpibus oportebat? Quouſque murmur vniuerſæ terræ aut diſſimulas, aut non aduertis? Quouſque dormitas? quouſque non euigilat conſideratio tua, ad tantam appellationum confuſionem, atque abuſionem? Præter ius, & fas, præter morem, & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non cauſa diſcernitur, aut perſona.

Præſumuntur leuiter, paſsim, plerunque; & nequiter. Volentes malignari, nonne his potiſsimum terreri ſolebant? Nunc terrori, ipſi ex his magis fiunt, atque in bonis. Antidotum verſum in venenum: non mutatio dexteræ Excelſi hæc. Appellantur boni a malis, vt non faciant bona: & ſuperſedent à voce tonitrui tui formidantes. Denique appellantur Epiſcopi, ne illicita audeant matrimonia ſoluere, vel prohibere. Appellantur, ne rapinas, ne furta, ne ſacrilegia, & quæ eiuſmodi ſunt, punire vllatenus, vel cohibere præſumant. Appellantur, ne indignas, & infames perſonas à ſacris officijs, beneficijsve repellere, ſeu amouere queant. Quod tu inuenis remedium morbo huic: ne quod repertum ad remedium fuit, reperia-

Appellationum abuſiones.

riatur ad mortem? Zelatus eſt Dominus, domum orationis factam ſpeluncam latronum: Tu eius miniſter, diſſimulas miſerorum refugium, datum arma iniquitati. Videas præripi paſsim partes oppreſſorum, & prorumpere ad appellandum non tam grauatos, quàm grauare volentes. Quid hoc myſterij? Tuum eſt conſiderare; non meum commentari iſtud.

Matt. 21.

CAPVT. V.

ET cur, inquis, malè appellati non veniunt oſtenſuri ſuam innocentiam, malitiam coniuncturi? Dico, quod dicere ad hoc ſolent: Nolumus vexari fruſtra. In curia eſſe ſcimus, qui procliuius faueant appellantibus, foueant appellationes. Ceſſuris Romæ,

mæ, domi cedere ſatius. Fateor me non omnino decredere his, Quem das mihi in tam crebris appellationibus, quæ hodie fiunt, qui pro expenſis itineris, vel nummum reſtituerit illi, quem forte appellarit? Mirum verò, ſi ita omnes & appellantes iuſti, & appellati rei, veſtro examine inuenti ſunt. Diligite, inquit, iuſtitiam, qui iudicatis terram. *Sap.* 1. Parum eſt iuſtitiam tenere, niſi & diligas. Qui timent, tenent: & qui diligunt, zelantur. Amator iuſtitiæ inquirit iuſtitiam, & proſequitur eam: porro omnem iniuſtitiam perſequitur. Nihil tibi, & illis, qui appellationes venationes putant. Pudet elogij, quod apud ethnicos iam vertitur in parabolam: Duos nouimus ceruos pingues, vt mitius loquar, plus facetiæ quam

quam iuſtitiæ hic. Tu ſi amas iuſtitiam, appellationes non affectas; ſed ſuſtines. Veruntamen, quid emolumenti adfert eccleſijs Dei, tua vnius hominis iuſtitia? vbi ſententia præualet aliter affectorum? At iſtud, loci illius erit; cum cœperint verſari, quæ circa te ſunt. Nunc verò non te exiſtimes otioſè vacare conſiderationi huic; qua appellationes ad legitimum, ſi fieri poteſt, reuoces vſum. Et ſi hinc mea quæratur, vel potius curetur ſententia: dico appellationes, vt non contemnendas; ſic nec vſurpandas omninò. Porrò horum quid inſolentius cenſeam, haud facile dixerim: niſi quod vſurpatio quandam videtur inducere cõtemptus neceſſitatem; ac per hoc, forte acrius inſectanda, quæ amplius nocet. Aut non verè nocentior eſt

De appellationum abvſu.

eſt, mala in ſe, in partu peior? Nonne ipſa eſt, quæ ipſum ius quoque naturæ aut extenuat, aut exterminat? Nam ſæpè rebus etiam preciosiſſimis, precij gratiã non modo demit, ſed adimit. Quid ſacramentis acceptius? Vſurpata tamen ab indignis, indigneve tractata, minimè acceptantur. Magis habent damnationem, quia debitam venerationem non habent. Fateor grande, & generale mundo bonum eſſe, appellationes: idque tam neceſſarium, quam ſolem ipſum mortalibus. Reuera quidam ſol iuſtitiæ eſt, prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorſus fouendæ, & manutenendæ ſunt: ſed quas extorſit neceſſitas, non calliditas adinuenit. Vſurpatoriæ eiuſmodi ſunt omnes, non ſubuenientes in neceſſitate, ſed opitulantes

ini-

iniquitati. Quid ni veniant in contemptum? Quanti, vt talibus quoque deferrent, etiam de proprio ceſſere iure: ne longo, & caſſo itinere fatigarentur? Plures tamen ſua amittere non ferentes, appellationes minus opportunas, & celſa nomina importunius contempſerunt.

CAPVT VI.

DIco aliquid, quod ad rem pertinet, exempli cauſa: Quidam ſibi publicè deſponſauerat vxorem: adeſt dies celebris nuptiarum: parata omnia, inuitati multi. Et eccè homo concupiſcens vxorem proximi ſui, in vocem appellationis inopinatæ prorumpit: affirmans ſibi traditam prius, ſuam potius eſſe debere. Quid plura? Stupet ſponſus, hærent

omnes; ſacerdos non audet progredi, fruſtratur omnis ille apparatus; deſcendit quiſque in ſuam domum, ſuam cœnam manducaturus: Sponſa à menſa, & thalamo ſponſi ſuſpenditur; quouſq; Roma reditum eſt. Pariſijs contigit hoc, nobili Galliarum ciuitate, ſede Regia. Rurſum in ciuitate eadem, quidam ſibi deſponſata vxore, diem conſtituit nuptiarum. Interim emergit calumnia; dicentibus quibuſdam nõ debere coniungi. Ad iudicium eccleſiæ cauſa delata eſt: ſed non expectata ſententia. appellatum eſt ſine cauſa, ſine grauamine, ſolo fruſtratoriæ dilationis intuitu. At ille ſiue perdere quæ pararat: ſiue dilectæ tam diu fruſtrari conſortio nolens, nihilo minus quod propoſuerat, contempta ſiue diſſimulata appellatione, pe-

regit.

regit. Quid iſtud, quod in Altiſſiodorenſi Eccleſia nuper à quodam adoleſceſcente præſumptum eſt? Nempe nuper defuncto ſancto Epiſcopo, volentibus clericis alium (vt moris eſt) eligere ſibi: interuenit ille appellans, & vetans ne fieret, quouſque iſſet, & rediſſet ab Vrbe. Cui tamen appellationi nec ipſe detulit. Nam cum videret ſe contemni, tanquam qui irrationabiliter appellaſſet, accitis quos potuit ſibi, tertia die poſt factam ab alijs electionem, fecit ſuam. Cum itaque ex his & innumeris talibus liqueat, non ex contemptu gigni vſurpationem, ſed ex vſurpatione contemptum: videris tu quid ſibi velit quòd zelus veſter aſſiduè pene vindicat illum, iſtam diſſimulat. Vis perfectius coercere contemptum? Cura in ipſo vte-

Non ex contemptu gignitur vſurpatio: ſed ex vſurpatione contemptus.

vtero peſſimæ matris præfocari germen nequam: quod ita fiet, ſi vſurpatio digna animaduerſione mulctetur. Tolle vſurpationem; & contemptus excuſationem non habet: porro excuſabilitas auſum explodet. Non ſit proindè vſurpator: & contemptor nullus erit, aut admodum rarus. Bene facis tu quod appellationum negato ſuffragio, imò ſuffugio, multa remittis negotia ad cognoſcentes, vel qui noſcere citius poſſint. Vbi enim certior, aut facilior notio, ibi deciſio tutior, expeditiorque eſſe poteſt. Quàm plenum gratiæ, quòd multorum quoque per hoc, & laboribus parcis, & ſumptibus. At quibus ſic credas; id tibi omnimodis attendendum.

CAPVT VII.

POteram multa de eodem vtiliter addere his, ſed memor propoſiti mei, contentus interim occaſionem dediſſe, ad alia tranſeo. Et primum quod occurrit, minimè tranſeundum reor. Præes, & ſingulariter. Ad quid? Eget, tibi dico, conſideratione. Nunquid vt de ſubditis creſcas? Nequaquam: ſed vt ipſi de te. Principem te conſtituerunt: ſed ſibi, non tibi. Alioquin quo pacto te reputas ſuperiorem his, à quibus beneficium mendicas? Audi
Luc. 22. Dominum: Qui poteſtatem
Benefici. habent ſuper eos, benefici vocantur. At iſtud, de his qui foris ſunt. Quid ad nos? Tu id mendaciter diceris; ſi non tam beneficus eſſe, quam benebeneficis præeſſe intendis. Parui,

de-

deiectique animi eſt, de ſubditis non profectum quærere ſubditorum, ſed quæſtum proprium. In ſummo præſertim omnium pontifice, nihil turpius. Quàm pulchrè Magiſter gentium, parentes filijs; non filios debere cenſuit theſaurizare parentibus. Non mediocris gloriæ vox illa, identidem ipſius: Non requiro datum, ſed fructum. At iam tranſeamus & hinc: ne quis moram in his meam, auaritiæ in te notam interpretetur: quæ quàm longe à te ſit, in libro ſecundo teſtatus ſum; ſciens quanta, & in quanta tua neceſſitate reſpueris. Ad te proinde ſcripſerim iſta, non propter te. Nempe quod tibi ſcribitur, ſoli tibi prodeſſe non decet. Hic locus auaritiam carpit, à quo vitio immunis ſatis tua opinio eſt: an & opus, tu videris. Vi-

2. Cor. 12.

Philip. 4.

dimus

dimus tamen (vt oblata à pauperioribus taceam, quæ tangere non acquieſcis.) Germanicos detumuiſſe ſaccos; ſed precio, non maſſa. Argentum reputatum eſt fœnum; ſummarij non leuati ſarcinis, onuſti nihilo minus repatriant vel inuiti. Noua res. Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum conſilio id vſurpatum non credimus. Duo venerunt, ambo locupletes, & ambo rei. Siquidem vnus Maguntinus, Colonienſis alter: alteri gratia gratis reddita eſt. alter indignus credo cui gratia redderetur, audiuit; Cum quali veſte intraſti, cum tali egredieris. O vocem magnificam: vocem prorſus apoſtolicæ libertatis. Quid minus ab illa hæc habuit: Pecunia
Act. 8. tua tecum ſit in perditionem? niſi quòd in illa plus zeli, in

iſta plus modeſtiæ ſonuit? Quid ille de tranſmarinis partibus, pene à finibus terræ, terra, & mari currens pro Epiſcopatu; ſuis, & alienis facultatibus rurſus emendo? Iam enim emerat prius. Tulit multa; ſed retulit, non omnia tamen. Incidit miſer in manus alias, accipere quàm dare potentiores: Benè feciſti, tuas in vtroque ſeruans innoxias; nec imponere ſcilicet ambitioſo, nec ſupponere iniquo mammonæ acquieſcens. Non ſic a paupere Epiſcopo continuiſti; dans quod daret, ne immunificus notaretur. Accepit clam, quod palam dedit. Sic de tuo ſacculo, conſultum eſt verecundiæ viri. Sic nunc quoque curiæ morem gerens, tuo beneficio inuidiam declinauit eorum, qui diligunt munera. Non potes abſcon-

dere; & factum nouimus, & perſonam. Audire grauat? Et ego eo libentius prædico, quo tu id moleſtius audis. Si tibi ſic expedit: & mihi ſic. Tam non opportet Chriſti gloriam me ſilere; quàm nunc te quærere tuam. Et ſi pergis murmurare, adhuc reſpondebitur tibi ex Euangelio: Quanto eis plus præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, dicentes: Benè omnia fecit.

Marc. 7.

CAPVT VIII.

AVdi aliud, ſi tamen aliud. Ad idem enim fortaſſis pertinere, quis dicat. Tua conſideratio viderit hoc. Mihi videtur non longè à verò diſſentire, qui id forte inter auaritiæ ſpecies locandum putauerit: Ego verò illius

aut

aut ſpeciem eſſe, aut ſpeciem habere non negauerim. Sanè intereſt tuæ perfectionis, & malas res; & malas pariter ſpecies deuitare. In altero conſcientiæ, in altero famæ conſulis. Puta tibi non licere, & ſi alias fortaſſe liceat, quicquid malè fuerit coloratum. Denique interroga maiores tuos; & dicent tibi. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos. Sane miniſter domini, dominum imitetur; quia ipſe ait: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Et habes de illo: Dominus regnauit, decorem induit: induit Dominus fortitudinem. Tu quoque eſto fortis in fide, decorus in gloria: & probaſti te imitatorem Dei. Fortitudo tua, fiducia fidelis conſcientiæ: decor tuus, ſplendor bonæ opinionis. Ita, quæſo, induere for-

Conſciētiæ, & famæ, vt conſulitur.

Deut. 32.

1.*Theſ.* 5.

Io. 12.

Pſ. 92.

titudinem : etenim gaudium domini tui, fortitudo tua. Porrò ſpecie tua, & pulchritudine tua, nihilo minus tanquam propria ſimilitudine delectatur. Induere veſtimentis gloriæ tuæ; veſtire duplicibus, quibus domeſticos ſuos, fortis illa mulier induere conſueuit. Non ſit in conſcientia
Prou. 31. nutans infirmitas modicæ fidei: non ſit in fama næuus malæ ſpeciei; & veſtieris duplicibus: & gaudebit ſponſus ſuper ſponſam animam tuam; & gaudebit ſuper te Deus tuus. Miraris quorſum hæc: ignarus vſque adhuc, quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor, & querimoniam Eccleſiarum: Truncari ſe clamitant, ac demembrari. Vel nullæ, vel paucæ admodum ſunt; quæ plagam iſtam aut non doleant, aut non

timeant. Quæris, quam? Subtrahuntur Abbates Epiſcopis, Epiſcopi Archiepiſcopis, Archiepiſcopi Patriarchis, ſiue Primatibus. Bonane ſpecies hæc? Mirum ſi excuſari queat vel opus. Sic factitando, probatis vos habere plenitudinem poteſtatis; ſed iuſtitiæ forte non ita. Facitis hoc, quia poteſtis: ſed vtrum & debeatis, quæſtio eſt. Honorum, ac dignitatum gradus, & ordines, quibuſque ſuos ſeruare poſiti eſtis non inuidere: vt quidam veſtrorum ait: Cui honorem, honorem. *Rom. 13.* Spiritalis homo ille, qui omnia dijudicat, vt ipſe à nemine dijudicetur, *1. Cor. 2.* omne opus ſuum trina quadam conſideratione præueniet. Primùm quidem an liceat, deinde an deceat, poſtremò an expediat. Nam etſi conſtet in Chriſtiana vti- *Trina conſideratio.*

que philoſophia, non decere niſi quod licet; non expedire, niſi quod decet, & licet: non continuò tamen omne quod licet, decere, aut expedire conſequens erit. Age, aptemus, ſi poſſumus, tria hæc operi huic. At quomodo non indecens tibi, voluntate pro lege vti: & quia non eſt ad quem appelleris, poteſtatem exercere, negligere rationem? Tunè maior domino tuo, qui ait:
Io. Non veni facere voluntatem
Matt. meam: & non veni legem ſol-
5. uere, ſed implere? Quanquam non minus deiecti, quàm elati animi eſt, veluti rationis expertem non pro ratione, ſed pro libitu agere; nec iudicio agi, ſed appetitu. Quid tam beſtiale? Et ſi indignũ cuius vtẽti ratione, viuere vt pecus: quis in te rectore omnium, tantam contumeliam naturæ, iniu-
riam

riam honoris ferat? Sic degenerando (quod abſit) generale opprobrium feciſti proprium tibi: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quid item tam indignum tibi, quàm vt totum tenens, non ſis contentus toto: niſi minutias quaſdam, atque exiguas portiones ipſius tibi creditæ vniuerſitatis, tanquam non ſint tuæ, fatagas neſcio quomodo adhuc facere tuas? Vbi etiam meminiſſe te volo parabolæ Nathan, de homine qui multas oues habens; vnam, quæ erat pauperis, concupiuit. Huc quoq; veniat factum, imò facinus regis Achab: qui rerum ſummam tenebat, & vnam vineam affectauit. Auertat Deus à te, quod ille audiuit: Occidiſti, & poſſediſti.

Pſ. 48.

2. Reg. 12.

3. Reg. 21.

Ibid.

CAPVT IX.

NOli autem prætendas mihi fructum emancipationis illius: nullus eſt enim; niſi quòd inde Epiſcopi inſolentiores, monachi etiam diſſolutiores fiunt. Quid quòd & pauperiores? Inſpice diligentius, talium vbique libertorum & facultates & vitas; ſi non pudenda admodum & tenuitas in his, & in illis ſecularitas inuenitur. Matris noxiæ libertatis, gemina ſoboles hæc. Quidni peccet licentius, vagum, & male liberum vulgus; cum non ſit qui arguat? Quidni licentius quoque ſpolietur, ac deprædetur inermis religio; cum non ſit qui defendat? Quò enim refugium illis? Nunquid ad Epiſcopos iniuriam dolentes? Ridenti-

bus

bus profectò aſpiciunt oculis, ſiue quæ faciunt mala, ſiue quæ patiuntur. Quæ demum vtilitas in ſanguine iſto? Vereor ne illa, quam in Propheta comminatus eſt Deus: Ille, *Eze. 7.*
inquiens, in iniquitate ſua morietur; ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si enim & extollitur qui ſubtrahitur; & cui ſubtrahitur, vritur: qui ſubtrahit quomodo innocens? Parum eſt; inuoluimus ignem. Audi apertius. Si is, qui murmurat, ſecundum animam mortuus eſt: qui inſtigat, quomodo viuit? Quomodo verò non reus mortis amborum, & ſuæ pariter; qui gladium dedit, vnde ambo morerentur? Hoc eſt, quod *3. Reg. 21.*
dixeram: Occidiſti, & poſſediſti. Adde quòd qui audiunt, ſcandalizantur, indignantur, detrahunt, & blaſphemant:

hoc eſt, vulnerantur ad mortem. Non eſt bona arbor faciens fructus tales, inſolentias, diſſolutiones, dilapidationes, ſimultates, ſcandala, odia: quodque magis dolendum, inter Eccleſias etiam inimicitias graues, perpeteſque diſcordias. Vides quàm ve-
1. Cor. rus ſit ſermo iſte: Omnia mi-
10. hi licent, ſed non omnia expediunt? Quid ſi forte nec licet? Ignoſce mihi: non facile adducor licitum conſentire, quod tot illicita parturit.

CAPVT X.

TVnè denique tibi licitum cenſeas, ſuis Eccleſias mutilare membris; confundere ordinem; perturbare terminos, quos poſuerunt patres tui? Si iuſtitiæ eſt ius cuique ſeruare ſuum: auferre cui-

quam

quam propria iuſto quomodo
poterit conuenire? Erras, ſi
vt ſummam, ita & ſolam inſti-
tutam à Deo veſtram Apoſto-
licam poteſtatem exiſtimas.
Si hoc ſentis; diſſentis ab eo *Ro. 13.*
qui ait: Non eſt poteſtas, niſi
à Deo. Proinde quod ſequi-
tur: Qui poteſtati reſiſtit,
Dei ordinationi reſiſtit; etſi *Ibid.*
principaliter pro te facit, non
tamen ſingulariter. Denique
idem ait: Omnis anima po- *Ibid.*
teſtatibus ſublimioribus ſub-
dita ſit. Non ait, ſublimiori,
tanquam in vno: ſed ſubli-
mioribus, tanquam in multis.
Non ergo tua ſola poteſtas à
Domino: ſunt & mediocres,
ſunt & inferiores. Et quo *Matt.*
modo quos Deus coniunxit, *19.*
non ſunt ſeparandi: ſic nec
quos ſubiunxit, comparandi.
Monſtrum facis, ſi manui ſub-
mouens digitum, facis pende-

re de capite, ſuperiorem manu brachio collateralem. Tale eſt ſi in Chriſti corpore membra aliter locas, quàm diſpo-
1. Cor. 12. ſuit ipſe. Niſi tu putas alium eſſe, qui poſuit in Eccleſia quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas: alios verò euangeliſtas, alios
Epheſ. 4. doctores, & paſtores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. Atque hoc corpus, quod tibi Paulus, ſuo verè apoſtolico figurans eloquio, & capiti conuenientiſſimè aptans; totum ex eo
Ibid. compactum perhibet, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis faciens in ædificationem ſuis, in charitate. Nec vilem reputes formam

mam hanc, quia in terra eſt; exemplar habet è cælo. Neque enim filius poteſt facere quicquam, niſi quod viderit patrem facientem; præſertim cum ei ſub Moyſi nomine dictum ſit: Vide omnia facias ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt. Viderat hoc, qui dicebat: Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem, nouam deſcendentem de cælo, à Deo paratam. Ego enim propter ſimilitudinem dictum reor; quòd ſicut illic ſeraphim & cherubim, ac cæteri quinque vſque ad angelos, & archangelos, ordinantur ſub vno capite Deo: Ita hic quoque ſub vno ſummo pontifice, primates, vel patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, presbyteri, vel abbates, & reliqui in hunc modum. Non eſt paruipenden-

Io.

Exod. 25.

Apoc. 21.

dum, quod & Deum habet au-
Contra illos qui nolunt ſub eſſe. ctorem, & de cælo ducit originem. Quòd ſi dicat Epiſcopus: Nolo eſſe ſub archiepiſcopo; aut abbas, Nolo obedire epiſcopo: hoc de cælo non eſt. Niſi tu forte angelorum quempiam dicentem audiſti: Nolo ſub archangelis eſſe; aut ex alio quolibet inferiorum ordinum aliquem non ferentem cuiquam ſubeſſe, niſi Deo.
Nõ prohibetur diſpenſare, ſed diſſipare. Quid, inquis? Prohibes diſpenſare? Non: ſed diſſipare. Non ſum tam rudis, vt ignorem poſitos vos diſpenſatores: ſed in ædificationem, non
2. Cor. 10. in deſtructionem. Denique
1. Cor. 4. quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Vbi neceſſitas vrget, excuſabilis diſpenſatio eſt. Vbi vtilitas prouocat, diſpenſatio laudabilis eſt: vtilitas dico communis, non propria. Nam cum

nihil

nihil horum eſt; non plane fidelis diſpenſatio; ſed crudelis diſſipatio eſt. Nonnulla tamen monaſteria ſita in diuerſis epiſcopatibus, quòd ſpecialius pertinuerint ab ipſa ſui fundatione ad Sedem Apoſtolicam pro voluntate fundatorum, quis neſciat? Sed aliud eſt: quod largitur deuotio: aliud quod molitur ambitio impatiens ſubiectionis. Et hæc dicta de his.

Monaſteria ſpecialiter pertinentia ad ſedē Apoſtolicam.

CAPVT XI.

SVpereſt, vt generaliter ſuper vniuerſum Eccleſiæ ſtatum intendat conſideratio tua: ſi plebes clericis, ſi clerici ſacerdotibus: ſi ſacerdotes Deo, in ea qua oportet humilitate, ſubiecti ſint. Si in monaſterijs, & religioſis locis ſeruetur ordo, vigilet diſciplina.

Si ſuper praua opera, & dogmata, cenſura Eccleſiaſtica vigeat. Si floreant vineæ honeſtate, & ſanctimonia ſacerdotum. Si flores fructus part uriant, obedientia fidelium populorum. Si demum veſtra ipſorum Apoſtolica mandata, & inſtituta, ea qua dignum eſt ſolicitudine, obſeruentur: ne quid in agro domini tui, aut neglectu incultum, aut fraude ſubreptum inueniatur. Poſſe inueniri, ne dubites. Mihi in promptu eſt, (vt multa, & innumera prætermittam, quæ paſſim neglecta iacent), nonnulla etiam ex his, quæ plantauit dextera tua, conuulſa monſtrare. Nonne os tuum, in Remenſi Concilio, ſubiecta capitula promulgauit? Quis ea tenet? Quis tenuit? Falleris, ſi teneri putas. Si non putas, ipſe peccaſti; aut ſtatuens quæ

Capitula Remenſis Concilij.

non

non tenerentur; aut quòd non tenentur, diſſimulans. Præcipimus, aiſti, vt tam Epiſcopi, quàm clerici, neque in ſuperfluitate, ſeu inhoneſta varietate colorum, aut fiſſura veſtium: neque in tonſura, intuentium (quorum forma, & exemplum eſſe debent) offendant aſpectum: ſed potius ita in ſuis actibus errata condemnent, & amorem innocentiæ conuerſatione demonſtrent; ſicut dignitas exigit ordinis clericorum. Quòd ſi moniti ab epiſcopis ſuis, intra quadraginta dies non obtemperauerint: eccleſiaſticis beneficijs, eorundem pontificum auctoritate priuentur. Epiſcopi verò ſi præfixam pœnam irrogare neglexerint: quia inferiorum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quam ad deſides, negligenteſque rectores;

res; tamdiu ab officio pontificali abſtineant, donec pœnam à nobis conſtitutam, clericis ſibi ſubiectis imponant. Illud etiam duximus adnectendum: vt nullus in archidiaconum, vel decanum; niſi diaconus, vel presbyter ordinetur. Archidiaconi verò, decani, & præpoſiti, qui infra ordines prænominatos ſunt; ſi inobedientes ordinari contempſerint, honore ſuſcepto priuentur. Prohibemus autem ne adoleſcentibus, vel infra ſacros ordines conſtitutis: ſed qui prudentia, & vitæ merito clareſcunt, prædicti concedantur honores. Verba tua hæc, tu ſanxiſti: quid effectui mancipatum? Adhuc adoleſcentes, adhuc qui infra ſacros ordines ſunt, in Eccleſia promouentur. Quod ad primum capitulum pertinet, luxus veſtium

Luxus veſtium interdictus.

ſtium interdictus, ſed non reſtrictus: pœna dictata, ſed minimè ſecuta eſt. Iam quartus annus eſt, ex quo datum mandatum audiuimus; & neminem adhuc clericorum priuatum beneficio, neminem Epiſcoporum ſuſpenſum ab officio luximus. At luctu amariſſimo dignum, quod ſecutum eſt. Quid hoc? Impunitas, incuriæ ſoboles, inſolentiæ mater: radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutrix. Et beatus, ſi omni ſatagas cura, malorum omnium primam parentem cauere incuriam. Sed ad hoc, tu operam dabis. Et nunc leua oculos tuos, & vide, ſi non æque vt prius, pellicula diſcolor ſacrum ordinem decolorat. ſi non æque vt prius, fiſſura enormis penè inguina nudat. Solent dicere: Num de veſtibus cura eſt

Deo; & non magis de moribus? At forma hæc veſtium, deformitatis mentium, & morum indicium eſt. Quid ſibi vult quòd Clerici aliud eſſe, aliud videri volunt? Id quidem minus caſtum, minuſque ſincerum. Nempe habitu milites, quæſtu clericos, actu neutrum exhibent. Nam neque pugnant, vt milites: neque vt clerici euangelizant. Cuius ordinis ſunt? Cum, vtriuſque eſſe cupiunt: vtrumque deſerunt, vtrumque confundunt. Vnuſquiſque, inquit, in ſuo ordine reſurget. Iſti in quo? An qui ſine ordine peccauerunt, ſine ordine peribunt? Aut ſi ſummè ſapiens Deus, veraciter creditur a ſummo vſque deorſum nihil inordinatum relinquere: vereor iſtos non alibi ordinandos, quam vbi nullus ordo; ſed ſempiternus

Contra clericos male ſe gerentes.

1. Cor. 15.

nus

nus horror inhabitat. O miſerandam ſponſam, talibus creditam paranymphis: qui adſignata cultui eius proprio retinere quæſtui non verentur. Non amici profectò ſponſi, ſed æmuli ſunt. Et de his ſatis quæ ſub te ſunt; etſi non ad materiæ copiam, quæ eſt multa nimis: certè ad id quod propoſui ego. Viſenda iam quæ circa te ſunt: ſed ad ea oſtium nobis Liber quartus aperiet.

S.BER-

S. BERNARDI ABBATIS CLARAEVALLIS

LIBER IV.

De Conſideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

SI mihi plenius innotuiſſet, amantiſſime Eugeni, priora qualiter acceptaris: ſecundum hoc, vel fidentius in reliquum proceſſiſſem, vel cautius: aut certè ſubſtitiſſem omninò. Nunc verò quia ob locorum diſtantiam, id minime datur: non mireris ſi prodit exilior ſermo anceps, vere-

recundè, fateor, ad medium veniens. Primis itaque conſiderationis partibus, libris prioribus pertractatis; in manibus eſt de his addere, quæ circa te ſunt. Et ipſa quidem ſub te: ſed quo propiora, eo importuniora tibi. Nempe coram poſita incuriam non admittunt; non diſſimulationem, non obliuionem. Vehementius vrgent, turbulentius irruunt, verendum ne obruant. Circa eiuſmodi, quàm ſobria, & intenta conſideratione opus ſit: proprio te experimento edoctum ſatis non ambigo. Alioquin ſi non cauta, opportunaque interueniat conſideratio: occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & ſolicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: plus laboris, & minus vtilitatis. Dico au-
tem

tem inſtantia illa tua quotidiana, ab vrbe, a curia, a domeſtica Eccleſia tua. Hæc, inquam, circa te ſunt: Clerus, & populus tuus, cui ſpecialiter epiſcoparis; ac per hoc ſpecialis curæ teneris debitor. Hi quoque tibi quotidiè aſſiſtunt, ſeniores populi, orbis iudices: & qui item de domo, & menſa tua ſunt capellani, cubicularij, miniſtri quoque diuerſis deputati officijs, in obſequium tui. Hi te familiarius vſitant, frequentius pulſant, moleſtiuſque ſollicitant. Hi ſunt, qui non verentur ſuſcitare dilectam, & antequam ipſa velit. Et primò quidem, Clerum illum ordinatiſſimum eſſe decet: ex quo præcipuè in omnem Eccleſiam cleri forma proceſſit. Deinc omne quod perperam agitur te præſente, id tibi turpius. Intereſt glo-

De Cleri, & Populi Romani moribus.

riæ

riæ ſanctitatis tuæ: vt quos præ oculis habes, ita ordinati, ità ſint informati: quatenus totius honeſtatis, & ordinis, ipſi ſpeculum, ipſi ſint forma. Inueniantur præ cæteris oportet expediti ad officia; idonei ad ſacramenta; ad plebes erudiendas ſolliciti; circunſpecti ad ſeſe cuſtodiendos in omni caſtitate. Quid de populo loquar? Populus Romanus eſt. Nec breuius potui, nec expreſſius tamen aperire de tuis parochianis quod ſentio. Quid tam notum ſeculis, quam proteruia, & faſtus Romanorum? Gens inſueta paci, tumultui aſſueta. Gens immitis, & intractabilis, & vſque adhuc ſubdi neſcia, niſi cum non valet reſiſtere. En plaga; tibi incumbit cura hæc: diſſimulare nõ licet. Rides me forſitan, fore rem incurabilem perſuaſus

Quales eſſe deceat Romani Pontif. familiares.

De PopuloRomano

G

ſus. Noli diffidere: curam exigeris, non curationem. Deniq;
Eccli. 32. audiſti: Curam illius habe, & non, Cura, vel ſana illum. Verum quidam dixit: Non eſt
Ouid. 1 de Ponto, in Eleg. 10. in medico, ſemper releuetur vt æger. At melius de tuis propono tibi. Paulus loquitur:
1. Cor. 15. Plus omnibus laboraui. Non ait: plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificaui: verbum inſolens religioſiſſimè vitans. Alias autem nouerat homo, quem docuit Deus: quia vnuſquiſque ſecundum ſuum laborem accipiet, non ſecundum prouentum. Et ob hoc in laboribus potius, quam in profectibus gloriandum putauit; ſicut alibi quoque habes ipſum dicentem: In laboribus
2. Cor. 11. plurimis. Ita quæſo, fac tu quod tuũ eſt: nam Deus quod ſuum eſt, ſatis abſque tua ſollicitudine, & anxietate, curabit.

Plan-

Planta, riga, fer curam, & 1. *Cor.*
tuas explicuiſti partes. Sane 3.
incrementum, vbi voluerit,
dabit Deus, non tu. Vbi forte
noluerit, tibi deperit nihil,
dicente ſcriptura: Reddet *Sapien.*
Deus mercedem laborum ſan- *10.*
ctorum ſuorum. Securus labor,
quem nullus valet euacuare
defectus. Et hoc dixerim, abſq;
præiudicio diuinæ potentiæ, &
bonitatis. Scio induratum eſſe
cor populi huius: ſed potens
eſt Deus de lapidibus iſtis ſu-
ſcitare filios Abrahæ. Quis ſcit *Ioel.* 2.
ſi reuertatur, & cognoſcat:
conuertat, & ſanet eos? Sed
non eſt propoſiti mei dictare
Deo quid facere debeat: tibi
vtinam poſſim, quæ oportet;
& prout oportet, ſuadere.

CAPVT II.

AT locus dubius, & ſcrupoloſa incidit diſputatio. Nam vbi adoriar dicere quod ſentio? Video ſatis quid imminet. Clamabitur inſuetũ: nam iuſtum negari non poterit. Ego verò, ne inſuetum quidem aſſenſerim. Nempe aſſuetum fuiſſe ſcio: ac per hoc in diſſuetum potuiſſe venire; ſed non redire in inſuetum. An verò aſſuetũ quis neget: quod conſtat, non modo aliquando factum, ſed aliquandiu factitatum? Quid illud ſit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit ſatrapis, plus maieſtati, quam veritati fauentibus. Fuerunt ante te, qui ſe totos ouibus paſcendis exponerent, paſtoris opere, & nomine glorientes; nil ſibi reputantes in-

di-

dignum, niſi quod ſaluti ouiũ obuiare putarent: non quærentes quę ſua ſunt, ſed impendentes. Impēdere curam, impendere ſubſtantiam, impendere & ſeipſos. Vnde vnus illorum: Et ego, ait, ſuperimpendar pro animabus veſtris. *2. Cor. 12.* Et tanquam dicerent: Non venimus miniſtrari, ſed miniſtrare: *Matt. 20.* ponebant quotiens oportuiſſet ſine ſumptu Euangelium. *1. Cor. 9.* Vnus erat de ſubditis quæſtus, vna pompa, vnaque voluptas, ſi quomodo eos poſſent parare Domino plebem perfectam. *Luc. 1.* Id omnimodis ſatagebant, etiam in multa contritione cordis, & corporis: in labore, & ærumna, in fame, & ſiti, in frigore, & nuditate. *2. Cor. 11.* Vbi nunc, quæſo, conſuetudo hæc? Subijt diſſimilis valdè: longè in aliud mutata ſunt ſtudia; & vtinam non in peius.

Auaritię & cupiditatis nullus eſt modus.

Cura tamen, & anxietas, & æmulatio,& ſolicitudo,fateor, perſeuerant. Tranſlata hæc, non imminuta. Teſtimonium vobis perhibeo, quod nec ſubſtantiæ parcitis, non magis quam ante. Diuerſa autem locatio diſſimilitudinem facit. Magna abuſio: pauci ad os legislatoris, ad manus omnes reſpiciunt: Non immeritò tamen.omne papale negotium illæ agunt. Quem dabis mihi, vel de tota maxima Vrbe, qui te in Papam receperit, precio, ſeu ſpe precij non interuenien-
NOT. te? Et tunc potiſſimũ volunt dominari: cum profeſſi fuerint ſeruitutem. Fideles ſe ſpondent:vt opportuniùs fidetibus noceant. Ex hoc non erit conſilium tibi, à quo ſe arcendos putent: non ſecretum, quò ſe non ingerant. Si ſtante præforibus quoquã illorũ, moram

vel

vel modicam fecerit oſtiarius: ego tunc pro illo eſſe noluerim. Et nunc experire vel paucis; nouerimne & ego vel aliquatenus mores gentis. Ante omnia ſapientes ſunt, vt faciant mala: bona autē facere neſciunt. Hi inuiſi terræ, & cœlo, vtrique iniecere manus: impij in Deum, temerarij in ſancta, ſeditioſi in inuicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos: quos neminem amantes amat nemo: & cum timeri affectant ab omnibus, omnes timeant neceſſe eſt. Hi ſunt, qui ſubeſſe non ſuſtinent, præeſſe non norunt; ſuperioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inuerecundi ad petendum, ad negandum frontoſi. Hi importuni vt accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati vbi acceperint. Docuerunt linguā ſuam gran- *Hier. 4.*

dia loqui, cum operentur exigua. Largiſſimi promiſſores, & parciſſimi exhibitores. Blandiſſimi adulatores, & mordaciſſimi detractores. Simpliciſſimi diſſimulatores, & maligniſſimi proditores. Excurrimus vſque huc: plenius te, atque expreſſius admonendum putantes horũ, quæ circa te ſunt, in hac parte. Iam ad ordinem recurramus.

CAPVT III.

QVale eſt, quod de ſpolijs Eccleſiarum emuntur, qui dicunt tibi, Euge euge? Pauperum vita in plateis diuitũ ſeminatur. Argentum micat in luto, accurritur vndique: tollit illud non pauperior, ſed fortior; aut qui forte citius præcucurrit. A te tamen mos iſte, vel potius

mors

mors iſta non cœpit: in te
vtinam deſinat. Sed reliqua
proſequamur. Inter hæc, tu
paſtor procedis deauratus; tã
multa circundatus varietate.
Oues quid capiunt? Si auderem dicere: dæmonum magis,
quam ouium paſcua hæc. Scilicet ſic factitabat Petrus; ſic
Paulus ludebat? Vides omnem
eccleſiaſticum zelum feruere,
ſola pro dignitate tuenda.
Honori totum datur: ſanctitati nihil, aut parum. Si cauſa
requirente, paullo ſubmiſſius
agere, aut ſocialius te habere
tentaueris: Abſit, inquiunt,
non decet: tempori non congruit, maieſtati non conuenit.
quam geras perſonam attendito. De placito Dei vltima
mentio eſt: pro iactura ſalutis
nulla cunctatio; niſi quod ſublime eſt, hoc ſalutare dicamus: & quod gloriam redolet,

id iuſtum. Ita omne humile probro ducitur inter palatinos: vt facilius, qui eſſe, quam qui apparere humilis velit, inuenias. Timor Domini ſimplicitas reputatur: ne dicam fatuitas. Virum circumſpectum, & amicum propriæ conſcientiæ, calumniantur hypocritã. Porrò amatorem quietis, & ſibi interdum vacantem, inutilem dicunt. Quid ergo tu? Euigilaſne adhuc ad iſtos, qui circundederunt te laquei mortis? Quæſo, ſuſtine pauliſper; & ſupporta me. Imò da veniã, non tam temerè, quam timidè hæc loquenti. Aemulor enim te æmulatione bona: & vtinã quam vehementi, tam vtili. Scio vbi habitas: Increduli, & ſubuerſores ſunt tecum. Lupi, non oues ſunt: talium tamen tu paſtor. Vtilis conſideratio: qua forte inueneris quomodo

ſi-

ſi fieri poſſit, conuertas eos; ne ipſi ſubuertant te. Quid diſſidimus poſſe reuerti in oues, è quibus verti in lupos potuerunt? Hic hic non parco tibi, vt parcat Deus. Paſtorem te populo huic, certè aut nega, aut exhibe. Non negabis: ne cuius ſedem tenes, te neget hæredem. Petrus hic eſt, qui neſcitur proceſſiſſe aliquando, vel gemmis ornatus, vel ſericis; non tectus auro, non vectus equo albo; nec ſtipatus milite, nec circumſtrepentibus ſeptus miniſtris. Abſque his tamen credidit ſatis impleri poſſe ſalutare mandatum: Si amas me, paſce oues meas. In his ſucceſſiſti non Petro, ſed Conſtantino. Conſulo tolleranda pro tempore, non affectanda pro debito. Ad ea te potius incito, quorum te ſcio debitorem. Etſi purpuratus,

Ioan. 21.

Conſtantino vt ſucceſſit Rom. Pont.

etſi deauratus incedens: non eſt tamen quod horreas operã, curamue paſtoralem paſtoris hæres: non eſt quod erubeſcas Euangelium. Quamquam ſi volens euangelizes; inter Apoſtolos quidem etiam gloria eſt tibi. Euangelizare paſcere eſt. Fac opus euangeliſtæ, & paſtoris opus impleſti.

CAPVT IV.

DRacones, inquis, me mones paſcere, & ſcorpiones, non oues. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos: ſed verbo, non ferro. Quid tu denuò vſurpare gladium tentes, quem ſemel iuſſus es ponere in vaginam? Quẽ tamen qui tuum negat, non ſatis mihi videtur attendere verbũ
Ioan. 18. Domini, dicentis ſic: Conuerte gladium tuum in vaginam

nam. Tuus ergo & ipſe: tuo forſitan nutu, etſi non tua manu euaginandus. Alioquin ſi nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apoſtolis: Ecce gladij duo hic, non reſſpondiſſet Dominus: Satis eſt; ſed, nimis eſt. Vterque ergo Eccleſiæ, & ſpiritalis ſcilicet gladius, & materialis. ſed is quidem pro eccleſia: ille verò & ab eccleſia exerendus eſt. Ille ſacerdotis: is militis manu, ſed ſane ad nutum ſacerdotis, & iuſſum imperatoris. Et de hoc alias. Nunc verò arripe illum, qui tibi ad feriendum creditus eſt: & vulnera ad ſalutem, ſi non omnes, ſi non vel multos; certe quos poſſis. Non ſum, inquis, melior, quàm patres mei. Sed quem illorum domus exaſperans, non dico audiuit, ſed non irriſit? Ideo tu inſiſte magis, ſi

De duplici gladio Eccleſiæ.

Luc. 22.

Duplex gladius Pont. Rom.

ſorte audiant, & quieſcant: inſiſte & reſiſtentibus. Dicendo hæc, forte nimius dicar.
2 Tim. 4. Num noſtra illa vox: Inſta opportunè, importunè? Hunc, ſi audes, nimium appellato.
Iſaiæ 58. Prophetę præcipitur: Clama, ne ceſſes. Ad quos: niſi ad ſceleratos, & peccatores? An-
Ibid. nuncia, inquit, populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Prudenter aduerte, & ſceleratos perhiberi, & populũ Domini. Puta idem de his. Et ſi ſcelerati, & ſi ini-
Matt. 25. qui; vide ne audias: Quod vni ex his meis non feciſti, nec mihi feciſti. Fateor populum iſtum extitiſſe vſq;adhuc dura fronte, & indomito corde: ſed vtrum ne etiam indomabili, neſcio vnde liquidò ſcire poſſis. Poteſt fore, quod necdum
Luc. 1 fuit. Si diffidis tu: ſed apud Deum non erit impoſſibile

omne verbum. Si dura fronte ſunt: durato & tu è contra, tuam. Nil iam durum, quod duriori non cedat. Dominus ad Prophetam: Dedi frontem tuā duriorem frontibus eorū. Vnum eſt, quod te abſoluit: ſi egiſti cum populo illo, vt poſſis dicere: Popule meus, quid tibi debui facere, & non feci? Si ſic feciſti, nec profeciſti: eſt demum, quod facias, & quod dicas: Exi de Hur Chaldæorum: & dicito, quia oportet me & alijs ciuitatibus euangelizare. Puto quod nec pœnitebit exilij, orbe pro vrbe commutato.

Ezec. 3

Luc. 4.

CAPVT V.

VEniamus ad collaterales, & coadiutores tuos: Hi ſeduli tibi, hi intimi ſunt. Quamobrem ſi boni ſunt, tibi po-

potiſſimum ſunt: ſi mali, æque plus tibi. Ne te dixeris ſanum, dolentem latera: hoc eſt, ne te dixeris bonum, malis innitentem. Aut ſi bonus ſis: bonitas tua ſolius quem fructum afferre poteſt? Sicut in ſuperiore libro dixiſſe me memini: Quid, inquam, emolumenti affert eccleſijs Dei, tua vnius hominis iuſtitia; vbi ſententia præualet aliter affectorum? Sed nec tuta tibi tua bonitas obſeſſa malis; non magis quam ſanitas vicino ſerpente. Non eſt quod te ſubducas malo inteſtino. Et è regione bonum domeſticum eo amplius, quo ſæpius iuuat. Sed ſiue leuent, ſiue grauent: cui rectius imputandum, quam tibi; qui tales aut elegiſti, aut admiſiſti? Non de omnibus dico: nam ſunt quos non elegiſti; ſed ipſi te. At poteſtatem non habent,

niſi quam tu eis aut tribueris, aut permiſeris. Ad idem ergo reuertimur. Tibi imputa quicquid pateris ab eo, qui ſine te poteſt facere nihil. His exceptis, de cætero non inconſideratè, vt vides, eligendi quique, ſeu colligendi ſunt in opus miniſterij huius. Tuum eſt vndecunque euocare, & aſciſcere tibi, exemplo Moyſi, ſenes, non iuuenes: ſed ſenes nō tam ætate, quam moribus; quos tu noſti, quia ſenes populi ſunt. An non eligendi de toto orbe, orbem iudicaturi? Sane huic negotio nō ſe ingerat rogans. Conſilio, non prece agendum eſt. Sunt quę neceſſariò à nobis rogantium aut extorquet importunitas, aut neceſſitas meretur. At iſtud in his, quæ noſtra ſunt. Vbi autem non licet quod volo facere, quis locus roganti? Niſi forte qui me ro-

Cardinales vt ex omni natione aſſumendi.

rogat; hoc rogat, vt quod vult, hoc liceat mihi, & non magis vt velim. Alius pro alio; alius forte & pro ſe rogat. Pro quo rogaris, ſit ſuſpectus. Qui ipſe rogat pro ſe, iam iudicatus eſt. Nec intereſt, per ſe, an per alium quis roget. Clericum curiam frequentantem, qui non ſit de curia; ad idem noris pertinere ambien-

Contra aſſentatores & adulatores.

tium genus. Adulantem, & ad placitum cuiuſque loquentem; vnum de rogantibus puta, etiam ſi nihil rogauerit. Scorpioni non eſt in facie, quod formides: ſed pungit cauda. Si ad talium blanditias, cor tuum (vt aſſolet) molliri ſenſeris, memineris ſcriptum:

Io.2. Omnis homo, primum, bonũ vinum ponit: cum autem inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt. Pari pondere ęſtimaueris humilitatem eius, qui ti-

timet; & eius, qui ſperat. Viri callidi, & doloſi propriũ eſſe ſolet, tunc prætendere humilitatem, cum aliquid obtinere voluerit. de qualibus dicit ſcriptura: Eſt qui nequiter ſe humiliat; & interiora eius plena ſunt dolo. De vobis ipſis ſume ſententiæ huius euidens, ac familiare exemplum. Quantos quos ſupplices admiſiſtis; poſtmodum ſuſtinuiſtis graues, inſolentes, contumaces, rebelles? Quod quidem interius malum tegunt principia, poſteriora produnt. Verboſulum adoleſcentem, & ſtudentem eloquentiæ, cum ſapientiæ ſit inanis, non aliud quam iuſtitiæ hoſtem reputes. Pro huiuſmodi falſis fratribus dicit tibi Magiſter: Manus citò nemini impoſueris. Excluſo itaque vniuerſo hoc peſtilenti genere hominum; curæ tibi

Eccl. 19.

1. *Tim.* 5.

ma-

maximè ſit introducere tales, quos poſtmodum introduxiſſe non pœniteat. Turpe tibi eſt ſæpius retractare, quod feceris, & iudicium tuum frequenter periclitari non decet. Diligenter proinde omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his, qui te diligunt. Tracta ante factum: quia poſt factum, ſera retractatio eſt. Sapientis
Eccli. 32. conſilium eſt: Omnia fac cum conſilio, & poſt factum non pœnitebit. Et hoc tibi perſuade, qui admittendi ſunt, difficile eſt in curia poſſe probari: & ideo ſi fieri poteſt, viros probatos oportere deligi, non probandos. Nos in monaſterijs omnes recipimus ſpe meliorandi: at curia bonos facilius recipere, quam facere conſueuit. Quod ſi plures in ea defeciſſe bonos, quam malos profeciſſe probauimus: quæ-

rendi ſane,quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur; vt pote iam perfectis. Itaque non volentes, neque currentes aſſumito: ſed cunctantes, ſed renuentes. Etiam coge illos, & compelle intrare. Qualeſ collaterales Summo Pontifici adhibendi ſint. *Luc.* 14.

CAPVT VI.

IN talibus, vt opinor, requieſcet ſpiritus tuus: qui non ſint attritæ frontis,ſed verecundi,ſed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil ſperent, niſi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, ſed neceſſitates. Qui ſtent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro manſuetis terræ. Qui ſint compoſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam: parati ad obedientiam,manſueti ad patientiam; Huc faciunt quæ ſũt in epiſt. eiuſd. 188. ad Epiſcopos, & Cardinale

ſu-

les curiæ: vbi quodnā ipſorum officium ſit, habetur.

ſubiecti ad diſciplinam, rigidi ad cenſuram: catholici ad fidē, fideles ad diſpenſationem: cōcordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui ſint in iudicio recti, in conſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo modeſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in zelo ſobrij, in miſericordia non remiſſi, in otio non otioſi, in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio non effuſi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, ſuæ non prodigi, vbique, & in omnibus circumſpecti. Qui legatione pro Christo fungi, quotiens opus erit, nec iuſſi renuant, nec non iuſſi affectent. Qui quod verecundè excuſant, obſtinatius non recuſent. Qui miſſi, poſt aurum non eant: ſed Chriſtum

ſe-

ſequantur. Qui quæſtum, legationem non æſtiment: nec requirant datum, ſed fructum. Qui regibus Ioannem exhibeant, Ægyptijs Moyſen, fornicantibus Phinees, Heliam idololatris, Heliſæum auaris: Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negotiantibus Chriſtum. Qui vulgus non ſpernant, ſed doceant: diuites non palpent, ſed terreant: pauperes non grauent, ſed foueant: minas principum non paueant, ſed contemnant. Qui nō cum turba intrent, nec cum ira exeant. Qui eccleſias non ſpolient, ſed emendent. Qui marſupia non exhauriant; ſed corda reficiant, & crimina corrigant: famæ prouideant ſuæ, nec inuideant alienæ. Qui orandi ſtudium gerant, & vſum habeant: ac de omni re, orationi plus fidant, quam ſuæ in-

Philip. 4.

induſtriæ, vel labori. Quorum ingreſſus pacificus, non moleſtus exitus ſit. Quorũ ſermo ædificatio; quorum vita iuſtitia; quorum præſentia grata; quorum memoria in benedictione. Qui ſe amabiles præbeant, non verbo, ſed opere: reuerẽdos exhibeant, ſed actu, non faſtu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes: duros durè redarguant; malignantes coerceant, reddant retributionem ſuperbis. Qui non de dote viduę, & patrimonio crucifixi, ſe, vel ſuos ditare feſtinent gratis dantes, quod gratis acceperunt; gratis facientes iudicium iniuriam patientibus, vindictã in nationibus, increpationes in populis. Qui de tuo denique ſpiritu, inſtar illorum ſeptuaginta Moyſi, accepiſſe cernantur; per quem ſiue

Conformia his ſunt in Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 1. de Refor.

Pſal. 145. 149.

Num. 11.

præ-

præſentes, ſiue abſentes contendant placere tibi, placere Deo. Qui ad te redeant fatigati quidem, ſed non ſuffarcinati: ſimul, & gloriantes, non quod curioſa, ſeu precioſa quęque terrarum attulerint: ſed quod reliquerint pacẽ regnis, legem barbaris, quietem monaſterijs, eccleſijs ordinem, clericis diſciplinam, Deo populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. *Legati Apoſtolici quales eſſe debeãt.* *Tit. 2.*

CAPVT VII.

Dignum nunc ad medium venire factum dulcis memoriæ Martini noſtri. Noſti hoc: ſed an memineris, ignoro. Is Cardinalis presbyter, functus aliquando legatione in Dacia, tam pauper remeauit, vt pene expenſis, & equis deficientibus, vix perueniret *Memorabile Legati Martini, Cardinalis presbyteri factum.*

Florentiam. Ibi Epiſcopus loci donauit ei equum, quo Piſas vſque, vbi eramus tunc, perue¢tus eſt. Poſtridie credo ſecutus Epiſcopus (erat enim illi cauſa cum aduerſario, & agendi aderat dies) cœpit requirere ſuffragia amicorum. Cumque per ſingulos ſolicitaretur, ventũ eſt ad Martinum. Fiducia erat maior in illo, qui non poſſet immemor eſſe recentis beneficij. Tum Martinus: Decepiſti me, inquit; neſciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum: ecce in ſtabulo eſt. Et hora eadem, reſignauit illi. Quid dicis mi Eugeni? Nonne alterius ſeculi res eſt, rediſſe Legatum de terra auri ſine auro? tranſiſſe per terram argenti, & neſciſſe argentum? donum inſuper quod poterat eſſe ſuſpectum, illico reieciſſe? Sed, ò mihi

locum ſuauem, vbi incidit occaſio memorandi, & nominandi, ſuauiſſimi odoris virũ; Epiſcopum loquar Gaufridum Carnotenſem: qui legationem in partibus Aquitaniæ proprijs ſumptibus ſtrenuè adminiſtrauit; idque annos plures. Rem loquor, quam vidi ipſe. Eram cum eo in terra illa, cum à quodam presbytero præſentatus eſt illi piſcis, quẽ vulgo vocant Sturgionem. Percunctatus Legatus, quanti venierit: non accipio, inquit, niſi receperis precium: & reſignauit ſolidos quinque inuito, & verecundo. Item cum eſſemus in quodam oppido, domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropſides pulchras, ligneas tamen: Quas aliquandiu intuens homo ſcrupuloſæ conſcientiæ, laudauit eas, ſed

non acquieuit accipere. Quando argenteas recepiſſet, qui
Geneſ. 13. ligneas refutauit? Nō fuerunt, qui poſſent Legato dicere: Ditauimus Abraham. Ipſe verò cum Samuele liberè concionabatur ad omnes: Loquimini
1. Reg. 12. de me coram Domino, & coram Chriſto eius: vtrum bouem cuiuſquā tulerim, aut aſinum, ſi quempiam calumniatus ſum; ſi oppreſſi aliquē, ſi de manu cuiuſquam munus accepi: & contemnam illud hodiè, vobiſque reſtituam. O ſi talium daretur virorum copia, quales perſtrinximus nunc, Quid te felicius, quid illo iucundius ſeculo? Nonne ſecunda ab æternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur: cū te quaquauerſum procedens, ſtipatum videres tam inclyto agmine beatorū? Si te noui, hæres; & altum
tra-

trahens ſuſpirium, tecum loqueris: Putas fore poſſe, quod dicitur? Putas hic ſumus, quoſque hæc fiant? Quis det viuere, vt videre contingat? O ſi viderẽ oculis meis in vita mea eccleſiam Dei talibus innixam columnis. O ſi Domini mei ſponſam cernerem, tantæ commiſſam fidei, tantæ creditam puritati. Quid me beatius, quidue ſecurius; cum eiuſmodi circa me, vitæ meæ, & cuſtodes ſimul ſpectarem, & teſtes? Quibus omnia mea ſecurè ſecreta committerem, & communicarem conſilia: quibus me totum refunderem, tanquam alteri mihi. Qui ſi vellem aliquatenus deuiare, non ſinerent: frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reuerentia, & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret.

Quorum me conſtantia,& fortitudo nutantem firmaret,erigeret diffidentem. Quorum me fides, & ſanctitas, ad quæque ſancta,ad queque honeſta, ad quæque pudica, ad quæque amabilia, & bonæ famæ prouocaret. Et nunc reducito oculos, mi Eugeni, ad eum, qui nunc curiæ eſt ſiue Eccleſię ſtatum; & ſtudia prælatorum, eorum præſertim, qui ſunt in circuitu tuo. Sed de his hactenus ego. Palpaui, non fodi parietem. Tibi licet fodere, & videre: vtpote prophetæ filio. Mihi progredi non eſt fas. Vnum dico, quod in facie eſt. Ridicule miniſtri veſtri, veſtris ſe compresbyteris anteferre conantur. Nō hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non conſentit auctoritas. Et ſi de ſua conſuetudine calumnia fruitur: melius profecto illa,
quam

quam ſummus ordo contemnitur. Friuolum tamen ſatis, vnde maxime obtinere id volunt. Nos ſumus, inquiunt, qui in omni celebritate Domino Papæ, coniunctiores aſſiſtimus: ſedenti propiores aſſidemus: procedentem poſteriores præcedimus. Hoc totum non dignitatis priuilegium, ſed ſedulitatis debitum eſt, diaconi nomen ſolemni ipſa adminiſtratione interpretans. Denique presbyteris ordinata cõfeſſione ambientibus maieſtatem, vos ad pedes ſedetis. propiores aſſiſtitis, vt habeant paratiores. In Euangelijs legimus, quia facta eſt contentio inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe maior. Beatus eſſes, ſi ſic cætera circa te tenerentur.

CAPVT VIII.

TAedet iam curiæ: exeundum palatio, domi expectant nos. Hi non modo circa: ſed quodammodo intra te ſunt. Non eſt ſuperuacua conſideratio, qua intendis diſponere domui tuę: prouidere his, qui in ſinu tuo, & in gremio
1.Tim. 3. tuo ſunt. Ego dico, & neceſſaria. Paulum audi: Si quis domui ſuæ præeſſe neſcit: quomodo eccleſię Dei diligentiam
1.Tim. 5. habebit? Item: Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curã non habet: fidem negauit, & eſt infideli deterior. Et hæc dicens: non te moneo ſummis occupatum intendere infimis; & quaſi minutum fieri, in minimis impendere quod maximis debes. Quid te intrices, vnde te eripuit Deus? Hæc (in-

(inquit) omnia adijcientur *Matt. 6.* vobis. Veruntamen & hæc oportet facere, & illa non omittere. At illa per te agens, per te etiam oportet prouideas, qui pro de his prouideant. Nam ſi vnus è ſeruis per ſe non ſufficit ſimul & cuſtodiæ iumentorum, & curæ menſarum: tu per te quomodo intendere valeas & tuæ domui, & Domini pariter. de qua ſcriptum eſt: O Iſrael, quam *Baruc. 3.* magna eſt domus Domini? Vacuum prorſus à ſolicitudine rerum minorum, & vilium, oportet eſſe animum, tam magnis, & tam multis intentum rebus. Oportet liberum eſſe: quem nulla ſibi vendicet violenta occupatio. Oportet ingenuum: quem nulla deorſum trahat indigna affectio. Oportet rectum: quem nulla ſeorſum auertat ſiniſtra intentio.

Animũ quomodo, & liberum, & bene compoſitum habere oporteat.

Oportet cautum: quem nulla ſubeat furtiua ſuſpicio. Oportet vigilem: quem nulla à ſeſe abducat peregrina, & curioſa cogitatio. Oportet firmum: quem nulla concutiat repentina turbatio. Oporret inuictum: quem nulla fatiget vel continua tribulatio. Oportet amplum: quem nulla coarctet rei temporalis amiſſio. His te non dubites, & bonis priuandum, & feriendum malis: ſi animum diuidens & Dei rebus, & tuis pariter reculis volueris impartiri.

CAPVT IX.

PRocurandus quem implíces, qui pro te molat: pro te dico, non tecum. Quædam per temet facies: quædam per te, & alios ſimul: quædam per alios, & abſque te. Quis ſapiens

piens, & intelliget hæc? Non eſt quod inter iſta dormitet conſideratio tua. Ego verò agenda domus tuæ, ſub eo genere, quod nouiſſimum poſui, locanda cenſuerim. Per alium, vt dixi, illa facies. At is ſi fidelis non fuerit, fraudabit: ſi non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis, & prudens, quem conſtituas ſupra familiam tuam. Adhuc inutilis eſt, ſi tertium deſit. Quæris quid eſt hoc? Auctoritas. Quid enim prodeſt ei velle, & ſcire quæque diſponere, prout neceſſe eſt; ſi quod ſcit, & vult, non poteſt? Danda ergo facultas agendi pro libitu. Si in præiudicium rationis putas hoc fieri: memento fidelem, qui agere nihilo minus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilo minus pro ratione ſciet.

De oeconomo.

Matt. 24

Sed fidelis, ſolerſque voluntas tunc proderit, cum ei affatim ſuppetet, vnde tota facilitate mancipetur effectui, cunctis ſine cunctatione parentibus. Subdendi igitur omnes. Nullum patiatur contradictorem. Nemo qui dicat; cur feciſti ſic? Poteſtatem habeat excludere, & admittere quos voluerit, mutare miniſtros, transferre miniſteria, ad quos, & quando voluerit. Ita timori ſit omnibus, vt ſit & vtilitati. Præſit omnibus, vt omnibus proſit, & de omnibus. Clandeſtinas, & ſuſurratas delationes non recipias aduerſus eum: magis detractiones cenſueris. Et hanc velim generalem tibi cõſtituas regulam: vt omnem, qui palã veretur dicere, quod in aure locutus fuerit, ſuſpectum habeas. Quod ſi te iudicante dicendum coram, ille re-

Auctoritas fidelis Oeconomi.

Delatoribus non temere credendum.

renuerit: delatorem iudices, non accuſatorem. Itaque vnus omnibus facienda iniungat, & vni omnes reſpondeant. Tu illi habeas fidem; vacans tibi, & eccleſiæ Dei. Si quo minus aut fidelis inueniatur, aut prudens; fideli potius committendum: ſane e duobus tutius hoc. Quanquam ſi idoneus non reperitur; etſi minus fidelem, ſuſtinere potius conſulo, quam te huic immergere labyrintho. Memento Saluatorem, Iudam œconomum habuiſſe. Quid Epiſcopo turpius, quam incumbere ſupellectili, & ſubſtantiolæ ſuæ: ſcrutari omnia: ſciſcitari de ſingulis: morderi ſuſpicionibus, moueri ad quæque perdita, vel neglecta? Ad verecundiam dico quorundam eiuſmodi, ſcrutantium quotidie omnem ſubſtantiam ſuam; *Io.* 12.

nu-

numerantium ſingula, de minutis, & quadrantibus exigentium rationem. Non ita
Gen. 39. ille Aegyptius; qui Ioſeph omnibus traditis, ignorabat quid haberet in domo ſua. Erubeſcat Chriſtianus, Chriſtiano ſua non credens. Homo
Gen. 39. 41. ſine fide, fidem tamen habuit ſeruo; ſuper omnia bona ſua conſtituens eum: & hic erat alienigena. Mira res. Satis, ſuperque Epiſcopi ad manum habent, quibus animas credant: & cui ſuas committant facultatulas non inueniunt. Optimi videlicet æſtimatores rerum, qui magnam de minimis; paruã autem, aut nullam de maximis curam gerant. Sed, vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Chriſti iacturam, quam noſtram. Quotidianas expenſas quotidiano reciprocamus ſcrutinio: &

con-

continua dominici gregis detrimenta neſcimus. De precio eſcarũ, & numero panum, cum miniſtris quotidiana diſcuſſio eſt: rara admodum cum preſbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit aſina, & eſt qui ſubleuet eam: Perit anima, & nemo eſt qui reputet. Nec mirum: cum nec noſtros quidem aſſiduos ſentiamus defectus. Nonne ad ſingulas ſupputationes iſtas iraſcimur, vrimur, anxiamur? Quam tolerabilius rerũ, quam mentiũ ſuſtinemus iacturam? Quare, inquit, non magis fraudem patimini? Quæſo, tu qui alios doces; teipſum doce: ſi tamen iam non docuiſti, pluris te habere, quam tua. Tranſitoria illa, quæ ſtare tibi nullo pacto queunt; fac vt à te tranſeant, non per te. Riuus quia fluit, cauat terram: ſic di-

1. Cor. 6.
Rom. 2.

diſcurſus temporalium, conſcientiam rodit. Si poteſt torrens in agros excurrere ſine læſione ſatorum: & tu te iſta ſine vulnere mentis poſſe tractare confidito. Omnimodis conſulo, ſtudeas à te auertere concurſum horum. Multa neſcias; plurima diſſimules, nonnulla obliuiſcaris.

CAPVT X.

Vitia domus inquirenda, & corrigenda.

SVnt tamen quæ ignorare te nolim, mores quorumque, & ſtudia. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus ſcias: quod quamplurimis nouimus contigiſſe. Quapropter, vt dixi, alius alia diſpenſet; de diſciplina tu prouide: illud nemini credas. Si inſolentior coram te vel ſermo ſonuerit, vel habitus apparuerit: manus tua ſuper eiuſmodi: tu vlciſcere iniuriam

tuam

tuam. Impunitas auſum parit, auſus exceſſum. Domum Epiſcopi decet ſanctitudo, decet modeſtia, decet honeſtas: horum diſciplina cuſtos. Sacerdotes domeſtici, aut cæteris honeſtiores, aut fabula omnibus ſunt. In vultu, in habitu, in inceſſu illorum, qui circa te ſunt, nihil reſidere impudicū, nil indecens patiaris. Diſcant à te coepiſcopi tui, comatulos pueros, & comptos adoleſcentes ſecum non habere. Certè inter mitratos, diſcurrere calamiſtratos non decet. Et memento quòd Sapiens admonet: Filiæ tibi ſunt? ſerua corpus illarum, & noli faciem tuam hilarem ad eas oſtendere. Nec auſteritatem tamen ſuadeo tibi, ſed grauitatem. Illa infirmiores fugat: hæc reprimit leuiores. Illa ſi adſit, odibilem: hæc ſi deſit,

Domum Epiſcopi quæ deceant.

Eccl. 7.

con-

contemptibilem reddit. In omnibus tamen, modus melior: Ego nec ſeuerius velim, nec diſſolutius. Quid hac mediocritate gratius; vt nec de ſeueritate ſis oneri, nec de familiaritate contemptui? In palatio Papam: domi, te patrē familias exhibe. Ament te domeſtici tui: ſi non; facito vt timeant. Vtilis ſemper cuſtodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo vbique frenanda lingua præceps: maxime autem in conuiuio. Ille conuenientior habitus; ſi tu actu quidem ſeuerus ſis, vultu ſerenus, verbo ſerius. Capella, & qui tecum iugiter diuinis interſunt officijs, non ſint ſine honore. Tuum eſt tales tibi prouidere, qui digni ſint: Seruiatur eis ab omnibus; tanquam ſibi. Neceſſaria de manu tua acci-

De Capellanis aliſque officialibus Papæ.

piant

piant. His contenti ſint; quæ tu prouideris illis: tu vide ne egeant. Super hoc, quem forte ab aduentantibus petere deprehendes, iudica Giezitam. 4. Reg. 5.
Id de oſtiarijs, id de cæteris officialibus decernendum. Verum, hoc ex abundanti; nam formam iſtam iam olim à te poſitam recordamur. Quid tuo dignius Apoſtolatu? Quid ſalubrius ad conſcientiam, honeſtius ad famam, vtilius ad exemplũ? Optimus canon, qui proijcit auaritiã ex calumnia, & non à conſcientia tantum. Iſa. 33.

CAPVT XI.

Libet iam & hunc claudere librum: ſed in calce aliqua velim vel antedicta quaſi epilogando repetere, vel addere prætermiſſa. Conſideres ante omnia ſanctam Romanam Eccleſiã, cui Deo auctore preces,

Romana Eccleſia omnium eccleſiarum mater. eccleſiarum matrem eſſe, non dominam: Te verò non dominum Epiſcoporum, ſed vnum ex ipſis: porrò fratrem diligentium Deum, & participem timentium eum. De cætero

Norma virtutū Summi Pont. oportere te eſſe conſidera formam iuſtitię, ſanctimoniæ ſpeculum, pietatis exemplar, aſſertorem veritatis, fidei defenſorem, doctorem gentium, Similia ſunt in eius ep. 161. ad PP. Innocentium. Chriſtianorū ducem, amicum ſponſi, ſponſæ paranymphum, cleri ordinatorem, paſtorem plebium, magiſtrum inſipientium, refugium oppreſſorum, pauperum aduocatum, miſerorum ſpem, tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum ſenum, vltorem ſcelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentium, malleum tyrannorum, regum patrem,

legum

legum moderatorem, canonũ diſpenſatorem: ſal terrę, orbis lumen, ſacerdotem Altiſſimi, vicarium Chriſti, Chriſtum Domini: poſtremo Deũ Pharaonis. Intellige quæ dico: dabit tibi Dominus intellectũ. Vbi malitiæ iuncta potentia eſt: aliquid tibi ſupra hominem præſumendum. Vultus tuus ſuper facientes mala. *Pſ.* 33. Timeat ſpiritum iræ tuæ, qui hominem nõ veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, qui admonitionem contempſit. Cui iraſceris tu: Deũ ſibi iratũ, non hominẽ putet. Qui te non audierit: auditurũ Deum, & contra ſe paueat. Quod reliquum eſt: de his, quę ſupra te ſunt, incumbit iã diſputatio. Quam vno libro, Deo adiuuante, ſoluere ſpero: & me pariter abſoluere promiſſione mea.

non S.BER-

S. BERNARDI ABBATIS CLARAEVALLIS

LIBER V.

De Conſideratione, ad Eugenium Papam III.

CAPVT I.

LIbri ſuperiores, etſi de Conſideratione inſcribantur, plurimũ tamen habent actionis admixtum: dum res aliquas non conſiderandas tãtum, ſed agendas docent, vel monent. At qui in manibus modò eſt, ſola in conſideratione verſabitur. Quæ enim ſupra ſunt (id quidem inſtat) actu

non indigent, ſed inſpectu. Nō eſt quod in eis actites, quæ vno modo ſemper ſunt, & in æternum: porro aliqua, & ab æterno. Et velim hoc ſolerter aduertas, vir ſagaciſſime Eugeni: quia totiens peregrinatur cōſideratio tua, quotiens ab illis rebus ad iſta deflectitur inferiora, & viſibilia: ſiue intuenda ad notitiam, ſiue appetenda ad vſum, ſiue pro officio diſponēda, vel actitanda. Si tamen ita verſatur in his, vt per hæc illa requirat, haud procul exulat. Sic conſiderare, vel appropriare, repatriare eſt. Sublimior iſte præſentium, ac dignior vſus rerum; cum iuxta ſapientiam Pauli, inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Sane hac ſcala ciues non egent, ſed exules. Quod vidit ipſe huius ſentētiæ Auctor, qui cum diceret, inuiſibilia

Rom. 1.

Rom. 1.

ſibilia Dei per viſibilia conſpici; ſignanter poſuit, a creatura
Ibid. mundi. Et verè quid opus ſcalis, tenenti iam ſolium? Creatura cæli eſt illa, præſto habens, per quod potius iſta intueatur. Videt verbum, & in verbo facta per verbum: nec opus habet ex his, quæ facta ſunt, factoris notitiam mendicare. Neq; enim vt vel ipſa nouerit, ad ipſa deſcendit, quę ibi illa videt, vbi longe melius ſunt, quã in ſeipſis. Vnde nec mediũ requirit ad ea corporis ſenſum: ſenſus ipſa ſibi, ſe ipſa ſentiens. Optimũ videndi genus, ſi nullius egueris, ad omne quod libuerit, te cõtẽtus. Alioquin iuuari aliunde, obnoxiũ fieri eſt; minuſque à perfecto iſtud, & minus liberum. Quid, quòd & inferioribus eges? Nonne præpoſterum hoc, & indignum? Plane ſuperiorum quæ-

quædam iniuria eſt, inferiorum operam deſiderare: à qua iniuria nemo hominum perfecte vindicabitur, niſi cum quiſque euaſerit in libertatem gloriæ filiorum Dei. Nempe *Io. 6.* erunt hi omnes docibiles Dei: & nulla interueniente creatura ſolo beati Deo, Repatriaſſe erit hoc, exiſſe de patria corporum, in regionem ſpirituum. Ipſa eſt Deus noſter, maximus ſpiritus; maxima manſio beatorum ſpirituum. Et ne quid hic ſibi vſurpet carnis ſenſus, ſeu imaginatio; veritas eſt, ſapientia eſt virtus, æternitas, ſummum bonum. A quo interim abſumus, & vbi ſumus, vallis eſt, & vallis lacrymarum; in qua ſenſualitas regnat, & conſideratio exulat. In qua liberè quidem, & poteſtatiuè ſe exerit ſenſus corporeus: ſed intricatus caligat

oculus ſpiritalis. Quid igitur mirum, ſi ope indigenæ aduena indiget? Et felix ſecundum tempus viator, qui ciuium beneficium, ſine quo tranſire non poteſt, in obſequium conuertere potuit; vtens, non fruens; vrgens, non petens; exactor, non ſupplex. Magnus ille qui vſum ſenſuum, quaſdam veluti ciuium opes expendere ſatagit, diſpenſando in ſuam, & multorum ſalutem. Nec ille minor, qui hunc ſibi gradum ad illa inuiſibilia philoſophando conſtituit: niſi quod hoc dulcius, illud vtilius: hoc felicius, illud fortius eſſe cõſtat. At omnium maximus, qui ſpreto ipſo vſu rerum, & ſenſuum, quantum quidem humanæ fragilitati fas eſt, non aſcenſorijs gradibus, ſed inopinatis exceſſibus auolare interdum contemplando ad

illa

illa ſublimia conſueuit. Ad hoc ultimum genus, illos pertinere reor exceſſus Pauli: Exceſſus, non aſcenſus: nam raptum potius fuiſſe, quam aſcendiſſe, ipſe ſe perhibet. Inde eſt quod dicebat: Siue mente excedimus, Deo. Porrò hæc tria ita contingunt; cum conſideratio, etſi in loco peregrinationis ſuæ, virtutis ſtudio, & adiutorio gratiæ, facta ſuperior, ſenſualitatem aut premit ne inſoleſcat, aut cogit ne euagetur, aut fugit ne inquinet. In primo potentior, in ſecundo liberior, in tertio purior. Puritatis ſiquidem, & alacritatis pariter alis fit ille volatus. Vis tibi has conſiderationis ſpecies proprijs diſtingui nominibus? Dicamus ſi placet, primam diſpenſatiuam, ſecundam æſtimatiuam, tertiam ſpeculatiuam. Horum no-

2. Cor. 12.

2. Cor. 5.

Conſiderationis tres ſpecies.

nominum rationes, definitiones declarabunt. Diſpenſatiua eſt conſideratio ſenſibus, ſenſibilibuſque rebus ordinate, & ſocialiter vtens, ad promerendum Deum. Æſtimatiua eſt conſideratio prudenter ac diligenter quæque ſcrutans, & ponderans, ad veſtigandum Deum. Speculatiua eſt conſideratio ſe in ſe colligens, & quantum diuinitus adiuuatur, rebus humanis eximens ad contemplandum Deum. Puto vigilanter aduertis aliarum hanc eſſe fructum: cæteras, ſi non referantur ad iſtam, quod dicuntur videri poſſe, ſed non eſſe. Et prior quidem abſque intuitu huius multa ſerit, & nihil metit; Sequens verò, niſi ad iſtam ſe dirigat: vadit, ſed non euadit. Ergo quod prima optat; ſecunda odorat, tertia guſtat; Ad quem tamen guſtũ

Diſpenſatiua.

Aeſtimatiua.

Speculatiua.

perducunt & cæteræ, etſi tardius: niſi quod prima laborioſius, ſecunda quietius peruenitur.

CAPVT II.

DIxiſti, inquis; ſatis quà aſcendatur: etiam quo aſcendendum, dicere habes. Falleris, ſi id ſperas: Ineffabile eſt. Tu me exiſtimas loqui, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nō aſcendit? Nobis, inquit, reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. Ergo quæ ſupra ſunt, non verbo docentur, ſed ſpiritu reuelantur. Verum quod ſermo non explicat, conſideratio quærat, oratio expetat, mereatur vita, puritas aſſequatur. Sane eorum admonitus, quæ ſupra ſunt; non te exiſtimes mitti à me ſuſpicere

Eſa 64. 1. Cor. 2.

ſolem, lunam, ſtellas, non ipſum firmamentum, non aquas, quæ ſuprà cælos ſunt: Iſta ſiquidem omnia, etſi ſupra loco; pretio infra ſunt, & dignite naturæ: ſunt enim corpora. Tui portio ſpiritus eſt, quo ſuperius quippiam fruſtrà quæris, quod non ſit ſpiritus. Porrò ſpiritus eſt Deus, ſunt & angeli ſancti; & hi ſupra te: Sed Deus natura, angeli gratia ſuperiores ſunt. Vnũ ſiquidem tui, & angeli optimum, ratio eſt. Deus verò non ſui aliquid optimum habet, vnum optimum totus. Is, & qui cum eo ſunt ſpiritus beati, tribus modis, veluti vijs totidem, noſtra ſunt conſideratione veſtigandi: opinione, fide, & intellectu. Quorum intellectus rationi innititur, fides auctoritati, opinio ſola veriſimilitudine ſe tuetur. Habent illa

duo

duo certam veritatem: ſed fides clauſam, & inuolutam, intelligentia nudam, & manifeſtam. Cæterum opinio certi nihil habens, verum per veriſimilia quærit potius, quam apprehendit. Omnino in his cauenda confuſio: ne aut incertũ opinionis fides figat; aut quod firmum, fixumque eſt fidei, opinio reuocet in quęſtionem. Et hoc ſciendum, quia opinio ſi habet aſſertionem, temeraria eſt: fides ſi habet hæſitationem, infirma eſt. Item intellectus, ſi ſignata fidei tentet irrumpere; reputatur effractor, ſcrutator maieſtatis. Multi ſuam opinionem intellectum putauerunt, & errauerunt. Et quidem opinio poteſt putari intellectus: intellectus autem opinio non poteſt. Vnde hoc accidit? Profecto quia hæc falli, & fal-

Opinio

Fides.

Intellectus.

lere poteſt: ille non poteſt. Aut ſi falli potuit: intellectus non fuit, ſed opinio. Verus nempe intellectus certã habet non modò veritatem, ſed nótitiam veritatis. Poſſumus ſingula hæc ita definire. Fides eſt voluntaria quædam, & certa prælibatio necdum propalatæ veritatis. Intellectus eſt rei cuiuſcunque inuiſibilis certa, & manifeſta notitia. Opinio eſt quaſi pro vero habere aliquid, quod falſum eſſe neſcias. Ergo, vt dixi, fides ambiguum non habet: aut ſi habet, fides non eſt, ſed opinio. Quid igitur diſtat ab intellectu? Nempe quod etſi nõ habet incertum, non magis quàm intellectus; habet tamen inuolutum, quod non intellectus. Denique quod intellexiſti, non eſt de eo quod vltra quæras: aut ſi eſt, non intel-

Fides.

Intellectus.

Opinio.

le-

lexiſti. Nil autem malumus ſcire, quam quæ fide iam ſcimus. Nil ſupererit ad beatitudinem, cum quæ iam certa ſunt nobis fide, erunt æque & nuda.

CAPVT III.

HIs ita expeditis: age iam dirigatur conſideratio in eam, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, mater noſtra: ac totis tribus memoratis vijs, caute, & vigilanter veſtigemus inueſtigabilia: quatenus tamen licet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primò quidem ciues ſpiritus eſſe illic, potentes, glorioſos, beatos, diſtinctos in perſonas, diſpoſitos in dignitates: ab initio ſtantes in ordine ſuo, perfectos in genere ſuo, corpore æthereos, immortalitate perpetuos, im-

paſſibiles: non creatos, ſed factos, id eſt gratia, non natura: mente puros, affectu benignos, religione pios, caſtimonia integros, vnanimitate indiuiduos, pace ſecuros: à Deo conditos, diuinis laudibus, & obſequijs deditos. Hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quanquam de corporibus horum, non modò vnde ſint: ſed an aliquatenus ſint, hæret ſententia aliquorũ. Vnde ſi quis inter opinabilia, id magis ponendum cenſuerit, nõ contendo. Porrò intellectu præditos, non fide, non opinione, ſed intellectu capimus: quia non poſſunt huius expertes, & Dei ſimul participes eſſe. Sunt & nomina quædam nota nobis ſimiliter ex auditu: per quæ harum beatitudinum (etiam quæ non liquidò mortalium percepit au-

auditus) officia, merita, gradus, ordines, vtcunque à nobis conijci, & diſcerni queunt. Sed enim quod ex auditu non eſt, iam non ex fide. nam fides ex auditu. Itaque opinando iſta dixerimus. Ad quid enim cæleſtium nomina innotuerunt: ſi ne opinari quidem ſalua fide aliquid licet de rebus, quarum nomina ſunt? Angeli, archangeli, virtutes, poteſtates, principatus, dominationes, throni, cherubim, & ſeraphim: hæc nomina. Quæ ſignificata eorum? Nullane inter illos ſpiritus, qui ſimpliciter angeli, & eos qui archangeli nuncupantur, diſtantia eſt? Quid ſibi ergo vult gradualis diſtinctio hæc? Putemus angelos dici, (niſi tu conuenientius aliquid conſideraſti) qui ſinguli ſingulis hominibus dati creduntur: miſſi in mini-

Rom. 10.

Heb. 1.

ſterium; ſecundum Pauli do-
ctrinam; propter eos, qui hæ-
Matt. reditatem capiunt ſalutis. De
18. quibus Saluator: Angeli eorũ
ſemper vident faciem patris.
Putemus his præeſſe archan-
gelos, qui conſcij myſterio-
rum diuinorum, non niſi ob
præcipuas, & maximas cauſas
mittuntur: E quibus magnus
Luc. 1. ille archangelus Gabriel miſ-
ſus legitur ad Mariam: ob
cauſam vtique, qua maior eſſe
non potuit. Putemus ſuper
iſtos virtutes eſſe: quarum
nutu, vel opere, ſigna, & pro-
digia in elementis, ſiue ex ele-
mentis facta apparent; ad
commonitionem mortalium.
Inde eſt fortaſſis, quod cum in
Luc. 21 euangelijs legas: Erunt ſigna
in ſole, & luna, & ſtellis:
paulo poſt habes: Nam virtu-
tes cælorum mouebuntur. Hi
nimirum ſpiritus, per quos
ſigna

ſigna, & virtutes fiunt. Pute- Poteſtas.
mus poteſtates ſuperiores iſtis
quarum virtute poteſtas tene-
brarum comprimitur, & coer-
cetur malignitas aeris huius:
ne quantum vult, noceat: ne
malignari, niſi vt proſit, poſſit.
Putemus principatus his quo- Principatus.
que prælatos: quorum mode-
ramine, & ſapientia, omnis in
terris principatus conſtitui-
tur, regitur, limitatur, tranſ-
fertur, mutilatur, mutatur.
Putemus dominationes adeo Dominationes.
cunctis ſupereminere præfatis
ordinibus, vt reſpectu horum
cæteri videantur omnes admi-
niſtratorij ſpiritus, & ad iſtos
tanquam ad dominos regimi-
na referri principatuum, tuta-
mina poteſtatum, operationes
virtutum, reuelationes archã-
gelorum, curam, & prouiden-
tiam angelorum. Putemus Throni.
thronos alto etiã ab his euo-
laſſe

laſſe receſſu: qui ex eo quòd ſedent, throni dicuntur: & ex eo ſedent, quòd ſedet in eis Deus. Neque enim ſedere in eis, qui non ſederent, poſſet.

Thronorum ſeſſio cuiuſmodi.

Quæris, quid illam ſentiam ſeſſionem? Summam tranquillitatem, placidiſſimam ſerenitatem, pacem, quæ exuperat omnem intellectum. Talis eſt, qui ſedet in thronis Dominus ſabaoth, iudicans omnia cum tranquillitate: placidiſſimus, ſereniſſimus, pacatiſſimus, & tales ſibi conſtituit thronos ſimillimos ſibi.

Cherubim.

Putemus Cherubim ex ipſo ſapientiæ fonte, ore Altiſſimi haurientes, & refundentes fluenta ſcientiæ vniuerſis ciuibus ſuis. Et vide ne is ſit, quem Propheta loquebatur: fluminis impetus lætificans ciuitatem Dei.

Pſ. 45.

Seraphim.

Putemus Seraphim ſpiritus totos diuino igne ſuccenſos ſuccen-

cendere vniuerſa: vt ſinguli ciues, ſingulæ ſint lucernæ ardentes, & lucentes: ardentes charitate, lucentes cognitione.

CAPVT IV.

O Eugeni, quã bonum eſt nos hic eſſe: quam foret melius, ſi quando tamen toti ſequamur, quo iam ex parte preceſſimus. Præcedimus animo, & ne ipſo quidem toto: ſed ex parte, & parte quidem modica nimis. Affectu iacent mole corporea prægrauati, & luto hærentibus deſiderijs: ſola interim arida, & tenuis conſideratio præuolat. Et tamen ex tantillo, quod iam datur, libet exclamare: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Quid ſi totam ſe col- *Pſ.* 25.

colligat anima, & reductis affectibus e cunctis locis, quibus captiui tenentur, timendo quę non oportet; amando quæ non decet: dolendo vane, gaudendo vanius; cum his ineat tota libertate volatum, pulſet cum impetu ſpiritus, & in pinguedine gratiæ illabatur? Nonne cum cœperit circuire lucidas manſiones, & ſinum illum lucidum Abrahæ etiam curioſius perſcrutari; & ſub altari, quodcunque illud eſt, martyrum reuiſere animas in prima ſtola, ſecundam patientiſſimè expectantes: multo magis tunc inſtabit loquens
Pſ. 26. cum Propheta: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitatem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: vt videam voluptatem Domini, ac viſitem templum eius? Quidni ibi videatur cor Dei?
quid-

quidni ibi probetur quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta? Bona in ſe, placens in effectibus: beneplacens fruentibus: perfecta perfectis, & nihil vltra quærentibus. Patent viſcera miſericordiæ; patent cogitationes pacis, diuitiæ ſalutis, myſteria bonæ voluntatis, benignitatis arcana: quæ clauſa mortalibus, etiam ipſis electis ſuſpecta ſunt. Id quidem ſalubriter: ne deſinant timere, dum necdum dignè amare idonei inueniuntur. Cernere eſt in his, qui Seraphim appellantur; quomodo amet, qui vnde amet, non habet: ſed eſt & qui nihil horũ quæ fecerit, odit: quos ſaluandos fecit, quomodo foueat, quomodo prouehat, quomodo amplexetur: quomodo delicta electæ iuuentutis, & paleas ignorantiarum eius, ignis *r. 10. 1.*

ille

ille conſumens, ipſam ſibi purgatiſſimam, & ſuo amore digniſſimam reddat. Cernere eſt
Cherubim. in Cherubim (qui plenitudo ſcientiæ dicuntur) Deũ ſcien-
Io. I. 8. tiarum Dominum eſſe, qui ſolus ſolam neſciat ignoran-
1. Io 1. tiam: qui totus ſit lux, & tenebræ in eo non ſint vllę; totus ſit oculus, & qui minimè aliquando fallitur: quia minimè clauditur; qui extra ſe non quærat lumen, cui admoueatur vt videat, ipſe qui videt, ipſe vnde videt. Cernere eſt in trhonis quam non ſuſpectus omni innocentiæ iudex ſedeat in his, qui circumuenire nolit, circumueniri non poſſit: quippe qui ſit amans, & videns. Nec vacat ſeſſio: tranquilli-
Pſ. 16. tatis inſigne eſt. De vultu tali iudicium meum prodeat opto: cui inſit amor, error abſit: abſit & perturbatio. Cernere

eſt

eſt in Dominationibus quantæ ſit Dominus maieſtatis, cuius nutu imperium conſtat; & imperio vniuerſitas, atq; eternitas termini ſunt. Cernere eſt in Principatibus principium ex quo omnia: & quomodo à cardine oſtium, ſic & ab ipſo regi vniuerſitatem. Cernere eſt in Poteſtatibus quam poteſtatiue idem princeps, quos regit, protegit: contrarias poteſtates arcens, & propulſans. Cernere eſt in virtutibus vnam vbiquè æqualiter præſto eſſe virtutem, per quã omnia, viuificam, efficacem, inuiſibilem, immobilemque; omnia tamen mouentem vtiliter, tenentem fortiter: quæ cum in minus vſitata effecta apud mortales eruperit, miracula, ſiue prodigia vocant. Cernere poſtremo, & mirari eſt in Angelis, & Archangelis veritatẽ,

atq; experientiam vocis illius: Quoniam ipſi cura eſt de nobis: qui talium nos, & tantorum non deſinit iocundare viſitationibus, inſtruere reuelationibus, ſuggeſtionibus cõmonere, ſedulitate ſolatiari.

1. Pet. 5.

CAPVT V.

HAec omnia contulit illis ſpiritibus ipſe, qui condidit illos, vnus atque idem ſummus ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult: hæc operatur in illis, hæc dedit operari & illis: ſed aliter. Ardent Seraphim: ſed igne Dei, vel potius igne, Deo. Quod præcipuum eſt in eis, amant: ſed nõ quantum Deus, nec quomodo. Lucent Cherubim, & in ſcientia eminent: ſed participio veritatis; ac per hoc non vt veritas, nec quantum. Sedent

Throni, ſed inſidentis benefi-
cio. Indicant & ipſi cum tran-
quillitate: ſed non ad menſu- *Phil. 4.*
ram, modumve pacis pacantis,
pacis, quæ exuperat omnem
ſenſum. Dominantur Domina-
tiones: ſed ſub Domino domi-
nantur, & ſeruiunt pariter.
Quid hoc ad ſummum, ſempi-
ternum, ſingulareque domi-
nium? Præſunt Principatus, &
regunt: ſed reguntur & ipſi:
ita vt regere iam non norint, ſi
regi deſierint. Percellit in Po-
teſtatibus fortitudo: ſed cui
debent quod fortes ſunt, &
aliter eſt fortis, & plus: nec
tam fortis, quam fortitudo eſt.
Virtutes pro ſuo miniſterio, &
potentatu ſatagunt excitare
corda torpentia hominum in-
nouatione ſignorum: virtus
verò in eis manens ipſa facit
opera. Faciunt & illæ, ſed in
comparatione eius nō faciunt.
De-

Denique tantum intereſt, vt quaſi ſingulariter Propheta dicat ad eum: Tu es Deus, qui facis mirabilia. Et item de eo: Qui facit mirabilia magna ſolus. Adſunt Angeli, & Archangeli: ſed ille germanior nobis, qui non modo adeſt, ſed ineſt. Quod ſi dicas poſſe ineſſe & angelum; non inficior. Memini ſcriptum: Et angelus qui loquebatur in me. Atqui differentia & in hoc. Ineſt angelus ſuggerens bona, non ingerens: ineſt hortans ad bonũ, non bonum creans. Deus ſic ineſt, vt efficiat, vt infundat, vel potius vt infundatur, vt participetur: ita vt vnum perinde cum noſtro ſpiritum eſſe, dicere quis non timuerit: etſi nõ vnã perſonam, vnamve ſubſtantiam. Habes enim: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Angelus ergo cũ anima: Deus in

Pſ.76. *Pſal. 135.* *Zac. 1.* *1. Cor. 6.*

in anima. Ille, vt contubernalis animæ ineſt: Deus, vt vita. Itaque ſicut anima videt in oculis, audit in auribus, odorat in naribus, in faucibus guſtat, tangit in toto reliquo corpore: ſic Deus diuerſa in diuerſis ſpiritibus operatur. Verbi gratia in alijs amantem ſe exhibens, in alijs agnoſcentem, in alijs alia facientem: ſicut vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus, ad vtilitatem. Quis eſt iſte tam communis in vocibus, tā longe in rebus? Quomodo quem noſtris loquimur verbis; in ſua reconditus maieſtate, noſtros penitus & aſpectus effugit, & affectus? Audi ipſum, quid loquatur hominibus: Sicut exaltantur cæli à terra: ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à vijs veſtris; & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris. Dicimur amare, &

1. Cor. 12.

Eſai. 55.

Deus

Eſa.55. Deus: dicimur noſſe, & Deus, & multa in hunc modum. Sed Deus amat vt charitas, nouit vt veritas, ſedet vt æquitas, dominatur vt maieſtas, regit vt principium, tuetur vt ſalus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, aſſiſtit vt pietas. Quæ omnia & angeli faciunt, facimus & nos: ſed longè inferiori modo; non vtique bono quod ſumus, ſed quod participamus.

CAPVT VI.

Conſideratio de Deo.

NVnc iam tranſi ſpiritus iſtos; ſi forte cũ ſponſa dicere poſſis & tu: Paulùlum
Can. 3. cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea. Quis eſt? Non ſanè occurrit melius, quàm qui eſt. Hoc ipſe de ſe
Exo. 4. voluit reſponderi. Hoc docuit, dicente Moyſe ad populum, ipſo

ipſo tamen iniungente: Qui eſt, miſit me ad vos. Meritò quidem. Nil competentius æternitati, quæ Deus eſt. Si bonum, ſi magnum, ſi beatum, ſi ſapientem; vel quicquid tale de Deo dixeris: in hoc verbo inſtauratur, quod eſt, Eſt. Nẽpe hoc eſt, ei eſſe, quod hæc omnia eſſe. Si & centum talia addas, non receſſiſti ab eſſe. Si ea dixeris, nihil addidiſti: ſi nõ dixeris, nihil minuiſti. Si vidiſti hoc tam ſingulare, tam ſummum eſſe: nonne in comparatione huius, quicquid hoc non eſt, iudicas potius non eſſe, quàm eſſe? Quid item Deus? Sine quo nihil eſt. Tam nihil eſſe ſine ipſo, quàm nec ipſe ſine ſe poteſt. Ipſe ſibi, ipſe omnibus eſt. Ac per hoc quodammodò ipſe ſolus eſt, qui ſuum ipſius eſt, & omnium eſſe. Quid eſt Deus? Princi- DEVS QVID SIT.

pium. Et hoc ipſe de ſe reſponſum dedit. Multa in rebus di-
Io. 8. cuntur principia, ſed reſpectu poſteriorum. Alioquin ſi ad aliquid præcedens reſpicias, ipſum potius principiũ dabis. Quamobrem ſi quæras verum, ſimplexque principium: inuenias oportet quod principium non habuerit. Ex quo vniuerſum cœpit, ipſum profectò minimè cœpit. aliundè cœperit neceſſe eſt. A ſe enim cœpit nihil. Niſi forte quis putauerit, quod non erat, dare ſibi potuiſſe, vt eſſe inciperet: aut fuiſſe aliquid, antequam eſſet. Quod vtrumque, quia ratio nõ conſentit, conſtat nihil ſibimet extitiſſe principium. Quod verò aliud principium habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam cępit: ſed totum ab ipſo cœpit. Quid eſt Deus? Cui ſecula nec ac-

ceſ-

ceſſerunt, nec deceſſerunt; nec coæterna tamen. Quid eſt Deus? Ex quo omnia, per quē omnia, & in quo omnia. Ex quo omnia: credibiliter, non ſeminabiliter. Per quē omnia: ne alium auctorem; atq; alium opificem arbitreris. In quo omnia: non quaſi in loco, ſed quaſi in virtute. Ex quo omnia, tanquā vno principio auctore omnium. Per quem omnia, ne alterū inducatur principium artifex. In quo omnia: ne tertium inducatur, locus. Ex quo omnia, non de quo: quia non eſt materia Deus. Efficiens cauſa eſt, non materialis. Fruſtra philoſophi materiam quęrunt: non eguit materia Deus; non enim officinam quæſiuit, non artificem. Ipſe per ſe, in ſe omnia fecit. Vnde? De nihilo. Nam ſi ex aliquo fecit: illud nō fecit, ac per hoc nec omnia.

Rom. 11.

Abſit, vt de ſua incorrupta, incorruptibilique ſubſtantia, tam multa fecerit; etſi bona, corruptibilia tamen. Quæris, ſi in ipſo omnia, ipſe vbi? Nihil non minus inuenio. Quis capiat locus? Quæris vbi non ſit? Ne hoc quidem dixerim. Quis ſine Deo, locus? Incomprehenſibilis eſt Deus: ſed non parum apprehendiſti; ſi hoc tibi de eo compertũ eſt, quod nuſquam ſit, qui non clauditur loco; & nuſquam non ſit, qui non excluditur loco. Suo autẽ illo ſublimi, atque incomprehenſibili modo, ſicut omnia in ipſo, ſic ipſe in omnibus eſt.
Io. 1. Denique, ſicut ait Euangeliſta, in mundo erat. Alias verò, vbi erat antequam mundus fieret, ibi eſt. Non eſt quod quæras vltra, vbi erat: præter ipſum, nihil erat. Ergo in ſeipſo erat.

CAPVT VII.

QVid eſt Deus? Quo nihil melius cogitari poteſt. Si approbas: nō oportet aſſentiaris eſſe aliquid, quod Deus ſit, & quod Deus non ſit. Hoc enim ſine dubio melius. Quomodo non melius Deo, ſi Deus non eſt, quod dat Deo vt ſit? At melius illam diuinitatem, qua dicunt Deum eſſe, non aliud quam Deum eſſe fatemur. Non eſt ergo in Deo, niſi Deus. Quid? inquiunt: Negas Deum habere diuinitatem? Non: ſed quod habet, hoc eſt. Negas diuinitatem Deum eſſe? Non: ſed non alia, quam quæ ipſe eſt. Aut ſi tu aliam inueniſti; adiuuet me Trinitas Deus. aduerſus illam vel quaternitatem tota me contumacia

erigo. Quaternitas orbem diſterminat, nō ſignat deitatem. Deus Trinitas eſt: Deus trium ſingula perſonarum. Si quartam diuinitatem adijcere placet: interim ego hanc, quæ Deus non eſt, perſuaſi mihi minimè adorandā. Puto quod
Matt. 4. Luc. 4. Deut. 6. & tu. Nempe, Dominū Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Glorioſa verò diuinitas, quæ ſibi honorem nō audeat arrogare diuinum. At melius quartum hoc omninò reſpuimus, quam ſine honore recipimus. Multa dicuntur eſſe in Deo, & quidem ſanè, catholicèque: ſed multa vnum. Alioquin ſi diuerſa putemus: non quaternitatem habueris, ſed centenitatem. Verbi gratia: Dicimus magnum, bonum, & iuſtum, & innumera talia; ſed niſi omnia vnum in Deo, & cum Deo conſideres, habebis

multiplicem Deum. Mihi verò non deeſt, quod cogitem melius eiuſmodi Deo tuo. Quæris, quid? Mera ſimplicitas. Vero iudicio, natura ſimplex multiplici antefertur. Scio quod ad hæc reſpondere ſolent. Non multa, inquiunt: ſed vnam tantum diuinitatem, quæ omnia illa ſunt, Deo vt ſit conferre, aſſerimus. Aſſeritis ergo, etſi non multiplicem, duplicem Deum: & non ad merum ſimplex perueniſtis: neque ad id, quo melius cogitari non poteſt. Tam non eſt ſimplex, quod vel vni fuerit obnoxium formæ, quam nec virgo vel vni cognita viro. Securus loquor: ne is quidem, qui vel duplex eſt, erit meus. habeo enim meliorem. Eſto quod hunc numeroſo, & multiplici anteponam: ſed planè præ ſimplici ſperno. Meus

Deus ipſe catholicè eſt. Tam non habet hoc, & illud, quam non hæc, & illa. Eſt qui eſt, & non quæ eſt: purus, ſimplex, integer, perfectus, conſtans ſibi; nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in ſe; nihil ex ſe deponens in eis; non habens quod ad numerum diuidat, non quæ colligat ad vnum. Vnum quippe eſt, ſed non vnitum. Non partibus conſtat, vt corpus: non affectibus diſtat, vt anima: non formis ſubſtat, vt omne, quod factum eſt: ſed neque formę, vt iſtis viſum eſt. Magna laus videlicet Deo, vt ſe ab informitate vendicet, forma vna eſſe contentum. Hoc eſt dicere, cætera pluribus, Deum non niſi vni debere quod eſt. Quid? Cuius beneficio ſunt quę ſunt: ipſe ſe pro ſuo eſſe, alterius beneficio inclinabit? Laus iſta

(vt vulgo dicitur) blaſphemiam valet. An non pluris eſt, nullo indigere, quam vno? Habe reuerentiam Deo, vt quod pluris eſt, illi tribuas. Si cor tuum vſque huc aſcendere potuit: Deum tuum infra quomodo collocabit? Ipſe ſibi forma, ipſe ſibi eſſentia eſt. In hoc interim gradu ſuſpicio illum: & ſi alter potior appareret, illum potius darem. Nunquid verendum, ne cogitatio tranſuolet illum? Quantumcunque in altum proficiat, vltra eſt. Infra quod homo cogitare poſſit, altiſſimum quærere, ridiculum eſt: ſtatuere, impium. Vltra, non citra quærendus eſt. Aſcende ſi potes adhuc ad cor altius; & exaltabitur Deus. Non eſt formatus Deus, forma eſt. Non affectus eſt Deus, affectio eſt. Non eſt compoſitus Deus; merum *Pſal. 63.*

ſimplex eſt. Et vt liquido noueris, quid ſimplex dicam: idem quod vnum. Tam ſimplex Deus, quam vnus eſt. Eſt autem vnus, & quomodo aliud nihil. Si dici poſſit, vniſſimus eſt. Vnus eſt Sol, quod non ſit alter: vna Luna, quod æque altera nō ſit. Atque id quidem Deus; ſed plus. Quid plus? Vnus eſt etiam ſibi. Et hoc vis tibi declarari? Idem ſemper eſt, & vno modo. Non ſic vnus Sol, non ſic vna Luna. Clamat vterque non eſſe ſe vnum ſibi: Ille motibus, illa & defectibus ſuis. Deus autem non modò vnus ſibi; ſed & in ſe vnus eſt. Nihil in ſe, niſi ſe habet. Non ex tempore alterationem habet: non in ſubſtantia alteritatem. Hinc de eo Boetius: Hoc verè vnum, in quo nullus eſt numerus: nullum in eo aliud, præter id

quod eſt. Neque enim ſubiectum fieri poteſt: forma enim eſt. Compara vni huic omne quod vnum dici poteſt: & vnum non erit.

CAPVT VIII.

TRinitas eſt, tamen Deus. Quid ergo? Deſtruimus quod dictum eſt de vnitate, quia inducimus Trinitatem? Non: ſed ſtatuimus vnitatem. Dicimus Patrem, dicimus Filium, dicimus Spiritum Sanctum: non tamen tres Deos, ſed vnum. Quid ſibi vult iſte, (vt ſic loquar) abſque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si vnum, vbi numerus? Sed habeo, inquis, quid numerem; & quid non numerem. Subſtantia vna eſt: perſonæ tres ſunt. Quid mirũ; quid vel obſcurum in hoc? Quid ſit Trinitas.

Nihil, ſi perſonæ ſeorſum à ſubſtantia cogitentur. Nunc verò cum tres illæ perſonę illa ſubſtantia ſint: & illa vna ſubſtantia, tres illæ perſonæ; quis numerum neget? Nam verè tres ſunt. Quis numeret tamē? Nam verè verum ſunt. Aut ſi tu facile explicatu id putas, dicendo tres; dicito quid numeraſti? Naturas? vna eſt. Eſſentias? vna eſt. Subſtantias? vna eſt. Deitates? vna eſt. Non hæc: ſed perſonas numero, inquis. Quæ non ſint illa vna natura, illa vna eſſentia, illa vna ſubſtantia, illa vna diuinitas? Catholicus es: minimè hoc dabis. Perſonarum proprietates, non aliud quam perſonas; ipſaſque non aliud quam vnum Deum, vnam diuinam ſubſtantiam, vnam diuinam naturam, vnam diuinam, & ſummam maieſtatem fides

Ca-

Catholica confitetur. Numera ergo, ſi potes; aut ſine ſubſtantia perſonas, quæ ipſa ſunt: aut ſine perſonis proprietates, quæ ipſæ ſunt. Aut ſi diuidere quis conetur vel perſonas à ſubſtantia, vel proprietates à perſonis: neſcio quomodo Trinitatis ſe profiteri poſſit cultorem, qui in tantam rerum exceſſerit numeroſitatem. Dicamus itaque tres: ſed non ad præiudicium vnitatis. Dicamus vnum: ſed non ad confuſionem Trinitatis. Neque enim nomina vacua ſunt, nec abſq; ſignificantia caſſæ voces. Quærit quis: quomodo illud, quod catholicum eſſe dicimus, poſſit eſſe? Sufficiat ei tenere ſic eſſe. Atque hoc rationi perſpicuum; nec tamen opinioni ambiguũ: ſed fidei perſuaſum. Sacramentum hoc magnum eſt; & quidem venerandum, non

non ſcrutandum. Quómodo pluralitas in vnitate ſit, & hac vnitate; aut ipſa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas eſt: credere pietas eſt: noſſe vita, & vita æterna eſt.

CAPVT IX.

Modi vnius nouem.

VNde ſi operæ precium cenſes, ò Eugeni, percurrat nunc cõſideratio multa vna, quo eminentia huius ſingularis vnius fiat euidentior. Eſt vnitas, quæ collectiua poteſt dici: cum verbi cauſa, multi lapides faciunt vnum aceruum. Eſt & vnitas conſtitutiua: cûm multa membra vnũ corpus: vel multæ partes, vnum quodcunq; totum conſtituunt. Eſt & coniugatiua: qua fit vt duo iam nõ duo ſint, ſed vna caro. Et eſt natiua, qua anima, & caro vnus naſcitur

homo

homo. Eſt vnitas poteſtatiua: qua homo virtutis non inſtabilis, non diſſimilis, ſed vnus ſibimet ſemper nititur inueniri. Eſt conſentanea: cum per charitatem multorum hominum eſt cor vnum, & anima vna. Eſt & votiua: cum anima votis omnibus adhærens Deo vnus ſpiritus eſt. Eſt etiam dignatiua vnitas: qua limus noſter à Dei verbo in vnam aſſumptus eſt perſonam. Verū hæc omnia, quid ad illud ſummum: atque (vt ita dicam) vnicè vnum, vbi vnitatem conſubſtantialitas facit? Huic vni quoduis illorum ſi aſſimiles, erit quoquo modo vnum: ſi compares nullo. Igitur inter omnia, quæ vnum rectè dicuntur, arcem tenet vnitas Trinitatis, qua tres perſonæ vna ſubſtantia ſunt. Secundo loco illa præcellit, qua è conuerſo

tres

tres ſubſtantiæ vna in Chriſto perſona ſunt. Porrò hæc, & quæcunque alia dici vna poſſunt, ſummæ illius vnitatis imitatione: nō comparatione, vna appellari, vera ſobriaque probat cōſideratio. Nec abducimur ab hac vnitatis profeſſione, aſſertione trium: cum in hac Trinitate non recipiamus multiplicitatem; ſicut nec ſolitudinem in vnitate. Quamobrem cum dico vnum; non me Trinitatis turbat numerus, qui eſſentiam non multiplicat, non variat, nec partitur. Rurſus cum dico tria: non me arguit intuitus vnitatis, quæ illa quæcunque tria, ſeu illos tres, nec in confuſionem cogit naturæ, nec in ſingularitatem redigit.

CAPVT X.

IDem me ſentire fateor & de illa vnitate, cui ſecundum ab iſta inter cætera vna honorem dedi. Dico in Chriſto verbum, animam, & carnem, ſine confuſione eſſentiarum, vnam eſſe perſonam: & item abſque præiudicio perſonalis vnitatis in ſua numeroſitate manere. Nec negauerim hanc ad illud quoque genus vnitatis pertinere, qua anima, & caro vnus eſt homo. Decuit quippe familiarius, ſimiliuſque cum hominis conuenire conſtitutione, quod pro homine conſtitutum eſt ſacramentum. Decuit, & cum ſumma, quæ in Deo eſt, & Deus eſt, vnitate congruere: vt quomodo ibi tres perſonæ, vna eſſentia: ita hic conuenientiſſima quadam

con-

contrarietate tres eſſentiæ vna ſint perſona. Videſne pulchrè inter vtramque vnitatem hanc collocari: in eo vtique, qui conſtitutus eſt mediator Dei, hominiſque, homo Chriſtus Ieſus? Pulcherrima, inquam, conuenientia; vt ſalutare ſacramentum congrua quadam ſimilitudine ambobus reſpondeat, & ſaluanti videlicet, & ſaluato. Ita hæc vnitas duarum conſiſtens media vnitatum, alteri ſuccumbere, alteri præeminere cognoſcitur; quantum ſuperiore inferior, tantum inferiore ſuperior. Tantam denique, tamque expreſſam vnionis vim in ſe præfert ea perſona, in qua Deus, & homo vnus eſt Chriſtus: vt ſi duo illa de ſe inuicem prædices, non erraueris; Deum videlicet hominem, & hominem Deum, verè catholicèq; pronuncians.

1. Cor 6.

Non

Non autē ſimiliter, vel carnem de anima, vel animam de carne niſi abſurdiſſimè prædicas; etſi ſimiliter anima, & caro vnus ſit homo. Nec mirum ſi non æquè potis anima ſit ſua illa vitali, etſi nō parum valida intentione connectere, atque ſuis affectibus aſtringere ſibi carnem; vt ſibi diuinitas hominem illum, qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Longa catena, & fortis ad ſtringendum, diuina prædeſtinatio: ab æterno eſt enim. Quid longius æternitate? Quid diuinitate potentius? Inde eſt, quod nec morte incidente vllatenus intercidi hæc vnitas potuit; etſi carne, & anima ab inuicem ſeparatis. Et fortaſſis hoc ſenſit ille, qui ſe indignum profeſſus eſt ſoluere corrigiam calceamenti huius. Sed & tria illa ſata de Euangelio, mixta, & ſer-

Rom. 1.

Mar. 1. Matt. 13. Luc. 13.

fermentata in panem vnum, ſi quis ad hæc tria dixerit pertinere; non incongruè id mihi facere videbitur. Quam benè ea mulier fermentauit; vt nec diuiſione quidem facta carnis, & animæ, à carne, vel anima verbum diuideretur. Manſit & in ſeparatione inſeparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit ſeparatio, potuit vnitati præſcribere, permanenti in totis tribus. Siue coniunctis, ſiue diſiunctis duobus, nihilominus perſeuerauit in tribus vnitas perſonalis. Æque vnus Chriſtus, vnaque perſona, verbum, anima, & caro; etiam mortuo homine perdurauit. In vtero virginis (vt ſentio ego) commixtio hæc, & fermentatio facta eſt: & ipſa mulier, quæ miſcuit, & fermen-
Luc. 1. tauit. Nam fermentum non immeritò fortaſſe dixerim,
fidem

fidem Mariæ. Planè beata quæ credidit: quoniam perfecta ſunt in ea, quæ dicta ſunt ei à Domino. Perfecta autem non eſſent, ſi quo minus iuxta verbum Domini eſſet fermentatum totum, & perpetuo fermentatum; ſeruans nobis tam in morte, quam in vita pariter vnum, atque integrum mediatorem Dei, & hominum, cum ſua Deitate hominem Chriſtũ Ieſum. Aduertere eſt in hoc admirabili ſacramento, iuxta numerum ſatorum, miræ, & decentiſſimæ diſtinctionis gradus: nouum, antiquum, & æternum. Nouum, animam, quæ de nihilo tunc creata creditur, cum infuſa; Antiquum, carnem, quæ à primo vſque homine (id eſt ex Adam) traducta cognoſcitur: Æternum, verbum, quod ab æterno patre coæternum illi gentium indu-
bi-

bitata veritate aſſeritur. Et in his: triplex (ſi diligenter aduertas) diuinæ potentiæ genus, quod factũ ſit de nihilo aliquid, de vetuſto nouum; æternum, beatumque de damnato, & mortuo. Quid hoc ad noſtram ſalutem? Multum per omnem modum. Primum quidem, quod peccato redacti in nihilum, per hoc iteratò quodammodò creati ſumus, vt ſimus initiũ aliquod creaturæ eius. Deinde quod ex vetuſta ſeruitute in libertatem filiorũ Dei translati in nouitate ſpiritus ambulantes. Poſtremò, quod de poteſtate tenebrarum vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo iam & confidere nos fecit in Christo. Alieni ſint à nobis Nouatiani, qui Chriſti à nobis carnem alienare conantur, nouã creatam in virgine, & non de virgine

Iac. 1.
Rom. 8.

gine ſumptam, impiè aſſerentes. Pulchre propheticus ſpiritus longè ante occurrit huic ſententiæ, imò blaſphemiæ impiorum: Egredietur, inquiens, virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Dixiſſe poterat, & flos de virga; ſed maluit, de radice; vt vnde virgam, inde florem duxiſſe originem demonſtraret. Inde igitur ſumpta caro, vnde orta virgo: nec noua in virgine, quæ prodijt ex radice. *Eſa.11.*

CAPVT XI.

FOrte ſubſtomacharis, ſi adhuc pergimus quærere quid eſt Deus? tũ quia totiens iam quæſitum eſt, tum quia diffidis inuentum iri. Dico tibi pater Eugeni; ſolus eſt Deus, qui fruſtra nunquam quæri poteſt, nec cum inueniri non

po-

poteſt. Doceat te de hoc experimentum tuum: aut ſi non, experto credito, non mihi, ſed
Thren. 3. Sancto, qui ait: Bonus es Domine ſperantibus in te, animæ quærenti te. Quid ergo eſt Deus? Quod ad vniuerſum ſpectat, finis: quod ad electionem, ſalus: quod ad ſe,
DEVS QVID. ipſe nouit. Quid eſt Deus? Voluntas omnipotens, beneuolentiſſima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, ſumma beatitudo, creans mentes ad ſe participandum, viuificans ad ſentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iuſtificans ad promerendũ, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad ſapientiam, roborans ad virtutem, viſitans ad conſolationem, illuminans ad cognitio-

tionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circundans ad ſecuritatem.

CAPVT XII.

QVid eſt Deus? Nō minus pœna peruerſorum, quam humiliū gloria. Eſt enim rationabilis quædam æquitatis directio, inconuertibilis, atque indeclinabilis, quippe attingens vbique: cui illiſa omnis prauitas conturbetur neceſſe eſt. Quidni in hanc omne tumidum, vel diſtortum impingat, & conquaſſetur? Væ vniuerſo, quod obuium forte offenderit, cedere neſcia rectitudo. Nam & fortitudo eſt. Quid, iniquis voluntatibus tam contrarium, & aduerſum, quam ſemper conari, impingere ſemper, &

ſtruſtra? Væ oppoſitis voluntatibus, ſolam ſuæ profectò auerſionis referentibus pœnã. Quid tã pœnale, quam ſemper velle quod nunquam erit: & ſemper nolle, quod nunquam non erit? Quid tam damnatum, quam voluntas addicta huic neceſſitati, volendi, nolendique; vt ad vtrumlibet iam ſicut non niſi peruersè, ita non niſi miſerè moueatur? In æternum non obtinebit quod vult: & quod non vult, in æternum nihilo minus ſuſtinebit. Dignè omninò, vt qui ad nihil afficitur vnquam, quod deceat, ad nil vnquam quod libeat, euadat. Quid hoc facit? Rectus Dominus Deus noſter, qui & cum peruerſo peruertitur. Nunquam recto, prauoq; conueniet: Hæc enim inuicem ſibi aduerſantur, etſi non inuicem
Act. 9. lædant. Læſio alterius eſt,
abſit

abſit vt Dei. Durum tibi eſt, *Act. 9.*
inquit, contra ſtimulum calci-
trare: hoc eſt, non ſtimulo
durum, calcitranti. Eſt & tur-
pium pęna Deus: lux eſt enim.
Et quid tam inuiſum obſcęnis, *Io. 1.*
flagitioſiſque mentibus? Pro- *Io. 3.*
fectò omnis qui malè agit, odit
lucem. Sed dico: Nunquid nõ
poterunt declinare? Minimè
omnino. Lucet vbique, etſi
non omnibus. Denique in te- *Io. 1.*
nebris lucet, & tenebræ eam
non comprehendunt. Videt te-
nebras lux: cui hoc eſt videre,
quod lucere: ſed non viciſſim
à tenebris ipſa videtur: quia
tenebræ eam non comprehen- *Io. 1.*
dunt. Et videntur ergo, vt
confundantur: & non vident,
ne conſolentur. Nec modo à
luce, ſed & in luce videntur.
A quo, vel à quibus? Ab
omni vidente: vt pro multi-
tudine intuentium, ſit confuſio

multa. At nullus de tanta numeroſitate ſpectantium moleſtior oculus, ſuo cuiuſque. Non eſt aſpectus ſiue in cœlo, ſiue in terra, quem tenebroſa conſcientia ſuffugere magis velit, minus poſſit. Non latent tenebræ vel ſeipſas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum ſequuntur illas; non eſt quo ſe abſcondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic eſt vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, vel potius innatus per peccatum, hæſit firmiter, nequaquam deinceps auellendus. Nec ceſſat rodere conſcientiam: eaque paſtus, eſca vtique inconſumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem viuacem. Horreo incidere in manus mortis viuentis, & vitę morientis. Hæc eſt ſecunda

Eſa. 66.

mors, quæ nunquam perocci-
dit, ſed ſemper occidit. Quis
det illis ſemel mori, vt non
moriantur in æternum? Qui *Luc.*
dicunt montibus, cadite ſuper *23.*
nos: & collibus, operite nos:
quid niſi mortem, mortis be-
neficio aut finire, aut euadere
volunt? Denique inuocabunt *Apoc.*
mortem, ait, & non veniet. *9.*
Intuere id clarius. Conſtat im-
mortalem animam eſſe, nec
aliquando abſq; ſua memoria
viuere; ne non animam ali-
quando eſſe contingat. Itaque
durante anima, durat & me-
moria. Sed qualis? Fœda fla-
gitijs, horrida facinoribus,
vanitate tumida, contemptu
hiſpida, & neglecta. Quæ prio-
ra tranſierunt, & non tran-
ſierunt. Tranſierunt à manu,
ſed non à mente. Quod factum
eſt, factum non eſſe non po-
teſt. Proinde & ſi facere in

tempore fuit: ſed feciſſe in ſempiternum manet. Non tranſibit cum tempore, quod tempora tranſit. In æternum ergo neceſſe eſt cruciet, quod perperam te egiſſe in æternum memineris. Experiri erit hoc veritatem vocis illius: *Ps. 49.* Arguã te, & ſtatuam illam contra faciem tuam. Dominus locutus eſt, cui omne aduerſum & ſibi aduerſari neceſſe eſt, vt ſit *Iob. 7.* ſera querela: O cuſtos hominum, quare poſuiſti me contrarium tibi; & factus ſum mihimetipſi grauis? Ita eſt, ò Eugeni: Non poteſt eſſe Deo contrarium quid, & ſibimet cohærere: ſed omnis, qui arguetur à Deo, arguetur & à ſeipſo. Non eſt ſane iam tunc quod aut veritatem diſſimulet ratio, aut rationis intuitum declinet anima mẽbris auulſa corporeis, & in ſeſe collecta.

Quo

Quo enim id valeat ſopitis, concluſiſq; in morte ſenſibus, per quos vtiq; curioſius exire, & à ſe ire ſolebat, in eam quæ præterit mundi iſtius figuram? Vides turpibus nihil deeſſe ad confuſionem; cum producentur, ſpectaculum fieri Deo, angelis, hominibus, & ſibi ipſis. O quam male mali omnes locati ſunt; vtique oppoſiti torrenti huic directæ æquitatis, & huic lumini propalatę veritatis expoſiti. Nonne hoc eſt perpetuo tundi, perpetuoque confundi? Duplici contritione, ait ille, contere eos Domine Deus noſter. *Hier. 17.*

CAPVT XIII.

Quid eſt Deus? Longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. Quid inquis? Tenemus te qua- DEVS QVID.

ternitatis (quam abominatus es) profeſſorem? Minime. Abominatus ſum, & abominor. Viſus ſum protuliſſe plura: ſed vnum eſt. Vnus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro, non pro ſuo ſtatu. Diuiſus hic eſt, non ille. Voces diuerſæ, ſemitæ multæ: ſed vnũ per eas ſignificatur, vnus quęritur. Non diuiſiones ſubſtantiæ, in quaternario iſto expreſſæ ſunt; non dimenſiones, quales in corporibus intuemur; non diſtinctio perſonalis, qualem in Trinitate adoramus; non numerus proprietatum, qualem perſonis ipſis ineſſe fatemur, etſi non aliud à perſonis. Alioquin hoc ſingulum horum in Deo, quod quattuor ſimul: hæc quattuor ipſa, quod ſingulum eſt. Nobis autem, quia nō poſſumus cum Deo ſimplicitate contendere;

dum

dum contendimus apprehendere vnum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit hoc ſpeculum, & ænigma; per quod ſolum interim videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus eum ſicuti eſt. Nec enim iam tunc fragilis acies mentis noſtræ, quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus reſiliet, diſſilietve in ſuam pluralitatem. Colliget ſe magis, adunabit, conformabitque vnitati illius; vel potius vnitati illi: vt vna vni facies reſpondeat faciei. Nempè ſimiles ei erimus: quia videbimus eum ſicuti eſt. Beata viſio; ad quam meritò ſuſpirabat propheta, qui ait: Exquiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Et quia adhuc in quærendo res eſt, aſcendamus interim quadrigam

1. Cor. 13.

1. Io. 3.

1. Io. 3.

Pſ. 26.

iſtam; vtpote infirmi & imbecilles, indigentes tali vehiculo. Aſcendamus, ſi forte vel ſic apprehendamus, in quo apprehenſi ſumus: id eſt, huius ipſius vehiculi rationem. Nam hoc monitum habemus ab ipſo auriga, & primo currus huius exhibitore: vt ſtudeamus comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. Comprehendere, dixit, non cognoſcere: vt non curioſitate contenti ſcientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione eſt fructus, ſed in comprehenſione. Alioquin ſcienti bonum, & non facienti (vt ait quidam) peccatum eſt ei. Et ipſe Paulus in alio loco: Sic currite, inquit, vt comprehendatis. Quid ſit comprehendere, inferius declarabo. Quid igitur eſt Deus?

Ephes. 3. *Iaco. 4.* *1. Cor. 9.*

Lon-

Longitudo inquam. Quid ipſa? Æternitas. Hæc tam longa, vt non habeat terminum, non magis loci, quam temporis. Eſt & latitudo. Et ipſa quid? Charitas. Quibus, & iſta terminis anguſtetur in Deo, qui nihil odit horum, quæ fecerit? Deniq; ſolem ſuum oriri facit Sap. 11. ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Ergo Matt. 5. & inimicos concludit ſinus ille. Nec hoc quoque contentus, euadit in infinitum. Omnem non modò affectionem, ſed & cognitionem excedit, adijciente Apoſtolo, & dicente: Scire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Eph. 3. Chriſti. Quid plus dicam? Æterna eſt. Niſi quod hoc plus forſitan eſt, quia æternitas eſt. Vides tantam eſſe latitudinem, quantam & longitudinem? Vtinam ſic videas

non tantam eſſe, ſed ipſam id eſſe vnam quod alteram; non minus vnam, quam duas; nec plus duas, quam vnam. Deus æternitas, Deus charitas eſt: longitudo ſine protenſione; latitudo ſine diſtenſione. In vtroq; pariter locales quidem excedit, temporaleſque anguſtias: ſed libertate naturæ, non enormitate ſubſtantiæ. Tali modo immenſus eſt, qui omnia fecit in menſura: & quamuis immenſus, hic tamen modus & ipſius immenſitatis. Quid item Deus? Sublimitas, & profundũ. In altero, ſupra omnia: in altero, intra omnia. Liquet in Deitate nuſquàm claudicare æqualitatem, ſtare eam vndique firmiter, conſtare immobiliter ſibi. Sublime, potentiam: profundum, ſapientiam eius conſidera. Ex æquo & iſta reſpondent ſibi: dum & ſu-

Sublimitas Dei potentia eſt. Profundũ, ſapientia.

ſublimitas inattingibilis, & profunditas æquè inſcrutabilis cognoſcatur, Paulo admirante, & exclamante: O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ illius. Libet & nos exclamare cum Paulo, horum vtrumque intuentes in Deo; & cum Deo, ſimpliciſſimam vnitatem: O ſapientia potens, attingens vbique fortiter. O potentia ſapiens, diſponens omnia ſuauiter. Res vna, effectus multiplex, operationeſque diuerſæ. Et illa vna res eſt longitudo, propter æternitatem: latitudo, propter charitatem: ſublimitas, propter maieſtatem: profunditas, propter ſapientiam.

Rom. 11.

Sap. 8.

Ibid.

CA-

CAPVT XIV.

NOuimus hæc. Num ideo & arbitramur nos comprehendiſſe? Non ea diſputatio comprehendit, ſed ſanctitas: ſi quo modo tamen comprehendi poteſt, quod incomprehenſibile eſt. At niſi poſſet, non dixiſſet Apoſtolus: Vt
Epheſ. 3. comprehendamus cum omnibus ſanctis. Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? Si ſanctus es: comprehendiſti, & noſti. Si non: eſto, & tuo experimento ſcies. Sanctum facit affectio ſancta, & ipſa gemina; timor Domini ſanctus, & ſanctus amor. His perfectè affecta anima, veluti quibuſdam duobus brachijs ſuis comprehendit, amplectitur, ſtringit, tenet, & ait:
Cant. 3. Tenui eum, nec dimittam. Et ti-

timor quidem ſublimi, & profundo: amor lato, longoque reſpondet. Quid tam timendũ, quam poteſtas, cui non potes reſiſtere: quam ſapientia, cui abſcondi non potes? Poterat minus timeri Deus, alterutro carens. Nunc autem perfectè oportet vt timeas illum, cui nec oculus deeſt omnia videns nec manus potens omnia. Quid item tam amabile, quam amor ipſe, quo amas, & quo amaris? Amabiliorem tamen iuncta æternitas facit: quæ dum non excidit, foras mittit ſuſpicionem. Ama igitur perſeueranter, & longanimiter; & habes longitudinem. Dilata amorem tuum vſque ad inimicos; & latitudinem tenes. Eſto etiam in omni ſollicitudine timoratus; & ſublime, profundumque apprehendiſti. Aut ſi manis quattuor æquè tuis di-

diuinis quattuor reſpondere: facis hoc, ſi ſtupes, ſi paues, ſi ferues, ſi ſuſtines. Stupenda planè ſublimitas maieſtatis, pauenda abyſſus iudiciorum: feruorem exigit charitas, ęternitas perſeuerantiam ſuſtinendi. Quis ſtupet; niſi qui contemplatur gloriam Dei? Quis pauet; niſi qui ſcrutatur profundum ſapientiæ? Quis feruet; niſi qui meditatur charitatem Dei? Quis ſuſtinet, & perſeuerat in amore; niſi qui æmulatur æternitatem charitatis? Nempè æternitatis quandam imaginem perſeuerantia præ ſe fert. Denique ſola eſt; cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominē reddit, dicente Domino: Qui
Matt. 10. perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Et nunc aduerte in quattuor iſtis contemplationis ſpecies quattuor.

Pri-

Prima, & maxima contemplatio, eſt admiratio maieſtatis. Hæc requirit cor purgatũ, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis, facile ad ſuperna leuet: interdum quoque vel per aliquas morulas ſtupore, & extaſi ſuſpenſum teneat admirantem. Secunda autem neceſſaria eſt huic: Eſt enim intuens iudicia Dei. Quo ſane pauido aſpectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad ſapientiam, humilitatem ſeruat; Virtutum ſiquidem bonum, ac ſtabile fundamentum quoddam, humilitas. Nempe ſi nutet, illa virtutum aggregatio non niſi ruina eſt. Tertia contemplatio occupatur, vel potius ociatur circa memoriam beneficiorũ, & ne dimittat ingratum, ſolicitat memorantẽ ad amorem be- Cõtemplationis quatuor ſpecies.

Pſal. 144. benefactoris. De talibus dicit Propheta, loquens ad Dominum: Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt. Eructatio autem gratiarum eſt actio. Quarta, quæ retro *Philip. 3.* ſunt obliuiſcens; in ſola requieſcit expectatione promiſſorum: Quæ cum ſit meditatio æternitatis, (ſiquidem quę promittuntur, æterna ſunt) longanimitatem alit, & perſeuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile eſt quattuor noſtra hæc quattuor illis Apoſtoli adſignare: dum longitudinem comprehendit meditatio promiſſorum; latitudinem recordatio beneficiorum; ſublimitatem contemplatio maieſtatis; profundum inſpectio iudiciorum. Quærendus adhuc fuerat, qui nec ſatis adhuc inuentus eſt, nec quæri nimis poteſt. At orando forte quam di-

diſputando dignius quæritur, & inuenitur facilius. Proinde is ſit finis Libri: ſed non finis quærendi.

EPI-

EPISTOLA

S. BERNARDI

ABBATIS

Ad Eugenium Papam III. tunc recens in Summum Pont. electum.

AMātiſſimo Patri Domino, Dei gratia ſũmo Pontifici Eugenio Bernardus Claræuallis vocatus Abbas, modicum id quod eſt. Auditum eſt in terra noſtra, & celebri ſermone vulgatum verbum hoc, quod factum eſt de vobis à Domino. Preſſeram ſtylum hactenus, rem tacitus conſiderabam. Expectabam enim

enim litteras veſtras:& præue-
niri à vobis in benedictionibus
dulcedinis. Expectabam virũ
fidelem, qui veniret à latere
tuo, qui diceret cuncta per or-
dinem: quid, quomodo, vel
qualiter actum eſſet. Expecta-
bam ſi quis forte de filijs: ne is
reuerteretur, qui leniret do-
lorem patris, qui diceret: Io-
ſeph filius tuus viuit: & ipſe *Geneſ.*
dominatur in tota terra Ægip- *45.*
ti. Hinc eſt quòd litteræ iſtæ
non ſunt voluntatis, ſed neceſ-
ſitatis, & amicorum extortæ
precibus: quibus negare non
poſſum modicum illud, quic
quid reſiduum eſt vitæ meæ.
Quia tamẽ ſemel cœpi, loquar
ad Dominum meum. Iam
enim filium dicere non audeò:
quia filius in patrem, pater
mutatus eſt in filium. Qui poſt
me venit, ante me factus eſt:
ſed non inuideo; quia, quod
mihi

mihi deerat, in eo me habere confido, qui non ſolum poſt me, ſed etiam per me venit. Nam ſi dignaris, quodammodo per Euangelium ego te genui. Quæ eſt ergo ſpes noſtra, & gaudium noſtrum: & corona gloriæ? nonne vos ante
Pro 10. & 15. Deum? Denique filius ſapiens gloria eſt patris. Amodo ta-
Eſai. 62. men non vocaberis filius: ſed vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.
Pſal. 76. Hæc eſt mutatio dexteræ excelſi: & multi in mutatione iſta
Geneſ. 17. gaudebunt. Nam quemadmodum olim Abram in Abraham, Iacob in Iſrael: & vt de tuis magis prædeceſſoribus tibi proponam: ſicut Simon in Ce-
Io. 1. Act. 13 pham, Saulus in Paulum: ſic filius meus Bernardus in pa-
Eugenius antecedictus Bernardus. trem meum Eugenium, læta prorſus, & vtili, vt ſperamus, translatione promotus eſt.

Di-

Digitus Dei eſt iſte, ſuſcitans *Pſal. 112.*
de puluere egenum, & de ſter-
core erigens pauperem: vt ſe- *2. Reg. 2.*
deat cum principibus, & ſoliũ
gloriæ teneat. Supereſt, vt fa-
cta hac mutatione tui, ipſa
quoque quæ tibi commiſſa eſt
Domini tui ſponſa mutetur in
melius: & iam nequaquam
Sarai, ſed Sara de cætero no- *Gen. 17.*
minetur. Intellige quæ dico:
Dabit enim Dominus tibi in-
tellectum. Si amicus ſponſi es:
ne dixeris dilectã eius princi-
pem meã, ſed principẽ: nil tuũ
in ea vendicans, niſi quòd pro
ea ſi oportuerit etiam animam
dare, debes. Si Criſtus te mi-
ſit; æſtimabis te non miniſtra-
re non ſolum ſubſtantiam: ſed
ipſam quoque animam, ſicut
præfatus ſum. Verus ſucceſſor
Pauli dicet cum Paulo: Non *2. Cor. 1.*
quia dominamur fidei veſtræ:
ſed auditores ſumus gaudij
ve-

veſtri. Petri hæres audiet Pe-
1. Pet. 5. trum dicentem: Neque vt dominantes in clerum: ſed forma facti gregis. Sic enim iam non ancilla: ſed libera, etiam & formoſa ſpecioſiſſimi ſponſi, per te in deſideratos adſciſcetur amplexus. Alioquin per quem alium hæc tam debita libertas ſperabitur: ſi & tu (quod abſit) in Chriſti hæreditate quæras, quæ tua ſunt: qui iam & ante didiceras, non dico tua non retinere: ſed non tuus eſſe? Ergo fiduciam talē habens in te, qualem in nullo prædeceſſorum tuorum, à multis retro temporibus viſa eſt habuiſſe; exultat vbique meritò, & gloriatur in Domino omnis Eccleſia ſanctorum: & ſpecialiter illa, cuius vterus te portauit, & cuius vbera tu ſuxiſti. Quid ergo? Nonne & mihi licet gaudere

cum

cum gaudentibus? Nunquid non ero vnus de numero letantium? Exultaui, fateor: ſed cum tremore. Exultaui; ſed in ipſo exultationis meæ articulo timor, & tremor venerunt ſuper me. Ego enim etſi nomen patris depoſui: ſed non timorem, ſed non anxietatem: poſtremò nec affectum, nec viſcera patris. Conſidero gradum, & caſum vereor. Conſidero faſtigium dignitatis, & intueor faciem abyſſi iacentis deorſum. Attendo celſitudinem honoris, & è vicino periculum reformido; pro eo quod ſcriptum eſt: Homo cum in honore eſſet, non intellexit. *Pſal. 48.* Quod quidem ad cauſam magis, quàm ad tempus arbitror eſſe referendum, vt ſic intelligatur dictum. Cum in honore eſſet, non intellexit; ac ſi diceretur: honor abſorbuit intel-

 lectum.

lectum. Et quidem elegeras abiectus eſſe in domo Dei tui, & recumbere in nouiſſimo loco, in conuiuio eius: ſed placuit dicere ei, qui te inuitauit:
Luc.14 Amice aſcende ſuperius. Itaq; aſcendiſti in altum: noli altum
Rom. 11. ſapere, ſed time: ne forte contingat ſerò miſerabilem illam emittere vocem; A facie iræ, &
Pſal. 101. indignationis tuę, eleuans alliſiſti me. Altiorem quippe locũ ſortitus es: ſed non tutiorem. Sublimiorem: non ſecuriorem. Terribilis prorſus, terribilis eſt locus iſte. Locus, inquam, in quo ſtas, terra ſancta eſt: locus Petri eſt, locus Principis Apoſtolorum, vbi ſteterunt pedes eius. Locus illius eſt,
Pſal. 104. quem cõſtituit Dominus Dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ. Si forte declinaueris à via Domini, ſepultus eſt in eodem lo-

co,

co, vt ſit tibi contra te in teſtimonium. Meritò tali paſtori, tali nutricio commiſſa eſt Ecclesia: cum adhuc tenera adhuc in cunabulis eſſet: cuius edocta magiſterio, & exemplo educata omnia terrena calcaret: vtpote qui excuſserat manus ſuas ab omni munere, qui dicebat de corde puro, & conſcientia bona: argentum & aurum non eſt mihi. Hæc hactenus. Cæterum cauſa, quare ante tempus ſcripſerim vobis, hæc eſt. Vvintonenſis Epiſcopus, & Eboracenſis Archiepiſcopus, non gradiuntur vno ſpiritu cũ Cantuarienſi Archiepiſcopo. ſed incedunt ſibi ex aduerſo: & hæc eſt vetus de legatione querela. Veruntamen quis eſt ille, & qui ſunt illi? Nonne Eboracenſis ipſe eſt, cui te præſente, cũ adhuc eſſes quaſi vnus ex nobis, fratres tui re- *Act. 3.*

ſtiterunt in faciem, eo quòd
Pſ. 51. reprenſibilis erat? Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum: & præualuit in vanitate ſua.
Io. 10. Certum eſt tamen quòd non intrauit per oſtium in ouile ouium: ſed aſcendit aliundè. Si paſtor fuiſſet, diligendus erat: ſi mercenarius, tolerandus. Nunc autem cauendus & repellendus: vtpote fur, & latro. Quid dicam de domino Vvintonenſi? Opera quæ ipſe facit, teſtimonium perhibent de eo. Porrò Archiepiſcopus Cantuarienſis, cui aduerſantur, vir religioſus eſt, & ſuaueolentis opinionis. Pro ipſo petimus, vt reſpondeat ei iuſtitia ſua. Verum illorum iniquitas ſuper eos: vt
Ezech. 18. ſit, ſicut ſcriptum eſt, Iuſtitia iuſti ſuper eum erit: & impietas impij erit ſuper eum. Cum acceperis tempus, ſecundum

opera

opera manuum illorum retribues illis: vt ſciant prophetam eſſe in Iſrael. Quis mihi det antequam moriar videre Eccleſiam Dei, ſicut in diebus erat antiquis: quando Apoſtoli laxabant retia in capturam: non in capturam argenti, vel auri, ſed in capturam animarum? Quàm cupio illius te hæreditare vocem, cuius adeptus es ſedem? Pecunia, inquit, tua tecum ſit in perditionem. O vox tonitrui, ò vos magnificentiæ & virtutis: ad cuius terrorem confundantur, & cõuertantur retrorſum omnes qui oderunt Sion. Hoc vehementer expectat, & omnino expetit a te mater tua: hoc filij matris tuæ puſilli, cum maioribus deſiderant: hoc ſuſpirant: vt omnis plantatio quam non plantauit pater cœleſtis, tuis manibus eradicetur.

Luc. 5. *Act. 8.* *Pſal. 128.* *Matt. 15.*

tur. Ad hoc enim conſtitutus es ſuper gentes & regna, vt euellas,& deſtruas: & ædifices, & plantes. Multi audito hoc
Matt. 3. verbo dixerunt apud ſe: Iam
Luc. 3. ſecuris ad radicem arborum
Cant. 2. poſita eſt. Multi dicunt in corde ſuo: Flores apparuerunt in terra noſtra: tempus putationis aduenit: in quo ſarmenta ſterilia recidentur, vt ea quæ præualent, vberius fructum afferant. Confortare igitur, & eſto robuſtus: manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum. Vindica tibi animi conſtantia, & vigore ſpiritus, partem, quam dedit extra fratres tuos tibi omnipotens pater: quam & tulit de manu Amorrhæi in gladio, & arcu ſuo. In omnibus tamen operibus tuis, memento te eſſe hominẽ: & timor eius, qui aufert ſpiritum principum, ſemper
ſit

ſit ante oculos tuos. Quantorum in breui ROMANORVM PONTIFICVM mortes tuis oculis aſpexiſti? Ipſi te prædeceſſores tui tuæ certiſſimæ, & citiſſime deceſſionis admoneant: & modicum tempus dominationis eorum paucitatem dierum tuorum nunciet tibi. Iugi proinde meditatione inter huius tranſeuntia gloriæ blandimenta memorare nouiſſima tua: quia quibus ſuceſſiſti in ſedem, ipſos ſine dubio ſequeris ad mortem.

EPISTOLA
S. BERNARDI
ABBATIS
CLARÆVALLIS

Ad Cardinales, & Epiſcopos omnes Romanæ Curiæ, ſuper electione Eugenij III. in Summum Pontificem.

DOminis, & patribus Reuerendis, Cardinalibus, & Epiſcopis omnibus, qui ſunt de Curia, puer ſanctitatis eorum.

Parcat vobis Deus, quid feciſtis? Sepultum hominem reuocaſtis ad homines: fugitantem curas, & turbas curis denuò implicuiſtis, & imiſcuiſtis

turbis.

turbis. Feciſtis nouiſsimũ primum; & eccè nouiſſima illius periculoſiora prioribus. Crucifixus mundo per vos reuixit mũdo: & qui elegerat abiectus eſſe in domo Dei ſui, ipſum vos in omnium dominum elegiſtis. Cur conſilium inopis confudiſtis? Cur pauperis hominis, & mendici, & compuncti corde iudicium perturbaſtis? Currebat benè. Quid vobis viſum eſt eſt ſepire vias eius, auertere ſemitas, greſſus inuoluere? Quaſi deſcenderet de Hieruſalem, & non magis aſcenderet de Hierico, ſic incidit in latrones. *Luc.* Et qui ſe, tanquam violentis *10.* quibuſdam diaboli manibus, carnis illecebris, & gloriæ ſeculi, potenter excuſſerat, non tamen valuit effugere manus veſtras. Num idcircò Piſam deſeruit, vt reciperet Romam? Num quia in vna eccleſia non

ſuſtinuit vicedominatum: dominatum in omni Eccleſia requirebat? Quid igitur rationis, ſeu conſilij habuit, defuncto Summo Pontifice, repente irruere in hominem ruſticanum; latenti inijcere manus, & excuſſa è manibus ſecuri, & aſcia, vel ligone, in palatium trahere, leuare in cathedram, induere purpura, & byſſo, accingere gladio ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes
Pſal. 149. in populis: ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis? Sic non erat inter vos ſapiens, & exercitatus, cui potius iſta conuenirent? Ridiculum profectò videtur, pannoſum homuncionem aſſumi ad præſidendum principibus, ad imperandum Epſcopis, ad regna, & imperia diſponenda. Ridiculum, an miraculum? Plane

vnum

vnum horum. Non nego, non diſſido poſſe fuiſſe hoc etiam opus Dei, qui facit mirabilia magna ſolus: præſertim cum audiam vſquequaque ex ore multorum, quoniam à Domino factum eſt iſtud. Sed nec ego oblitus ſum iudiciorum Dei antiquorum, & Scripturæ plurimos recenſentis, ex priuata, ſeu etiam ruſticana vita olim aſſumptos in voluntate Domini ad regendum populum eius. Deniq; nonne (vt vnum è pluribus memorem) tali quodam modo elegit Dauid ſeruum ſuum; & ſuſcepit eum de gregibus ouium, & de poſt fœtantes accepit eum? Ita, inquam, ita & de noſtro Eugenio in beneplacito Domini potuit contigiſſe Non ſum ſecurus tamen: quoniam filius delicatus eſt, & tenera verecũdia eius, aſſueta potius ocio

Pſ. 71.
Pſal. 117.
Pſ. 77.

& quieti, quàm tractandis quæ foris ſunt; timendumque ne non ea auctoritate, qua oportuerit, apoſtolatus ſui officia exequatur. Quid putatis gerere animi nunc hominem illum, qui de ſecreto internæ contemplationis, & amica ſolitudine cordis, tanquam infans è gremio, & ſinu matris ſubito perturbatus, tractum ſe ad mediũ videt, & quaſi ouem ad victimam ductum, ad tam inſueta, & inſuauia? Niſi Dominus ſupponat manum ſuam, heu, neceſſe eſt obruatur, & oprimatur onere inſueto, & nimio, quod & gigantinis (vt aiunt) vel ipſis quoque angelicis humeris formidabile videatur. Veruntamen quia ſic factum eſt, & ſicut multi dicunt, à Domino factum eſt, veſtra intereſt chariſſimi, veſtris feruentibus ſtudijs, fidelibuſque

que

que obſequijs ſolicite confoueri, quod veſtris manibus cōſtat elaboratum. Si qua ergo conſolatio in vobis, ſi qua virtus charitatis in Domino, ſi qua miſeratio pietatis, ſi qua compaſſionis viſcera: aſſiſtite, & collaborate illi in opere, ad quod aſſumptus eſt per vos à Domino. Quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunq; ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ: hæc ei ſuggerite, hæc ſuadete, hæc agite; & Deus pacis erit vobiſcum.

Cardinalium eſt conſilio & opera adeſſere SVMMO PONTIFICI.

LAVS DEO.

REIMPRIMATVR.

Fr. Iacobus Maria Aicardus à Finario Magiſter, ac S. Officij Mediol. Commiſſarius.

Alex. Perlaſca pro Eminentiſs. & Reuerendiſs. D.D. Card. Litta Archiep.

F. Arbona pro Excellentiſs. Senatu.

1015580